

10.2.e

Van: 10.2.e
Verzonden: dinsdag 28 februari 2017 13:05
Aan: 10.2.e
Onderwerp: FW: Side Event Bijenstrategie en SAVE THE DATE

Ter info

Van: [mailto: [redacted]@cbl.nl]
Verzonden: dinsdag 28 februari 2017 11:17
Aan: 10.2.e
CC: 10.2.e
Onderwerp: RE: Side Event Bijenstrategie en SAVE THE DATE

Beste 10.2.e,

let CBL was niet aanwezig bij het side event Bijenstrategie en heeft ook niet bijgedragen aan de strategie en afspraken. Op dit moment staan we vermeld als partner, misschien goed om dat aan te passen gezien onze afwezigheid.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

070 [redacted]
06 [redacted]@passievoorfood
@desupermarkt

Op bezoek bij het CBL? U kunt parkeren op parkeerplaatsen 'Platform Plaza'.

Structureel #voedselonderwijs voor ieder kind.

Heb jij de petitie al getekend?

www.voedselonderwijs.nl

'de supermarkt centraal in de maatschappij' geeft een beeld van de ontwikkelingen in de levensmiddelenbranche en de werkzaamheden van het CBL. Klik hier om naar de online brochure te gaan.

DISCLAIMER

Dit bericht en de eventuele bijlagen zijn uitsluitend bestemd voor de beoogde ontvanger. Inzage, gebruik en verspreiding van de inhoud ervan is aan hem of haar voorbehouden. Indien u niet de beoogde ontvanger of diens gemachtigde bent, dan is inzage, gebruik en verspreiding derhalve niet toegestaan. In geval van onjuiste adressering wordt u verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met de afzender van dit bericht en zorg te dragen voor onmiddellijke verwijdering van dit bericht uit uw systemen. Dit bericht is niet beschermd tegen manipulatie door derden. Voor de door u ontvangen inhoud kunnen wij dan ook geen aansprakelijkheid aanvaarden en evenmin kunt u er rechten aan ontleen.

DISCLAIMER

Van: [redacted] [mailto:[redacted]@minez.nl]

Verzonden: dinsdag 28 februari 2017 10:35

Onderwerp: FW: Side Event Bijenstrategie en SAVE THE DATE

Beste genodigden van het side event Bijenstrategie,

Graag stuur ik u een aantal documenten:

1. Een korte oplegger met een samenvatting de nationale strategie en een tabel, met de aangedragen initiatieven en initiatiefhouders.
2. Vier verslagen van de gehouden workshops tijdens onze bijeenkomst op 26 januari 2017

Mede namens het hele programmateam van EZ,

[redacted]

-SAVE THE DATE – SAVE THE DATE – SAVE THE DATE – SAVE THE DATE –

Daarnaast wil ik alle **initiatiefhouders en hun partners** vragen om alvast - zoals ook op 26 januari aangegeven - in hun agenda's **donderdagmiddag, 13 april** te reserveren.

Graag bespreken we dan met u de voortgang op de verschillende initiatieven. U ontvangt op korte termijn een e-mail met locatie en nadere informatie over de middag.

Hopelijk tot ziens op 13 april!

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e)
Verzonden: dinsdag 28 februari 2017 10:23
Onderwerp: FW: Side Event Bijenstrategie en SAVE THE DATE
Bijlagen: Bijenstrategie.pdf; Verslag_workshop_Biodiversiteit.docx;
 Verslag_workshop_Honingbijen.docx; Verslag_workshop_vergroening-GLB.docx;
 Verslag_workshop_wisselwerking landbouw en natuur.docx; Oplegger bij verslag
 bijeenkomst 26 jan 17.docx

Beste genodigden van het side event Bijenstrategie,

Graag stuur ik u een aantal documenten:

1. Een korte oplegger met een samenvatting de nationale strategie en een tabel, met de aangedragen initiatieven en initiatiefhouders.
2. Vier verslagen van de gehouden workshops tijdens onze bijeenkomst op 26 januari 2017
3. Het 'cartoon-plaatje' van enkele aangedragen initiatieven, naar aanleiding van de fraaie oogst op 26 januari.

Mede namens het hele programmateam van EZ,
 10.2.e10.2.e10.2.e

-SAVE THE DATE – SAVE THE DATE – SAVE THE DATE – SAVE THE DATE –

Daarnaast wil ik alle **initiatiefhouders en hun partners** vragen om alvast - zoals ook op 26 januari aangegeven - in hun agenda's **donderdagmiddag, 13 april** te reserveren. Graag bespreken we dan met u de voortgang op de verschillende initiatieven. U ontvangt op korte termijn een e-mail met locatie en nadere informatie over de middag.

Hopelijk tot ziens op 13 april!

BOERENVERVEN BLUVRIENDE-
LLK INGERICHT (LTO)

EXPERIMENT

WEERBARE
HONINGBLU
ONTWIKKELEN

KENNIS ONTWIKKELEN
EN DELEN

Nodig:

①

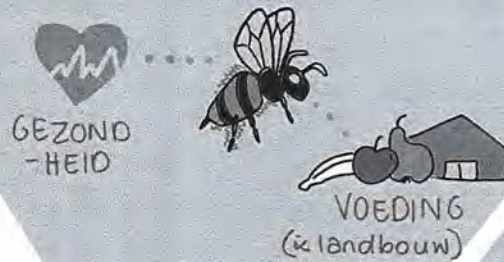

Voedsel

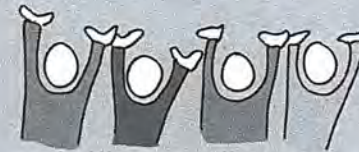
②

Nestel-
gelegenheid

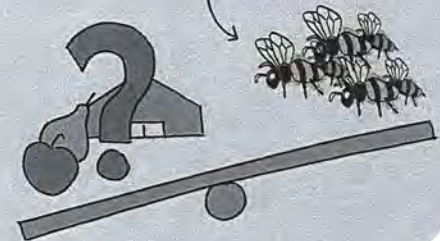

DE BLU CENTRAAL!!

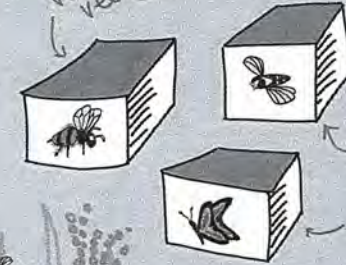
GEMEENSCHAPPELJK
INVESTERINGSIMPULS
BLUEN

360 soorten
waarvan 60%
bedreigd!

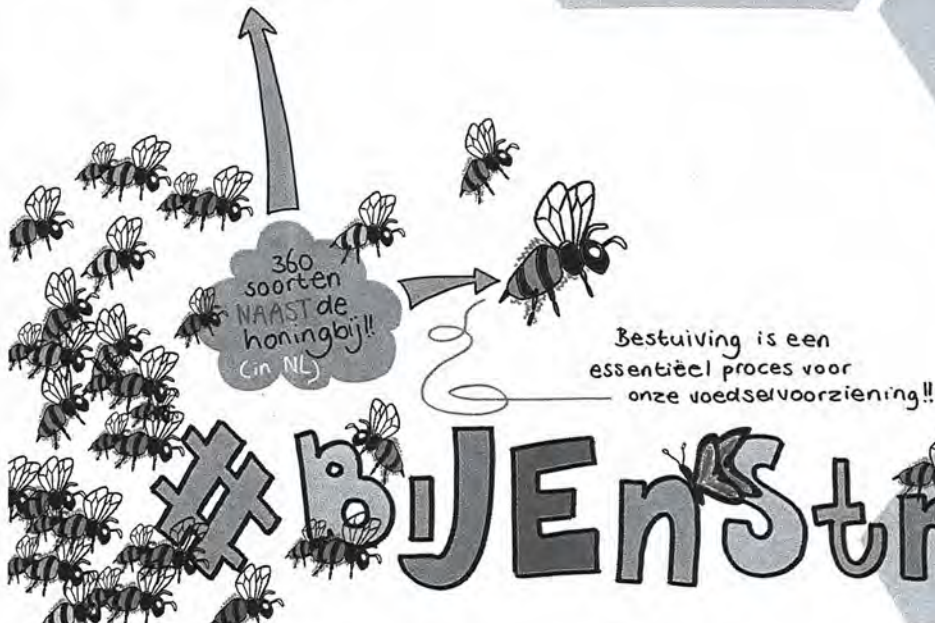

BESTUUNGS-
DISBALANS

Voor
veengrond

PAKKETTEN
ONTWIKKELEN

#BIJENstrategie

Side event Voedseltop: Bijenstrategie
26 januari 2017

Verslag Workshop Biodiversiteit

10.2.e10.2.e : gespreksleider
10.2.e : inleider/expert
10.2.e10.2.e : ambtelijk ondersteuner

Deelnemers workshop

PZH	NL Fruittelers organisatie / vz Greenport
Groene cirkels	Boskoop
Natuurmonumenten	Natuur en landschap ProRail
BASF	Stichting EIS kenniscentrum insecten
KAVB	RWS
LTO	Stichting natuur & milieu
NZO - Duurzame zuivelketen	Naturalis
NL Tuinbranche	EZ

1^e ronde

Korte impressie voorstelronde

- Realiseren dat we veel halen uit het buitenland: belangrijk om dat mee te nemen, NL is nog een kleine speler.
- De KAVB richt zich op het verhogen van voedselaanbod voor bijen
- Melkveehouders hebben groot areaal grond, willen ook graag verduurzamen. Programma Duurzame Zuivelketens werkt aan mogelijkheden hoe binnen deze keten bijen /bestuivers een plek kunnen krijgen.
- Tuincentra zetten in op verduurzaming (inzet op consument/burger), tuinen laten inrichten (bijvriendelijke beplanting) op bevordering planten/dieren (bijdrage vanuit maatschappij). Zetten ook in op het boeren erf meer bijvriendelijk in te richten. Willen graag dwarsverbanden leggen.
- Fruittelers: zoeken verbinding met onderwijs
- ProRail (deelnemers GD Infranatuur) zet in op goed bermbeheer, hebben veel groen in beheer
- EIS: Werkt (in opdracht van EZ) aan nieuwe Rode Lijst bijen. Willen meer aan de slag met landelijke monitoring.
- RWS: (deelnemer GD Infranatuur) werken aan netwerk duurzame leefomgeving. Met als voorbeeld de Honey highway, kijken of ze dit concept ook op andere plekken kunnen toepassen. Ook inzet/onderzoek naar bijvriendelijk beheer. Opzetten van locaties met bijenhôtels etc met daarbij een bankje zodat mensen er van kunnen genieten (RWS is ook betrokken bij Groene cirkels).
- Programma Voedselproductie (oa met AH), marktgedreven duurzaamheid, proberen om dit uit te breiden, meer naar algemene verduurzaming.

Vraag uit groep aan 10.2: wat is nu effectief? Wat werkt nou echt in de praktijk?
Behalve alleen posters ophangen en goede bedoelingen.

10.2 (zie ook presentatie 10.2): belangrijk is meerjarige acties ondernemen, niet max 1 jaar.
Continuïteit!

Doelen van deze workshop:

- Randvoorwaarden voor de bestuivers/bestuiving? Voedsel/nestplek/habitat
- Hoe gaan we dit bevorderen? Met wie? (bewustwording)

- Hoe monitoren we de voortgang? Kunnen we dingen oplossen waar we echt iets aan hebben? Hoe zetten we de burger/consument/kinderen/scholen daarvoor in?

Opmerkingen groep:

- Er is al een 'nationale vogeltelling-dag'. Kunnen we niet ook naar een 'bijentel-dag'? Een nationale bijendag.
- Notie tuincentra; zodra je aangeeft dat planten speciaal bestemd zijn voor bijen laten mensen die staan. Toch ook angst om bijen te lokken. (Voorlichting?)
- Meer helderheid over de gerichte maatregelen die effectief zijn voor welke partij.
- Initiatiefnemers starten activiteiten grotendeels vanuit interesse en betrokkenheid bij de natuur. Bij het verbreden naar een bredere doelgroep blijkt uit onderzoek dat de motivatie om mee te doen ook voortkomt uit financieel voordeel (of weinig kosten) en makkelijk uitvoerbaar moet zijn.
- Kennis over de juiste bloemenmengsels op de goede plekken is er wel maar deze kennis moet gekanaliseerd worden. Beschikbaarheid van een overzicht met de juiste gegevens. Opzetten kennisportaal.

Mogelijke acties:

- 1) Pakketten (producten, advies, kennis) samenstellen die makkelijk uitvoerbaar zijn en, indien mogelijk, financieel voordeel geven (desnoods op termijn). Afgestemd op verschillende doelgroepen (burgers (tuin/terras), boeren en tuinders, beheerders openbare ruimte) die de diverse inheemse soorten aantrekken (verschilt per regio en per soort) en bij voorkeur jaarrond voedsel genereren.
 - INITIATIEFHOUDE: ? wellicht Groene Cirkel Bijenlandschap?
 - DEELNEMERS: LTO, Tuinbranche, groene cirkels, Naturalis, andere partijen?
- 2) Inzet op verbinden van bestaande initiatieven, betrekken van sociale/groene netwerken (waar zit energie)
 - INITIATIEFHOUDE: Naturalis pakt dit wellicht op als onderdeel van het EZ kennisprogramma.
- 3) Bijvriendelijk beheren van natuurgebieden. Volgens natuurmonumenten ontbreekt kennis om bijvriendelijk te beheren. Wordt opgemerkt dat natuurmonumenten niet durft te experimenteren met het beheer. Volgens natuurmonumenten heeft dit te maken met regels vanuit gemeente/provincies in relatie tot het verkrijgen van subsidies.
- 4) Mooie droom zou zijn een publieke ruimte zonder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (een levende weerbare tuin). Afhankelijk van plantenkeuze (voorlichting/bewustwording).

2^e ronde

In de tweede ronde is verder gewerkt aan de concretisering van de volgende drie initiatieven:

Vastgestelde acties:

- 1) Kanaliseren/verzamelen/ontsluiten van kennis over de juiste bloemenmengsels en over waar deze mengsels optimaal kunnen worden ingezet. Er is grote behoefte aan een bruikbaar overzicht.
 - INITIATIEFHOUDE: Naturalis
 - DEELNEMERS: EIS-Kenniscentrum Insecten, WUR, EZ, andere partijen?
 - Uitvoering: opzetten kennisportaal? Inzetten Groen Kennisnet (voornamelijk gericht op onderwijs)? Andere bestaande kennisportalen? Inzetten EZ-kennisvraag.
- 2) Samenstellen van de juiste pakketten voedsel voor bijen (inzet op jaarrond voor zover mogelijk). Makkelijk uitvoerbaar en, indien relevant, financieel voordeel gevend (desnoods op termijn).

Toepassing in recreatiegebieden (parken, natuurlandschappen)/boeren/tuinen en terrassen.
Bloemen die diverse inheemse soorten aantrekken.

- INITIATIEFHOUDE: ?
- DEELNEMERS: LTO, Tuinbranche, Groene Cirkels Bijenlandschap, Naturalis, andere partijen?

3) Publieke ruimte zonder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (duurzame levende tuin). Droom voor over 10-15 jaar. Afhankelijk van plantenkeuze (voorlichting/bewustwording). Een weerbare tuin/natuur.

- INITIATIEFHOUDE: ?
- DEELNEMERS: Naturalis, andere partijen?

Uitwerking initiatieven

Deze initiatieven zijn in drie groepjes uitgewerkt aan de hand van de volgende verdeling:

- Landbouw & Consument keten
- Infrastructuur keten
- Sociaal netwerk / Groene Cirkels

Landbouw & Consument keten

- aan te vullen door deelnemers werkgroep -

Infrastructuur keten

Infrastructuur (Prorail, RWS) en terreinbeheer (Natuurmonumenten) aan elkaar koppelen en bijvriendelijk maken lijkt een goede mogelijkheid. Daarvoor is nodig:

1) KENNIS:

- Wat is nodig voor bijen (vegetatie, nestplek, hoeveel, regiospecifiek, ruimtelijke verdeling; wat werkt op lange termijn om diversiteit en populaties te bevorderen?)
→ *NATURALIS/EIS zijn bereid te verkennen hoe dit te leveren/genereren*
- Uitvoering (passend bij huidig beheer, inrichting van gebieden, machines, kosten, regels, etc)
→ *GREENDEAL INFRANATUUR partners kunnen dit wellicht trekken*

2) IMPLEMENTATIE / UITROLLEN VAN BEHEEROPTIES:

- Contracten met beheerders aanpassen, bewustwording en training van beheerders/uitvoerders.
→ *GREENDEAL INFRANATUUR partners*

3) INTEGRALE AANPAK OP LANDSCHAPSNIVEAU

- Bovenstaande werkt alleen als verschillende beheerders in een landschap samenwerken en een visie ontwikkelen voor het gehele landschap. Hierbij gaat het om een sociaal netwerk opzetten en van daar uit samen plannen en uitwerken.
→ *Groene Cirkels Bijenlandschap kan voorbeeld hiervoor zijn! Provincie zou faciliterend kunnen zijn hierin*

Sociaal Netwerk / Groene Cirkels

Groene Cirkels, gevormd door Heineken, provincie Zuid-Holland en kennispartner Wageningen Environmental Research en nu ook met Naturalis en Hoogheemraadschap Rijnland, met als ambitie om een klimaatneutrale Heineken brouwerij, een duurzame economie én een aangename leefomgeving te realiseren. Onder andere wordt ingezet op het verbeteren van de leefomgeving en versterken van de biodiversiteit.

Inmiddels is er een breed regionaal sociaal netwerk aanwezig. Dit netwerk werkt met elkaar samen vanuit een droom voor een prettige leefomgeving die groen en kleurrijk is, met gezond voedsel en een habitat waarin (wilde) bijen kunnen gedijen. Kortom een leefomgeving waar ze trots op kunnen zijn.

Mogelijke actie:

1) GROENE CIRKEL BIJENLANDSCHAP als centrale plek voor adviezen bijenlandschap en bloemenpakketten

→ *Opschaling Groene Cirkels in andere provincies dan alleen ZH.*

- INITIATIEFHOUDER: ?
- DEELNEMERS: Naturalis, EIS, WUR en de Vlinderstichting zitten hier al als kennispartners in. Andere partijen?

NB:

Wat mist nog:

- Tijdens de plenaire terugkoppeling werd opgemerkt dat we niet hebben meegenomen: Beheer publieke ruimte: integrale aanpak (aanplant, (maai)beheer), meerdere doelen dienen

Daarnaast missen we nog het volgende onderwerp in de initiatieven:

- Monitoring – EIS/Naturalis zijn aan het werken, ook met WUR, aan monitoring en inschakelen burgers bij monitoring. EIS is bezig met nieuwe rode lijst bijen.

Verslag Workshop Honingbijen: Bevorderen optimalisatie bijengezondheid en -houderij

Aanwezig:

10.2.e10.2.e , gespreksleider
10.2.e10.2.e10.2.e WUR, inleider/expert
10.2.e10.2.e EZ, ambtelijk ondersteuner

10.2.e10.2.e10.2.e NBV
10.2.e NBV
10.2.e Inbuzz
10.2.e10.2.e VanHallLarenstein
10.2.e10.2.e WUR
10.2.e10.2.e NVWA
10.2.e10.2.e , Prov ZH
10.2.e10.2.e10.2.e , Federatie Heideboerderijen
10.2.e10.2.e10.2.e Nefyto

1. Loslaten varroa-resistente bijenvolken 'in het wild'

Beschrijving initiatief:

Loslaten van een kleine populatie tolerante bijen op Tiengemeten met aanwezigheid nestkasten, maar zonder verder beheer. De populatie die hiervoor als beste aangemerkt kan worden is de varroa resistente populatie uit het Nationale Honing programma die al op deze locatie heeft gestaan en daar lokaal is aangepast. De op deze wijze geïntroduceerde wilde honingbijen hebben een voorsprong omdat ze al zonder bijenhouder met varroa kunnen omgaan. Ze hebben een realistische kans op overleven in de natuur. Doelen: 1) de ultieme test of deze bijen nu zelfredzaam zijn, 2) een eyecatcher project voor bijenhouders als stimulans om te gaan nadenken over varroa-resistentie, en 3) een brugfunctie tussen de twee sporen om in NL te komen tot varroa resistentie (via gerichte en natuurlijke selectie).

Initiatiefnemer: Inbuzz

Partners in het initiatief: Bijen@WUR, Natuurmonumenten

2. Varroa resistentie in NL

Beschrijving initiatief:

Het verder uitrollen van varroa resistentie samen met geïnteresseerde bijenhouders. Dit kan via twee sporen: geleide natuurlijke selectie (versnelde evolutie) en gerichte selectie (teeltprogramma's)

a. Natuurlijke varroaresistentie

Beschrijving initiatief:

Samen met bijenhouders varroa resistentie creëren via natuurlijke selectie zoals in het voorbeeldproject van Inbuzz in Laren. Deze methodiek kan met elk bijenras uitgevoerd worden en geeft daardoor geen verkleining van de genenvariatie van de aanwezige honingbijen. Je moet door een fase van 3 jaar met veel verliezen, daarna zijn de bijen robuust en zeer weerbaar tegen de parasiet varroa. In het voorjaar actief vermeerderen met volken die het goed doen zonder varroa bestrijding. Aangetoond (3x, drie onafhankelijke initiatieven) dat versnelde natuurlijke selectie in drie jaar kan. Omgeving die niet meedoet, gaat toch profiteren.

Mogelijke knelpunten:

- Nog relatief weinig bijenhouders kennen deze methode en daardoor weinig vertrouwen in de mogelijkheden.
- Het huidige werkprotocol is nog wat complex (nog geen doe-het-zelf pakket).

Initiatiefnemer: Bijen@wur

Partners in het initiatief: Bijenhoudersverenigingen, Inbuzz

b. Gerichte natuurlijke selectie

Beschrijving van het initiatief:

Door te zoeken naar markergenen voor kenmerken in bestaande resistente populaties, bijvoorbeeld die op genoemd in 1 en/of 2a, kan veel sneller en gericht geselecteerd worden op deze kenmerken in de populatie die nog niet resistent is (bijenvolken van bijenhouders). Een aantal van de kenmerken die resistentie veroorzaken is al bekend (VSH, RMR), maar de markers die er aan gekoppeld zijn nog niet.

Initiatiefnemer: 10.2.e10.2.e (bijenlector)

Partners in het initiatief: Arista Bee research, Beebreed NL

3. Pilot Heideboerderijen

Beschrijving initiatief:

Pilot Heideboerderijen is gesprekspartner voor natuurorganisaties en vindt dat honingbijen integraal onderdeel moet zijn van natuurbeheer. Dit ondersteund de algehele biodiversiteit van plantaardige biodiversiteit, vogels en insecten.

Initiatiefnemer: Federatie Heideboerderijen

Partners in het initiatief: Staatsbosbeheer

Verdere uitwerking 1+2: Natuurlijke varroaresistentie en loslaten

Er zijn een aantal varroa resistente bijenpopulaties in NL. Die zijn niet behandeld tegen varroamijten en overleven dat. De overlevende groepen in deze populaties worden gebruikt om verder te selecteren en te groeien. Als eye-catcher willen we de bestaande resistente populatie op Tiengemeten loslaten om te laten zien dat zij op eigen benen kunnen staan. Hiermee laat je zien dat bijenpopulaties zelfstandig kunnen voortleven, zonder bemoeienis van de imker. Voor imkers kan dit een stimulans zijn om ook resistente bijen te gaan selecteren. Om dit te stimuleren worden actieve groepen ondersteund. Vervolg actie is daarvoor is een protocol voor versnelde natuurlijke selectie. Daarna kan gerichte selectie (KI etc) gebruik maken van de genetische basis van de natuurlijke selectie.

Ondersteuning plan met de volgende opmerkingen vanuit de groep:

- * Dracht in de omgeving is essentieel voor bijengezondheid en dus voor alle initiatieven
- * Breder dan alleen onderzoek
- * Maakt gebruik van de diversiteit die er is
- * Ziet de heide ook als eiland voor natuurlijke selectie
- * Het is een vorm van bouwen met natuur
- * Het breekt door te bestrijden met een alternatieve manier
- * Geeft de mogelijkheid voor grootschalige betrokkenheid van imkers (ondersteund ontkokering)
- * Het maakt een vertaling mogelijk van onderzoek naar praktijk

Te nemen acties:

- Herintroductie wilde honingbij vanuit tolerante populatie
- Bewustwording dat tolerante populaties mogelijk zijn
- Protocol ontwikkelen
- Imkers maken zelf tolerante populaties

Vervolgens ging het in de workshop hoe de link naar de andere drie workshops te leggen?

Voor bestuiving zijn meer bestuivers nodig, maar bestuivers hebben het moeilijk door gebrekkige voeding, gezondheid en professionele houderij/huisvesting (als het wilde bestuivers betreft).

Samen werken aan het opstarten van een Bijenstrategie

Side event
26-1-19

Verslag workshop Gemeenschappelijk Landbouw Beleid en bestuivers

In deze workshop stond de mogelijkheden van toepasbare maatregelen van het (toekomstig) GLB in relatie tot bestuivers, bestuiving, natuurinclusieve en duurzame productie centraal. Kernvragen waren wat het huidige GLB en met name het toekomstige GLB via vergroening en/of plattelandontwikkeling kan bieden, wat aandachtspunten zijn in de uitvoering en of er behoefte is aan aanvullende maatregelen.

Gespreksleider: 10.2.e10.2.e10.2.e

Inleider: 10.2.e 10.2.e

Ondersteuner: 10.2.e10.2.e

Deelnemers (CONCEPT, nakijken op originele lijst):

10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e

10.2.e10.2.e

De workshop begon met een voorstelrondje, waarbij tevens werd gevraagd wanneer deelnemers tevreden zouden zijn.

In algemene zin waren alle deelnemers er over eens dat het grondgebonden GLB (met name Vergroening / ANLb) versterkt behoort te worden zodat er meer ruimte is voor functionele agrobiodiversiteit, in algemene zin en bijen (bestuivers) in het bijzonder. De deelnemers zijn tevreden wanneer er meer ruimte komt voor bijen op boerenbedrijven, en in hun omgeving. (gehele landelijk gebied) Daarvoor is het wenselijk dat Ecologische focusgebieden meer geschikt zijn voor bijen, zoals bijvoorbeeld eerder de randen voor functionele agrobiodiversiteit, bij Bloeiend bedrijf (inclusief de kenniscomponent). Daarnaast kan het ANLb versterkt worden zodat het gunstiger is voor bijen.

Boerenbedrijven kunnen deze maatschappelijke dienst leveren, daar zou dan wel een passende beloning tegenover moeten staan (LTO). Daarnaast dragen de administratieve lasten binnen het huidige GLB niet bij aan het draagvlak van dit type beheer, zeker niet omdat randen vaak lastig te administreren zijn, en bijvoorbeeld een te brede rand niet als rand wordt gezien waardoor de subsidie voor een boer kan komen te vervallen.

Maak het binnen het GLB mogelijke koplopers te belonen.

Hoe kunnen we het concept van Bloeiend Bedrijf versterken / hernieuwd invoeren in relatie tot het GLB 2021 ev. (Bloeiend bedrijf was een demoproject in het kader van functionele agrobiodiversiteit dat naast de aanleg van randen tevens een belangrijke kenniscomponent inhield zodat boeren zelf in staat waren de resultaten van de randen op hun gewas te monitoren, zie toelichting)

1. Ontwikkelen kenniscomponent bij agrariërs en andere omgevingspartners. Hierin willen de Stichting veldleeuwierik, Boerennatuur.nl, LTO en Syngenta wel een rol spelen, wellicht aangevuld met het OBN Cultuurlandschap en Cumula.
2. GLB-Pilots organiseren;

3. Versterken internationale component, bv door van Dam en Hogan het thema te laten behandelen en / of internationale pilots. Daarbij is een betere integratie tussen Pijler 1 en 2 van het GLB wenselijk.
4. Monitoring versterken op perceels-, bedrijfs- en gebiedsniveau.

Kennisontwikkeling en – spreiding is een belangrijke component voor het versterken van bestuivers, en hun rol in het versterken van de functionele agro-biodiversiteit. Daarnaast werkt kennisontwikkeling bij agrariërs bij aan de motivatie van boeren. Bij het ontwikkelen van kennis is experimenteerruimte nodig, zowel voor gras- als akkerland. Hoe kunnen bloemrijke randen bv het beste geïntegreerd worden in de bedrijfsvoering? Hoe kunnen we beter gebruik maken van het totale systeem op boerenland? Hoe kan de rol van slootkanten en wegbermen worden versterkt? Uiteindelijk is het van belang om in het landelijk gebied meer kruidenrijkheid te ontwikkelen, en minder exogene middelen, een bloemrijker landschap. Meerjarige randen kunnen hiervoor geschikt zijn. Daarnaast is geld een belangrijke drijfveer voor het versterken van de motivatie. Indien daarnaast er een eenvoudig stelsel kan worden ontwikkeld dat boeren niet straft voor goede zaken en regionaal is verankerd/afgestemd met agrariërs kan een succesvol stelsel worden opgetuigd (Bloeiend bedrijf was succesvol.) Hiervoor kunnen zeer goed agrarische collectieven worden ingezet. Deze zouden ook een rol kunnen spelen in vermindering van de controledruk door bv controle op controle.

Op de korte termijn (2018) kan al met provincies worden besproken of het mogelijk is om meer ruimte voor bijvriendelijke stroken in het ANLB te krijgen, en om zaadmengsels voor bloemrijke randen beter geschikt te maken voor bijen. Bij dit laatste is met name de inzet van Boerennatuur.nl en Naturalis van belang, maar kan ook het Louis Bolk instituut en evt Syngenta een rol spelen. Naast natuurlijk soortenorganisaties.

Kennisspreiding is tevens van belang in het agrarisch onderwijs. Hier kan het lectoraat bijengezondheid worden ingezet. Daarnaast kan op het groen kennisnet een portaal voor bijen worden ontwikkeld. Dit kan tevens bij het lectoraat worden belegd, met ondersteuning van EZ.

Het doel is om uiteindelijk een systeem te ontwikkelen dat zowel voor bijen als de boer interessant is. Stel het niet verplicht voor boeren, maar maak het voor de boer interessant.

Additionele opmerkingen:

1. precisielandbouw kan ook een bijdrage leveren;
2. kijk naar ecosysteemdiensten / gewasbescherming;

Toelichting Bloeiend Bedrijf

In maart 2011 is het samenwerkingsverband Bloeiend Bedrijf (2011-2014) gestart met 300 gangbare en biologische agrarische ondernemers. In 2012 groeide dat uit tot bijna 600 bedrijven met een landelijke dekking. Collectief hebben we gewerkt aan bloeiende akkerranden voor natuurlijke vijanden van landbouwplagen ("FAB-randen").

Kennis & ervaring uitwisselen

De aangesloten ondernemers zijn zelf aan de slag gegaan met de akkerranden. Tijdens veldbijeenkomsten werden ervaringen uitgewisseld over de aanleg en het beheer van bloeiende akkerranden. Onder begeleiding van het [Louis Bolk Instituut](#) gingen we in gesprek over de ecologie van de aanwezige akkernatuur. Veel tijd is er genomen voor de herkenning van insecten, relaties met het omliggende landschap en de relatie met de teelt van gewassen. Via de gebaande wegen komen deze onderwerpen namelijk nauwelijks bij de boer terecht.

Praktijkinnovatie

Praktijkervaring en wetenschappelijke kennis over nuttige biodiversiteit kwamen tijdens de bijeenkomsten bij elkaar. Door in gemengde groepen te werken namen de 'voorlopers' op het gebied van vergroening het 'peloton' op sleeptouw. Zo is het de meeste akkerbouwers gelukt om de opgedane kennis te vertalen naar praktijkinnovatie: een verduurzaming van de gewasbescherming.

Een efficiënt werkmodel

In Bloeiend Bedrijf hebben we het organiserend vermogen en de daadkracht van de agrarische sector gecombineerd met wetenschappelijke kennis en ervaring van onderzoekers. Lokaal zorgden de ruim 30 betrokken Agrarische Natuurverenigingen voor laagdrempelige demonstratieactiviteiten. Regionale koepels droegen bij aan de communicatie. Inhoudelijke begeleiding en ook de administratieve coördinatie waren juist landelijk georganiseerd. Hiermee is een efficiënt werkmodel gevonden waarmee er op een landelijke schaal, kennisoverdracht plaatsvond.

Verslag Workshop Wisselwerking landbouw en natuur

Deelnemers:

Stichting Floron,
Syngenta,
Bayer,
BASF,
LTO Noord,
Greenpeace,
Vewin,
Albert Hein,
Vlinderstichting,
Landschappen NL,
Koppert,
Staatsbosbeheer,
Nederlandse Bijenhouders Vereniging (NBV),
Boerennatuur,
Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA).

Inleider/expert: 10.2.e , Wageningen University Research (WUR)
Gespreksleider: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e , WUR
Ambtelijk ondersteuner: 10.2.e10.2.e , Ministerie van Economische Zaken (EZ)

Inleiding Wisselwerking landbouw en natuur

10.2.e geeft aan de hand van een PowerPoint presentatie een overzicht van de dilemma's en mogelijke oplossingsrichtingen voor het onderwerp "wisselwerking landbouw en natuur":

- Voor bestuiving van gewassen is diversiteit van bestuivers van belang, waaronder honingbijen, wilde bijen en andere insecten, zoals vlinders en kevers. Voor veel gewassen zijn bijen de belangrijkste bestuivers;
- Er zijn veel oorzaken van de achteruitgang van bijen, bijvoorbeeld versnippering en vernietiging van habitat, ziekten en plagen, gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en onvoldoende voedselaanbod;
- Uit studies blijkt dat bestuivers uitbundiger voorkomen in gebieden zonder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Bestuivers profiteren van alle gebieden buiten het agrarisch gebied. Dit betreft natuurgebieden maar ook bijv. slootkanten, wegbermen, spoortaluds en dijken. Naarmate het areaal van dit soort 'half-natuurlijke habitats' toeneemt, nemen wilde bestuivers toe;
- Bestuivers kunnen in het agrarisch gebied worden bevorderd via onder meer de aanleg van bloemenstroken. Dit leidt tot hogere dichtheden wilde bestuivers. Er is een grote diversiteit aan plantensoorten nodig om een breed spectrum aan bestuivers te bevorderen. Maar niet alle voor bestuivers belangrijke habitats zijn bloemenrijk. Zo kunnen kale zandige wegbermen zeer belangrijk zijn als nestplek.
- Een diversiteit aan "bij-vriendelijke maatregelen" is nodig om achteruitgang om te buigen in toename.

Wat kunnen de organisaties zelf doen?

- Het boeren erf kan een belangrijke plaats zijn om bij-vriendelijk beheer te stimuleren. Veel gewassen staan immers vegetatief op de akker of worden met de wind bestoven en hier valt voor bestuivers weinig te halen. LTO denkt aan maatregelen via landschapsbeheer en de inrichting van het erf. Vrijwilligers inzetten om de samenleving met de boer te verbinden kan hierbij meerwaarde hebben. Volgens WUR kan het beheer van het niet economisch deel van het bedrijf zoals slootkanten beter. Daar valt een hoop winst te boeken tegen lage kosten.
- Bij-vriendelijke maatregelen op het boerenbedrijf moeten wel van nut zijn voor de ondernemer, er moet een verdienmodel komen voor de ondernemer;
- Er kan een prijs worden ingesteld voor de meest bij-vriendelijke agrarische ondernemer;

- Albert Hein geeft aan dat het – in samenwerking met Natuur&Milieu via duurzaamheidseisen (een ban op bepaalde gewasbeschermingsmiddelen) inzet op een verduurzaming van aardappelen, groenten en fruit van Nederlandse bodem; dit kan bijdragen aan het bevorderen van bestuivers;
- De aanwezige producenten van gewasbeschermingsmiddelen (Syngenta, Bayer, BASF) hebben ieder eigen voorbeeldbedrijven en/of netwerken van boerderijen waar het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen actief wordt gemonitord, een geïntegreerde aanpak centraal staat en verschillende activiteiten plaatsvinden om biodiversiteit te stimuleren;
- BASF heeft een voorbeeldbedrijf waar intensief telen wordt gecombineerd met het bevorderen van wilde bestuivers, onder begeleiding van een Vlaamse onderzoeksgroep. Dit moet “best practices” opleveren voor het beschermen van wilde bestuivers en deze informatie zal breed worden gedeeld;
- Voedselaanbod stimuleren voor bestuivers is goed, maar we moeten ook letten op gewasbescherming volgens Greenpeace. Bij-vriendelijke maatregelen worden in het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) gestimuleerd, maar worden nog onvoldoende ingezet;
- Een mooie inspiratiebron om bestuivers te bevorderen vormt de Groene Cirkel in Zuid-Holland. Hierin werken maatschappelijke partners, telers, overheden in de regio samen. Dit werkt goed en levert effectieve maatregelen en initiatieven voor bestuivers. Het aansprekende van dit initiatief is dat vanuit landschap wordt gedacht, d.w.z. dat vanuit kaarten wordt gekeken wat, waar nodig is.
- Het is positief dat er in de regio veel gebeurt. De landelijke overheid zou een verbindende rol kunnen en moeten spelen, om deze initiatieven te verbinden.

Waar willen de organisaties mee aan de slag?

- Er is een overzicht nodig van bij-vriendelijke initiatieven die lopen. Van belang is te weten wat werkt en hierover uit te wisselen. Ook moet concreter worden waar welke soorten beschermd kunnen worden en hoe dit moet gebeuren. Met de aangekondigde “investeringsimpuls bestuivers” van de staatsecretaris van EZ kan de WUR hierover kennis leveren;
- De producenten van gewasbeschermingsmiddelen zijn bereid de effecten voor bestuivers te gaan monitoren op hun proefbedrijven. Hier is wel hulp bij nodig vanuit het onderzoek, want hoe doe je dit goed?;
- Koppert heeft veel data beschikbaar over commerciële en wilde bestuivers op een breed scala aan insect-bestoven gewassen die mogelijk van waarde is voor het bevorderen van wilde bestuivers en is bereid deze informatie te delen met WUR;
- LTO wil met erfbeplanting aan de slag, bijvoorbeeld door hieraan op 1000 bedrijven een boost te geven. LTO wil vragen dat anderen daar in gaan helpen;
- Staatsbosbeheer heeft al een experiment gestart (met WUR en EZ) om op 40 bedrijven natuurinclusief “SNL proof” te gaan telen. Dit gebeurt op gronden die zijn verpacht door Staatsbosbeheer. Alle pachters worden opgeleid. Erfbeplanting moet bijvoorbeeld goed ingezet worden. WUR legt daar een business plan onder. Staatsbosbeheer heeft de ambitie om dit op te schalen naar 4000 pachters. LTO denkt hier ook in mee;
- Volgens Greenpeace biedt de omvang van het areaal slootkanten in Nederland veel kansen om biodiversiteit te vergroten;
- De Vlinderstichting heeft momenteel 45 “Idylles” in heel Nederland uitgevoerd . Voor 2018 komen daar nog 30 Idylles bij in Zuid-Holland.
- De Vlinderstichting pleit voor nationaal stimuleringsfonds voor bestuivers.

Gezamenlijke conclusies workshop Wisselwerking landbouw en natuur

Als het goed gaat met de bij, gaat het goed met ons voedsel, natuur en landschap. Bestuivers moeten worden bevorderd. Dit vraagt om concrete acties.

Een consortium bestaande uit LTO Nederland, Landschappen NL, Boerennatuur, Staatsbosbeheer, Vlinderstichting en Naturalis gaat zich richten op de volgende ambities:

- Erfbeplanting, natte en droge aders bij-vriendelijk maken. Het najaar is de mooiste tijd voor herplanting. De ambitie van het consortium is om binnen een jaar 1000 agrariërs hiermee aan de slag te zetten;
- Natuurinclusief ondernemen stimuleren. Het consortium richt zich op het stimuleren van 4000 pachters van SBB om natuurinclusief te telen;
- Bloeiende gebieden aanleggen. De ambitie is het aanleggen van dertig bloemgebieden Idylles bovenop de bestaande 45 gebieden.

De producenten van gewasbeschermingsmiddelen (Syngenta, Bayer, BASF, Koppert) en WUR gaan zich richten op:

- Monitoring van bestuivers, door dit op te nemen in de monitoring door de producenten en data aanleveren (Koppert). Hiervoor draagt de WUR kennis aan;
- Uitvoering van de "Investeringsimpuls bestuivers" (WUR).

Bayer neemt het initiatief voor een vervolgoverleg over deze initiatieven op de Forward Farm in Abbenes.
NB. Deze afspraak is gemaakt voordat duidelijk was dat er in april vervolgoverleg zal plaatsvinden met initiatiefnemers.

OPLEgger

Wat houdt de nationale Bijenstrategie in, waaraan we samen werken?

Bestuiving is noodzakelijk voor een groot deel van onze voedselgewassen en planten in de natuur. Zonder bestuiving en bestuivers, zoals (wilde) bijen is er op de te bestuiven gewassen gemiddeld 40% minder opbrengst en de kwaliteit van het 'voedselproduct' onvoldoende. Diversiteit van bestuivers is daarbij cruciaal. Meer dan de helft van de wilde bijen verkeerd in Nederland in gevaar (nationale Rode lijst bijen) om te verdwijnen.

De stip aan de horizon van de nationale Bijenstrategie is dan ook:

- In 2030 zijn de populaties bijen en bestuiving duurzaam behouden en bevorderd.

In het najaar 2016 heeft de staatssecretaris laten weten naar een 'nationale Bijenstrategie' te willen, samen met de maatschappelijke partners. Deze nationale strategie zal binnen een jaar worden ontwikkeld, waarbij ook een implementatietraject wordt afgesproken. Hierbij is maximale betrokkenheid van de maatschappelijke partners gewenst en vereist.

Velen van u hebben zich in de bijeenkomst op 26 januari 2017 reeds aan deze te ontwikkelen nationale strategie verbonden. De bijeenkomst heeft veel positieve energie laten zien bij alle aanwezigen en er is een grote oogst van initiatieven binnengehaald die het doel hebben bijen en bestuivers te bevorderen. Dat is een compliment waard.

De staatssecretaris heeft aangegeven dat in het kader van de (kennis-) investeringsimpuls de Bijenstrategie de komende vier jaar financieel extra wordt ondersteund (Voedselbrief, november 2016).

Eind 2017 moet de Nationale Bijenstrategie – samen met maatschappelijke partners - aan de samenleving en de Tweede Kamer kunnen worden gepresenteerd.

Vier workshops met vier thema's

1. Workshop Biodiversiteit
2. Workshop Wisselwerking landbouw en natuur
3. Workshop Honingbij
4. Workshop Vergroening GLB

Zie de aparte verslagen per workshop

Zie voor de samenvattende tabel de volgende pagina's.

Initiatief	Initiatiefhouder	Partners
WISSELWERKING LANDBOUW/NATUUR		
Erfbeplanting, natte en droge aders op het bedrijf bijvriendelijk maken; 1000 bedrijven binnen jaar	LTO Nederland	Landschappen NL, Boerennatuur, Staatsbosbeheer, Vlinderstichting en Naturalis
Natuur-inclusief ondernemen stimuleren; 4000 pachters	SBB	Landschappen NL, Boerennatuur, LTO, Vlinderstichting en Naturalis
Bloeiende gebieden aanleggen; 30 gebieden bovenop de bestaande 45 gebieden	?	Landschappen NL, Boerennatuur, LTO, Vlinderstichting en Naturalis, Staatsbosbeheer
Monitoring van bestuivers en data aanleveren	BayerCS; Syngenta; BASF; Koppert	WUR
Investeringsimpuls EZ uitvoeren	WUR; EIS; Naturalis	
BIODIVERSITEIT		
Beschikbaar stellen van kennis over de juiste bloemenmengsels	Naturalis	EIS WUR EZ andere partijen?
Samenstellen van de juiste pakketten voedsel voor bijen (inzet op jaarrond)	?	LTO Tuinbranche NL, Groene Cirkels Bijenlandschap (wie?) Naturalis andere partijen?
Infrastructuur (Prorail, RWS) en terreinbeheer (Natuurmonumenten) aan elkaar koppelen en bijvriendelijk maken	Naturalis / EIS	Partners GD Infranatuur (I&M). Contactpersoon vanuit N&B 10.1.d 10.1.d.
Contracten met beheerders aanpassen, bewustwording en training van beheerders/uitvoerders.	SBB NM	Partners GD Infranatuur (I&M)
Opschaling Groene Cirkels / oprichten andere sociale netwerken	11.111.111.111.1 11.111.111.111.1 11.111.111.111.1 11.111.111.111.1	Naturalis, EIS, WUR en de Vlinderstichting zitten hier al als kennispartners in. Andere partijen?
HONINGBIJ		
a. Natuurlijke varroa resistentie Samen met bijenhouders varroa resistentie creëren via natuurlijke selectie zoals in project Inbuzz in Laren.	Bijen@wur	Bijenhoudersverenigingen, Inbuzz
b. Gerichte natuurlijke selectie Gerichte selectie op kenmerken varroa resistentie, zoals VSH en RMR, en dit toepassen in bijenvolken van bijenhouders.	10.2.e10.2.e 10.2.e10.2.e	Arista Bee research, Beebreed NL
Pilot Heideboerderijen Gesprekspartner voor natuurorganisaties, die bepleit dat honingbijen integraal onderdeel moeten zijn van natuurbeheer. Ondersteunt biodiversiteit, vogels en insecten.	Federatie Heideboerderijen	Staatsbosbeheer

Initiatief	Initiatiefhouder	Partners
GLB-VERGROENING		
Ontwikkelen kenniscomponent Bij agrariërs en andere omgevingspartners	?	Stichting veldleeuwerik / Boerennatuur / LTO / Syngenta / Van Hall
Check ANIB-pakketten op (positief) effect op bijen	EZ (N&B ? ELVV)	Provincies ./ ALTERNATIEF / SOVON / Boerennatuur / ?
EFA meer geschikt maken voor bijen / FAB	EZ (N&B ? ELVV)	Provincies ./ ALTERNATIEF / SOVON / Boerennatuur / ?

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: maandag 20 februari 2017 19:36
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Fwd: De Fruitmotor

Zie hieronder!

Zowel bijen genoemd; als GLB-vergroening(?), als ook een GreenDeal Groene Gwb 2.0.

Groet, 10.2.e

10.2.e10.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [redacted] <[redacted]@minez.nl>
Datum: 20 februari 2017 13:35:21 CET
Aan: [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>
 (Alexia)" <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>, [redacted] <[redacted]@minez.nl>
Kopie: [redacted] <[redacted]@minez.nl>
Onderwerp: De Fruitmotor

Beste allen,

Graag vertel ik jullie iets over een bezoek dat 10.2.e10.2.e (ANK) en ik vorige week hebben gebracht aan coöperatie De Fruitmotor, werkzaam in omgeving Geldermalsen (Rivierenland). Wellicht brengt dit voorbeeld jullie op ideeën - ideeën waarmee we De Fruitmotor kunnen verder helpen (die geven we dan graag door) of ideeën voor het beleid dat we (op uiteenlopende beleidsthema's) ontwikkelen en uitvoeren.

Kern van de Fruitmotor is restafval uit de fruitteelt te (her)investeren ten bate van verduurzaming van de fruitteelt. Het idee is dat fruit van mindere kwaliteit is om te zetten in producten die als streekproduct in de markt zijn te zetten (cider, appelsap bijvoorbeeld). Een belangrijk deel van de opbrengst investeren telers in verduurzaming van hun bedrijfsvoering (landschap en biodiversiteit), met name door een meer bij-vriendelijke omgeving te realiseren. Het idee: met 6% restfruit (Krenkelaar genoemd) 100% verduurzamen en dit vanuit de regionale keten organiseren. Kennisinstellingen als HAS en WUR denken mee over hoe je pulp kunt verwaarden, regionale instellingen als ziekenhuizen, horeca, plaatselijke supermarkten, cultuurhuizen helpen mee de producten in de markt te zetten. Goed nieuws voor een gebied dat volgens de initiatiefnemers wat somberder en ongezonder is (relatief veel obesitas) dan gemiddeld in NL.

Het is een inspirerend verhaal, dat in de streek ook veel enthousiasme losmaakt. Vraag van onze kant was onder andere of en hoe de overheid een rol speelt of zou kunnen spelen om een initiatief als dit van de grond te krijgen/verder te helpen. De initiatiefnemers vertelden dat gemeenten en private partijen de Fruitmotor financieel ondersteunen. Wat ze het meest nodig hebben is budget om uren in te huren om partijen erbij te halen en de logistiek tussen (keten)partijen georganiseerd te krijgen. Bij het rijk (en de provincie, voor zover naar POP is gekeken), is het lastig hiervoor steun te krijgen, hebben zij gemerkt. "Om voor POP-ondersteuning in aanmerking te komen moet je van te voren tot achter de komma aangeven wat je gaat doen en wat het zal opleveren. Dat is voor innovatieve initiatieven als dit niet te doen. Durf te investeren in systeeminnovatie en vraag daarom alleen verantwoording achteraf." (En een LEADER-groep bestaat niet in deze regio.)

Misschien dat in de toekomst meer mogelijk kan worden gemaakt vanuit GLB of vanuit Topsectoren, hopen zij. "De Topsectoren zijn ingericht op grote bedrijven en de verbinding met Wageningen. MKB-innovaties, nieuwe start-ups zonder kapitaal krijgen de cofinanciering niet rond."

Andere suggesties die we hoorden: het zou mooi zijn als de Green deal Groene Gewasbescherming – in een nieuwe vorm - zou worden doorgezet. En zou er naast de City Deal Voedsel niet een Plattelandsdeal Voedsel kunnen komen, gericht op het scheppen van experimenteerruimte voor regionale initiatieven als deze? Er is immers vooral behoefte aan innovatiebudget en innovatieruimte. En nu ontbreekt het aan een integrale aanpak en een integraal budget.

Vriendelijke groet,

10.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: vrijdag 17 februari 2017 20:00
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: stukken programmteamoverleg
Bijlagen: programmaplan_8 feb 2017.docx; Verslag_workshop_Biodiversiteit.docx;
 Verslag_workshop_wisselwerking landbouw en natuur.docx;
 Verslag_workshop_Honingbijen.docx; Verslag_workshop_vergroeningGLB.docx

Hallo Bijenstrategie-teamgenoten,

Zoals gisteren toegezegd enkele stukken nog voor maandag en verder in de week donderdag tijdens deze start-overleggen.

1. Programmaplan (goedgekeurd door MT DGAN met enkele suggesties)
2. Vier workshop-rapporten van het side event

Groet en tot ziens maandag!

10.2.e

10.2.e
 Co-ordinating senior officer
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70
 @minez.nl

Programmaplan

1. Managementsamenvatting

Bestuiving is noodzakelijk voor een groot deel van onze voedselgewassen en planten in de natuur. Zonder bestuiving en bestuivers, zoals (wilde) bijen is er op de te bestuiven gewassen gemiddeld 40% minder opbrengst en de kwaliteit van het 'voedselproduct' onvoldoende. Diversiteit van bestuivers is daarbij cruciaal. Meer dan de helft van de wilde bijen verkeerd in Nederland in gevaar (nationale Rode lijst bijen) om te verdwijnen.

In het najaar 2016 heeft de staatssecretaris laten weten naar een 'nationale Bijenstrategie' te willen. Daarvoor is een DG Agro en Natuur -breed Programma Bijenstrategie beoogd, met expertisebetrokkenheid vanuit alle directies. Het Programma Bijenstrategie heeft tot doel deze nationale strategie binnen een jaar te ontwikkelen en het implementatietraject te garanderen, met maximale betrokkenheid van de maatschappelijke partners. Veel van deze partners hebben zich in een bijeenkomst op 26 januari 2017 reeds aan de nationale strategie verbonden en inzet in verschillende bijen bevorderende initiatieven toegezegd.

De staatssecretaris heeft aangegeven dat in het kader van de (kennis-) investeringsimpuls de Bijenstrategie de komende vier jaar financieel extra wordt ondersteund (Voedselbrief, november 2016). Eind 2017 moet de Nationale Bijenstrategie – samen met maatschappelijke partners - aan de samenleving en de Tweede Kamer worden gepresenteerd.

2. Context van het Programma

a) Missie

In 2030 beschikt Nederland over duurzame en wendbare voedsel- en landbouwproductiesystemen in balans met natuurlijke hulpbronnen waarvan zij gebruik maken. Bestuiving is een essentieel onderdeel om veel planten en (voedsel-)gewassen in stand te houden, opbrengst te garanderen en te vergroten en de kwaliteit te verhogen. In 2030 zijn daarom de populaties bestuivers - honingbijen en wilde bijen - duurzaam behouden.

b) Uitgangspunten van het Programma

Binnen het streven naar beter eten en een groener Nederland via "ecologisch houdbare voedselsystemen" wil EZ zich met het Programma Bijenstrategie richten op de bevordering van optimale bestuiving van gewassen/planten en de insecten die daarvoor nodig zijn. (Wilde) Bijen zijn daarvan de exponent en het uithangbord. Dit kan slechts in duurzame landbouwproductiesystemen die in balans zijn met de natuurlijke hulpbronnen waarvan zij gebruik maken. Dat is dan ook wat wij in 2030 willen bereiken.

De mondiale vraag naar voedsel zal de komende decennia nog sterk toenemen, terwijl er nu al veel wordt gevraagd van de draagkracht van de aarde. Zo is voedselproductie en -consumptie verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de klimaatbelasting en neemt biodiversiteit in agrarische gebieden sterk af.

Deze maatschappelijke opgave wordt in het Programma Bijenstrategie verbonden met de Voedselagenda-opgave van de staatssecretaris en kan slechts richting een oplossing en richting het gestelde doel bewegen, door maatschappelijke partners breed in te binden en de opgave tot een gezamenlijk opgave te maken, waarbij de partners van begin aan worden gehoord. Hun (deel-)oplossingen en initiatieven om het doel te bereiken moeten een positie krijgen.

Programmadoeel

In het Programma wordt binnen een jaar (2017) de nationale Bijenstrategie ontwikkeld, en het implementatietraject gegarandeerd. De uitwerking van de strategie gebeurt samen met maatschappelijke partners. Deze zijn vanaf de aftrap op 26 januari 2017 betrokken. De strategie richt zich op het bereiken van een hoofddoel in 2030 en draagt bij aan drie andere doelen (vier 'stippen op de horizon'), zoals deze zijn benoemd in de Voedselagenda.

Hoofddoel:

- In 2030 zijn de populaties bijen en bestuiving duurzaam behouden.

Daarnaast wordt door de strategie bijgedragen aan de drie doelen:

- In 2030 is een zichtbare bijdrage geleverd aan natuurinclusieve landbouw.
- In 2030 is de gewasproductie vrij van risicovolle gewasbeschermingsmiddelen.
- In 2020-2026 zijn kansen benut om een verbinding te realiseren met de bestaande 'vergroening' van het GLB (functionele agrobiodiversiteit, ecosysteemdiensten, agro-ecologie).

Thema's en themadoelen

Het hoofddoel is uitgewerkt in 4 thema's met elk aparte themadoelen.

1. Biodiversiteit; leefomgeving (wilde)bijen in relatie tot groen (landschapsinrichting, terreinbeheer en de stedelijke omgeving)

2. Wisselwerking landbouw en natuur; leefomgeving bijen in relatie tot voedselbronnen (groente- en fruitteelt, akkerbouw; grasland- en terreinbeheer. Deze in relatie met de essentiële landbouwproductie randvoorwaarden, bijvoorbeeld duurzame gewasbescherming en bemesting.)

3. Honingbijen

4. Vergroeningsmaatregelen in het GLB op gebied van het Programma.

Uiteraard lopen door alle vier thema's drie belangrijke dwarsverbanden:

- Kennis
- Internationale aspecten
- Consument en burger

Themadoelen

1. Biodiversiteit:

- bestuivers breed behouden en bevorderen
- voedselaanbod en nestgelegenheid vergroten
- landschapsinrichting
- monitoring

2. Wisselwerking landbouw en natuur:

- voedselaanbod en nestgelegenheid vergroten
- handelingsperspectief voor boer en tuinder
- bevorderen van bestuivers als natuurlijke plaagbestrijders
- beperken van de milieulast van gewasbeschermingsmiddelen

3. Honingbij:

- monitoring
- verbeteren gezondheid van de bij ('weerbare bij')

4. Vergroening GLB:

- meetbare en handhaafbare vergroeningsmaatregelen die bijen bevorderen
- benutten POP-gelden
- als overheid 'experimenteeruimte' organiseren en inzetten tijdens het EU (onderhandelings-)traject.

Organisatiedoel

Bij EZ is inhoudelijke expertise uit alle directies van het DGAN nodig om de vier thema's en de drie dwarsverbanden vorm te geven en de themadoelen verder in te kleuren. Daarvoor moet de expertise directie-overstijgend samen worden gebracht in een programmateam. De directie-overstijgende betrokkenheid zorgt voor extra synergie en levert daardoor meer op dan de aparte 'stukken werk' in de lijn per directie (Samen in beleid). Het programma zou één van de voorbeelden kunnen zijn, hoe tussen directies verbinding kan worden gelegd en mensen flexibeler kunnen worden ingezet voor het bereiken van een DG-breed doel.

Na een jaar zijn zowel de themadoelen verder ingekleurd, evenals de rollen en inbreng van de maatschappelijk partners en de overheid. De gezamenlijke weg naar het doel is uitgewerkt en vastgelegd. Ook is er dan een doorkijk beschikbaar naar de komende jaren na afronding van de nationale Bijenstrategie: het implementatietraject.

c) Randvoorwaarden

Hoofddoel en missie van het programma kan slechts slagen, als er binnen en buiten het departement wordt samengewerkt en de aanwezige, diverse expertise van alle partijen wordt benut.

Vanuit het DGAN is expertise nodig over:

- Natuurinclusieve landbouw, internationale samenwerking op het gebied van bestuivers en biodiversiteit (directie N&B),
- Gehouden (gedomesticeerde) bijen en imkerij; (voedsel-)productierandvoorwaarden, waaronder gezonde bodem, bemesting en duurzame gewasbescherming (directie PAV)
- Vergroening (maatregelen) van het GLB (directie ELVV)
- Verkruiding van graslanden binnen de duurzame zuivelketen (directie DAD) en
- Kennisontwikkeling (directie ANK).

Vanuit de maatschappelijke partners is expertise en commitment noodzakelijk en cruciaal, daarbij moet gedacht worden aan:

- Kennisinstellingen, zoals WUR, Universiteit Leiden (Naturalis) en Lectoraten bij Hogescholen; topsectoren
- Terreinbeheerders, zoals Unie van Waterschappen, VNG, provincies, I&M/RWS (Green Deal Infranatuur) en Staatsbosbeheer
- Bedrijfsleven, zoals akkerbouwers, fruittelers, gewasbeschermingsmiddelenindustrie, Heineken ('Groene Cirkels') en Tuinbranche NL
- Imker- en bijenverenigingen en imkers
- Ketenpartijen, zoals CBL en duurzame zuivelketen
- NGO's, zoals Natuur&Milieu, Vlinderstichting en Natuurmonumenten
- Internationale partijen, zoals participanten van de *Coalition of the willing*

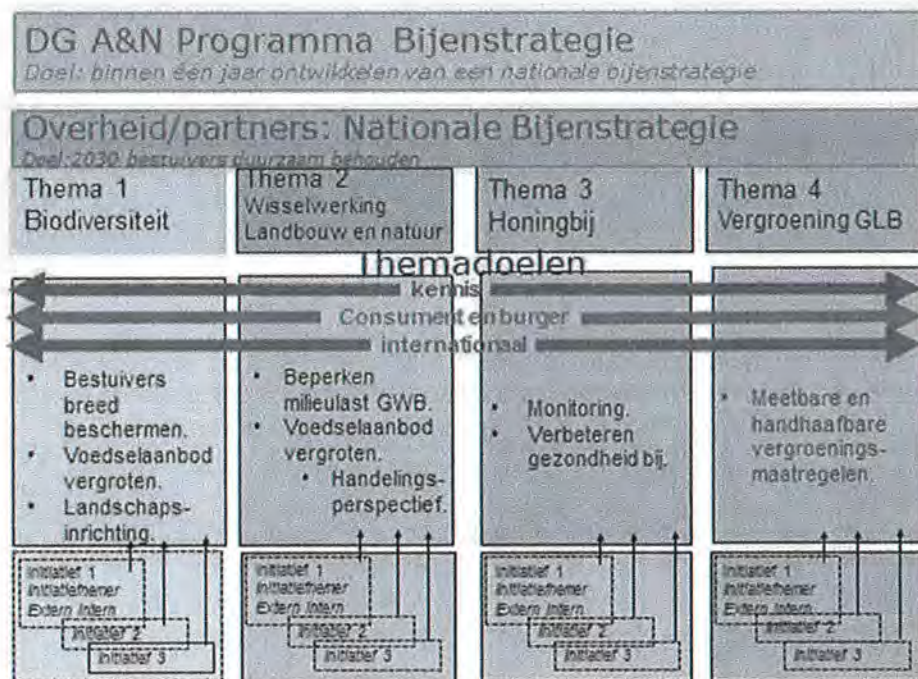
Daarnaast ligt er ook een opgave om de burger en stedelijke omgeving voldoende te betrekken in de nationale Bijenstrategie.

3. Programmathema's, themadoelen, uitvoeringsprojecten en resultaten

a) Thema's

De thema's zijn verder uitgewerkt in een apart document, dat als bijlage wordt toegevoegd aan dit programmaplan (bijlage 1). De uitwerking van de thema's worden nog geactualiseerd naar aanleiding van het Side event Bijenstrategie.

Schematische weergave:

b) (Stakeholder-) initiatieven/projecten

Aanpak initiatieven

Het geschetste programmadoel en het aanpakken van de onderliggende problematiek is niet van de overheid alleen. Wij kunnen dit ook niet alleen als overheid oplossen. Ook maatschappelijke partners moeten hun rol pakken. (Externe) partijen als het agrarisch bedrijfsleven, imkers, maatschappelijke organisaties en de samenleving zelf kunnen al veel doen om bestuivers te behouden en te bevorderen, of dat nu alleen is of in een samenwerking. De afgelopen jaren is al door veel partijen inspanning geleverd om honingbijenpopulaties te bevorderen. Bijvoorbeeld via het Actieprogramma Bijengezondheid. In dit kader zijn diverse acties en nieuwe maatschappelijke initiatieven opgepakt en tot uitvoer gebracht - buiten de overheid om - zoals nieuwe imkerpraktijken en bijenlinten. De focus ligt daarbij op de honingbij. Enkele initiatieven zijn nog steeds actief en (lijken) succesvol in de bescherming van bijen. Van belang is om dit enthousiasme en de opgedane ervaringen en kennis van de stakeholders in de Bijenstrategie te benutten.

Ook voor het Programma Bijenstrategie vormt de rode draad het stimuleren van initiatief en inzet en betrokkenheid van stakeholders. Op deze wijze kunnen we binnen een jaar tot een nationale strategie komen en kan het hoofddoel (op termijn) worden bereikt. Dit gebeurt op twee manieren:

- (Aanjagen en faciliteren van) nieuwe maatschappelijke initiatieven. Dit zijn initiatieven die stakeholders zelf uitvoeren, waarbij de overheid op afstand staat of in geheel niet betrokken is (hieronder verder uitgewerkt).
- (Bevorderen van) beleidsparticipatie. Dit gaat over het uitnodigen van stakeholders om mee te denken en –praten over de nieuwe nationale Bijenstrategie, inclusief een lange termijn aanpak (implementatietraject). EZ is penvoerder van de strategie.

In het side event zijn partijen uitgedaagd per thema nieuwe initiatieven te benoemen, passend bij het thema en de doelstellingen. Diverse partijen hebben aangegeven initiatieven te willen lanceren of inbrengen. Het ligt voor de hand dat EZ t.a.v. de initiatieven de volgende houding aanneemt:

- We staan open voor alle ideeën en zijn ook bereid in gesprek te gaan over een bijdrage door EZ;
- Voorwaarde voor een bijdrage van EZ is dat de initiatieven bijdragen aan en passen bij het hoofddoel en "stippen op de horizon";
- De overheid kan faciliteren door (onder meer) kennis beschikbaar te stellen, meedenken, verbinden met andere partijen, evt juridische knelpunten aanpakken en bijeenkomsten faciliteren. In principe omvat de faciliterende rol geen subsidie of andere financiële bijdrage door EZ.
- Afhankelijk van de mate van de bijdrage door EZ, ligt verantwoording door partijen aan EZ wel of niet voor de hand.

4. Tijdslijnen, planning en mijlpalen

- a) Start markeren tijdens 'Side event Bijenstrategie' (en Voedseltop)
Voorafgaand aan de Voedseltop van 26 januari 2017 is het programma Bijenstrategie tijdens een 'Side event Bijenstrategie' officieel gelanceerd. Deze bijeenkomst is georganiseerd met belanghebbenden en partijen die zich in enige (concrete) vorm wilden committeren aan de Bijenstrategie, door initiatieven aan te dragen en initiatiefhouder te worden, vallende onder de vier thema's van de strategie. Het programma van het side event is toegevoegd (bijlage 2).
- b) Programmaplan Bijenstrategie voorleggen aan MT DGAN in februari 2017 en daaraan voorgaand aan de MTs van directies N&B en PAV.
- c) Invulling onderzoeksprogramma/investeringsimpuls (WUR en 'onderaannemers' zoals Naturalis); april 2017.
- d) "Stocktaking" op de aangedragen initiatieven door alle initiatiefhouders; 13 april 2017. Samen met maatschappelijke partners.
- e) Initiatieven/projecten en projecttrekkers met concrete doelen en mijlpalen (nav Side Event), uitgewerkt voor de nationale Bijenstrategie; in juni 2017
- f) Eerste concept Bijenstrategie juli 2017 voorleggen aan stuurgroep; toets bij de maatschappelijke partners.
- g) Bijenstrategie definitief - na goedkeuring van de stuurgroep - in het najaar (oktober) 2017. Ter informatie aan het MT DGAN.
- h) Presentatie van de strategie in een (internationale) conferentie: november 2017
- i) Dec/jan 2018: aanzet tot verdere uitwerking en implementatietraject voor de komende vier jaren (looptijd investeringsimpuls) in beleidsnota/rapportage.
- j) Programma Bijenstrategie: verlenging programma of indalen in de lijn? Voorleggen via nota aan MT DGAN; februari 2018.

5. Governance

- a) Sturing

Inrichting van een stuurgroep onder leiding van de gedelegeerd opdrachtgever 10.2
10.2.e (directeur N&B), 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e (directeur PAV), wetenschapper 10.2.e
10.2.e 10.2.e ?); maatschappelijke partner(s)?

b) Verantwoording, beslismomenten

Stuurgroepbijeenkomst nav eerste concept van de Bijenstrategie (juli 2017) ivm bijsturing van de strategie. In het najaar (eind september) wordt het definitieve concept van de strategie besproken in de stuurgroep en staat de invulling van de conferentie van november 2017 op de agenda; o.m. worden daar de eerste resultaten gepresenteerd. In januari 2018 gaat de stuurgroep vaststellen of het Programma verlengd wordt of de taken weer indalen in de lijn.

c) rol overheid

EZ zorgt voor een DG AN-breed programma Bijenstrategie, door het inrichten van een programmamanager onder leiding van een Programmamanager en de benodigde beleidsmiddelen en tijd van medewerkers. Het programmamanager levert de inhoudelijke kennis voor de beleidsopgave en tijdsinzet. Het team faciliteert de deelnemende maatschappelijke partners.

Qua werkwijze kan worden gedacht aan twee opties:

1. een actieve (meer sturende) betrokkenheid van EZ of
2. betrokkenheid op afstand (faciliteren; aanjagen).

Het spreekt voor zich dat eea ook personele consequenties heeft, optie 1. kost meer fte. De voorkeur heeft daarom om met optie 2 te gaan werken.

Een actieve betrokkenheid kan bestaan uit: afsluiten van (Green Deal) convenanten met EZ inclusief acties voor EZ zelf, klassieke 'trekkersrol' in 1-op-1 bijeenkomsten, volgen van de voortgang dmv bijhouden overzichten etc.

Een betrokkenheid 'op afstand' kan bestaan uit: Stakeholderbijeenkomsten organiseren, "inspiratiesessies" waarin goede voorbeelden/resultaten worden besproken en kennis wordt uitgewisseld in de aanpak van initiatieven, aanspreekpunt/regierol namens overheid op de verschillende strategietheema's, faciliteren op de kennisvraagstukken die de basis zijn voor initiatieven, het plaatsen van initiatieven op een website, communicatieberichten etc.

6. Programmamanager en aansturing

Programmamanager 10.2.e10.2.e10.2.e

Rapporteert aan (gedelegeerd) opdrachtgever en de stuurgroep. Zij zal 40% van haar tijd in het programma steken. 10.2.e geeft leiding aan het programmamanager en stuurt daarbij - binnen de afgesproken grenzen - de inzet van het team tbv het bereiken van de mijlpalen en (tussen-)doelen. Zij bewaakt mede de afgesproken tijdslijnen en geeft richting aan het programma. Zij geeft inhoudelijk leiding aan het team en spreekt individueel met de teamleden af op welke wijze invulling gegeven wordt aan eventuele persoonlijke ontwikkelpunten.

Programmamanager.

Verwacht wordt nu dat het programmamanager samen wordt gesteld uit alle directies. Zij brengen hun expertise en inhoudelijke kennis mee naar het programmamanager en doen voor het team grotendeels geen 'aanvullend nieuw werk', maar gebruiken een deel van hun huidige werk-/taakpakket in de lijn ook voor het programma en werken een groter of kleine deel van hun tijd dan voor het programma, als een plus; de inschatting is tussen 5% en 25% van de tijd. De inzet verschilt per taak in het programmamanager en fluctueert ook in de tijd. Er zullen piekmomenten optreden. Van een kernteam van 4-5

programmamleden, inclusief de programmamanager, zal 20-40% van de beschikbare tijd in het Programma gaan zitten.

De looptijd van het EZ-Programma Bijenstrategie is minimaal 1 jaar. Daarna wordt bezien of de werkzaamheden van het programma weer kunnen 'indalen' in de lijn (per directie) of dat de looptijd van het programma een verlenging behoeft.

N&B: 10.2.e10.2.e (natuurinclusieve landbouw) 25%; 10.2.e10.2.e (internationaal "Coalition of the Willing" IP-BES) 5%; 10.2.e10.2.e (biodiversiteit en vergroening GLB) 10%

PAV: 10.2.e10.2.e (programmasecretaris) 25%; 10.2.e10.2.e : (gehouden bij) 20%; 10.2.e10.2.e (duurzame gwb en linking pin met innovatieimpuls 'Bestuiving en groene gewasbescherming') 10%

DAD: 10.2.e10.2.e10.2.e 10.2.e10.2.e10.2.e (kruidenrijk grasland; duurzame zuivelketen) 5%

ELVV: 10.2.e10.2.e10.2.e (vernieuwing GLB) 10%

ANK: 10.2.e10.2.e (kennis: bijen en gwb) 5-10%

7. Afbakening

Er is een nauwe link met verdere verduurzaming van gewasbescherming. Beide onderwerpen zijn verbonden via de investeringsimpuls (Voedselbrief) en uitgewerkt binnen het fiche 'Bestuivers en groene gewasbescherming'. Het deelstuk groene gewasbescherming is apart uitgewerkt en valt niet onder dit Programma. Dat stuk wordt uitgewerkt in de lijn en ligt beleidsmatig bij het team gewasbescherming van de directie PAV. Het (inhoudelijke) werk voor de Bijenstrategie gebeurt onder verantwoordelijkheid van de (gedelegeerd) opdrachtgever en de programmamanager.

8. Sterkte, Zwakte, Kansen en Bedreigingen

Inzet EZ in programmamteam / werkwijze

Welke werkwijze zal EZ hanteren om partners te ondersteunen in het succesvol starten en uitvoeren van een maatschappelijk aangedragen initiatief? Qua werkwijze kan worden gedacht aan twee opties:

- a) een actieve (meer sturende) betrokkenheid van EZ of
- b) een betrokkenheid op afstand (faciliteren; aanjagen).

Het spreekt voor zich dat een en ander ook personele consequenties heeft, optie a) kost meer fte.

Ambitieniveau en tijdsplanning

Er is enerzijds een zeer hoog ambitieniveau, ook qua tijdlijn, vanuit de staatssecretaris gewenst. Anderzijds vergt het probleem ook inzet vanuit veel maatschappelijke partners, de overheid kan en wil de Bijenstrategie niet in haar eentje realiseren. Meer sturing en sneller een gegarandeerd resultaat vergt een andere inzet en bemensing dan veel overlaten aan de stakeholders. Het tweede heeft mogelijk consequenties voor ambitieniveau en tijdspad.

9. Financiën

Op kennisgebied wil de staatssecretaris een innovatie-impuls. Dit is recent in de Voedselbrief aan de Tweede Kamer gemeld. De komende vier jaar zijn hiervoor steeds circa 11.1 gereserveerd aan kennisgelden voor kennis op het gebied van bijen en bestuivers.

MT-DG AN

Onderwerp: Programma Bijenstrategie; programmaplan

Doel nota:

Programmaplan wordt voorgelegd ter goedkeuring van het MT-DGAN.
31 januari en 6 februari ingebracht in MT-PAV en MT-N&B, ter informatie.
MT zal worden geïnformeerd over het Side event Bijenstrategie van 26 januari jl.

Ingebracht door:

10.2.e

Korte samenvatting/context:

Bestuiving is noodzakelijk voor een groot deel van onze voedselgewassen en planten in de natuur. Zonder bestuiving en bestuivers, zoals (wilde) bijen is er op de te bestuiven gewassen gemiddeld 40 % minder opbrengst en de kwaliteit van het 'voedselproduct' onvoldoende. Diversiteit van bestuivers is cruciaal. Meer dan de helft van de wilde bijen verkeert in Nederland in gevaar (nationale rode lijst bestuivers) om te verdwijnen. In het afgelopen najaar heeft de staatssecretaris laten weten naar een 'nationale Bijenstrategie' te willen en daarvoor een DG-breed Programma Bijenstrategie op het oog te hebben dat deze nationale Bijenstrategie moet ontwikkelen met maximale betrokkenheid van de maatschappelijke partners. Looptijd van het programma is minimaal 1 jaar. De staatssecretaris heeft aangegeven dat in het kader van de (kennis-)investeringsimpuls de Bijenstrategie de komende vier jaar financieel extra wordt ondersteund (Voedselbrief, november 2016). Eind 2017 moet de Nationale Bijenstrategie kunnen worden gepresenteerd aan de maatschappij en Tweede Kamer.

Bespreekpunten/vragen aan MT:

1. Is het MT akkoord met het programmaplan?
2. Akkoord met (beperkte) extra inzet van mensen uit alle directies
3. Is het MT akkoord met het inrichten van een stuurgroep? Voorstel van personen die zitting nemen in deze stuurgroep?

Ambitieniveau en tijdsplanning

Er is enerzijds een zeer hoog ambitieniveau, ook qua tijdlijn, vanuit de staatssecretaris gewenst. Anderzijds vergt het probleem ook inzet vanuit veel maatschappelijke partners, de overheid kan en wil de Bijenstrategie niet in haar eentje realiseren. Meer sturing en sneller een gegarandeerd resultaat vergt een andere inzet en bemensing dan veel overlaten aan de stakeholders. Het tweede heeft mogelijk consequenties voor ambitieniveau en tijdspad.

Inzet EZ in programmateam / werkwijze

Welke werkwijze zal EZ hanteren om partners te ondersteunen in het succesvol starten en uitvoeren van een maatschappelijk aangedragen initiatief, na het side event? Qua werkwijze kan worden gedacht aan twee opties:

- a) een actieve (meer sturende) betrokkenheid van EZ of
- b) een betrokkenheid op afstand (faciliteren; aanjagen).

Het spreekt voor zich dat eea. ook personele consequenties heeft, optie a) kost meer fte.

Advies aan MT (met overwegingen):

Het advies is – gezien ook personele inzet in het programmateam – om in eerste instantie te kiezen voor een betrokkenheid op afstand. Mocht de ontwikkeling van de Bijenstrategie niet conform het tijdspad verlopen zou dit moeten worden heroverwogen.

Betrokken partijen intern/extern (voor zover van toepassing):

Intern: directies N&B gedelegeerd opdrachtgever van het Programma Bijenstrategie is Roel Feringa), ANK, ELVV en DAD.

Extern: terreinbeheerders (SBB; provincies), LTO breed (akkerbouw, duurzame zuivelketen); bijenhouders (imkersverbanden; beroepsimkers), wetenschappelijke organisaties (WUR, Naturalis; EIS; bijenlector VHL); NGO's (vlinderstichting, boerennatuurorganisaties; N&M); gewasbeschermingsmiddelenindustrie (Koppert, BCS, Syngenta, BASF); retail (Tuinbranche NL; AH)

Financiële consequenties: beperkt

Staatsteun relevantie: Nog nader te bepalen.

DG A&N Programma Bijenstrategie

Doel: binnen één jaar ontwikkelen van een nationale bijenstrategie

Overheid/partners: Nationale Bijenstrategie

Doel: 2030 bestuivers duurzaam behouden

Thema 1
Biodiversiteit

Thema 2
Wisselwerking
Landbouw en natuur

Thema 3
Honingbij

Thema 4
Vergroening GLB

Thema doelen

Akkoord MT-lid

MT-stuk t.b.v. MT PAV van X

Onderwerp: Programma Bijenstrategie; programmaplan

Doel nota:

Informerend van het MT-PAV. Programmaplan zal ook worden voorgelegd aan het MT-N&B en het MT-DG AN.

Ingebracht door:

10.2.e10.2.e10.2.e

In het MT zullen ook 10.2.e10.2.e en 10.2.e10.2.e aanwezig zijn, beiden lid van het beoogde programmateam.

Korte samenvatting/context:

Bestuiving is noodzakelijk voor een groot deel van onze voedselgewassen en planten in de natuur. Zonder bestuiving en bestuivers, zoals (wilde) bijen is er op de te bestuiven gewassen gemiddeld 40 % minder opbrengst en de kwaliteit van het 'voedselproduct' onvoldoende. Meer dan de helft van de wilde bijen verkeerd in Nederland in gevaar (nationale rode lijst bestuivers) om te verdwijnen.

In het afgelopen najaar heeft de staatssecretaris laten weten naar een 'nationale Bijenstrategie' te willen en daarvoor een DG-breed Programma Bijenstrategie op het oog te hebben dat deze nationale Bijenstrategie moet ontwikkelen. Looptijd is minimaal 1 jaar. De staatssecretaris heeft aangegeven dat in het kader van de (kennis-)investeringsimpuls de Bijenstrategie de komende vier jaar financieel extra wordt ondersteund (Voedselbrief, november 2016). Eind 2017 moet de Nationale Bijenstrategie kunnen worden gepresenteerd aan de maatschappij en Tweede Kamer.

Bespreekpunten/vragen aan MT:

Inzet EZ in programmateam / werkwijze

Welke werkwijze zal EZ hanteren om partners te ondersteunen in het succesvol starten en uitvoeren van een maatschappelijk aangedragen initiatief, na het side event? Qua werkwijze kan worden gedacht aan twee opties:

- a) een actieve (meer sturende) betrokkenheid van EZ of
- b) een betrokkenheid op afstand (faciliteren; aanjagen).

Het spreekt voor zich dat eea. ook personele consequenties heeft, optie a) kost meer fte.

Een actieve betrokkenheid kan bestaan uit: Afsluiten van (Green Deal) convenanten met EZ inclusief acties voor EZ zelf, klassieke 'trekkersrol' in 1-op-1 bijeenkomsten, volgen van de voortgang bijv dmv bijhouden overzichten etc.

Een betrokkenheid -op afstand- kan bestaan uit: Stakeholderbijeenkomsten organiseren, "inspiratiesessies" waarin goede voorbeelden/resultaten worden besproken en kennis wordt uitgewisseld in de aanpak van initiatieven, aanspreekpunt namens overheid op strategietheema's, faciliteren op de kennisvraagstukken die de basis zijn voor initiatieven, het plaatsen van initiatieven op een website, communicatieberichten etc.

Ambitieniveau en tijdsplanning

Er is enerzijds een zeer hoog ambitieniveau, ook qua tijdlijn, vanuit de staatssecretaris gewenst. Anderzijds vergt het probleem ook inzet vanuit veel maatschappelijke partners, de overheid kan en wil de Bijenstrategie niet in haar eentje realiseren. Meer sturing en sneller een gegarandeerd resultaat vergt een andere inzet en bemensing dan veel overlaten aan de stakeholders. Het tweede heeft mogelijk consequenties voor ambitieniveau en tijdspad.

Kan het MT hiermee instemmen?

Advies aan MT (met overwegingen):

Het advies is – gezien ook personele inzet in het programmateam – om in eerste instantie te kiezen voor een betrokkenheid op afstand. Mocht de ontwikkeling van de Bijenstrategie niet conform het tijdsplan verlopen zou dit moeten worden heroverwogen.

Betrokken partijen intern/extern (voor zover van toepassing):

Intern: directies N&B gedelegeerd opdrachtgever van het Programma Bijenstrategie is **10.2**
10.2.e, ANK, ELVV en DAD. **.e**

Extern: terreinbeheerders (SBB; provincies), LTO breed (akkerbouw, duurzame zuivelketen); bijenhouders (imkersverbanden; beroepsimkers), wetenschappelijke organisaties (WUR, Naturalis; EIS; bijenlector VHL); NGO's (vlinderstichting, boeren natuurorganisaties; N&M); gewasbeschermingsmiddelenindustrie (Koppert, BCS, Syngenta, BASF); retail (Tuinbranche NL; AH)

Financiële consequenties: beperkt

Staatsteun relevantie: Nog nader te bepalen.

Onderwerp:	Programma Bijenstrategie; programmaplan
------------	--

Datum MT:	6 februari 2017						
Redacteur:	10.2.e10.2.e10.2.e						
Akkoord MT-lid	n.v.t.						
Benodigde tijd in MT	11.00 – 11.20 uur						
Status bespreking:	<table border="1"> <tr> <td></td><td>Besluitvorming</td></tr> <tr> <td>x</td><td>Gedachtewisseling afstemming</td></tr> <tr> <td></td><td>Ter Kennisname</td></tr> </table>		Besluitvorming	x	Gedachtewisseling afstemming		Ter Kennisname
	Besluitvorming						
x	Gedachtewisseling afstemming						
	Ter Kennisname						
Afgestemd met:							

Samenvatting:

Bestuiving is noodzakelijk voor een groot deel van onze voedselgewassen en planten in de natuur. Zonder bestuiving en bestuivers, zoals (wilde) bijen is er op de te bestuiven gewassen gemiddeld 40 % minder opbrengst en de kwaliteit van het 'voedselproduct' onvoldoende. Meer dan de helft van de wilde bijen verkeerd in Nederland in gevaar (nationale rode lijst bestuivers) om te verdwijnen.

In het afgelopen najaar heeft de staatssecretaris laten weten naar een 'nationale Bijenstrategie' te willen en daarvoor een DG-breed Programma Bijenstrategie op het oog te hebben dat deze nationale Bijenstrategie moet ontwikkelen. Looptijd is minimaal 1 jaar. De staatssecretaris heeft aangegeven dat in het kader van de (kennis-) investeringsimpuls de Bijenstrategie de komende vier jaar financieel extra wordt ondersteund (Voedselbrief, november 2016). Eind 2017 moet de Nationale Bijenstrategie kunnen worden gepresenteerd aan de maatschappij en Tweede Kamer.

Punten ter bespreking:

- *Ambitieniveau en tijdsplanning*

Er is enerzijds een zeer hoog ambitieniveau, ook qua tijdlijn, vanuit de staatssecretaris gewenst. Anderzijds vergt het probleem ook inzet vanuit veel maatschappelijke partners, de overheid kan en wil de Bijenstrategie niet in haar eentje realiseren. Meer sturing en sneller een gegarandeerd resultaat vergt een andere inzet en bemensing dan veel overlaten aan de stakeholders. Het tweede heeft mogelijk consequenties voor ambitieniveau en tijdspad.

- *Inzet EZ in programmateam / werkwijze*

Welke werkwijze zal EZ hanteren om partners te ondersteunen in het succesvol starten en uitvoeren van een maatschappelijk aangedragen initiatief, na het side event? Qua werkwijze kan worden gedacht aan twee opties:

- a) een actieve (meer sturende) betrokkenheid van EZ of
- b) een betrokkenheid op afstand (faciliteren; aanjagen).

Het spreekt voor zich dat eea. ook personele consequenties heeft, optie a) kost meer fte.

Toelichting op a) en b)

Een actieve betrokkenheid kan bestaan uit: Afsluiten van (Green Deal) convenanten met EZ inclusief acties voor EZ zelf, klassieke 'trekkersrol' in 1-op-1 bijeenkomsten, volgen van de voortgang bijv dmv bijhouden overzichten etc.

Een betrokkenheid –op afstand- kan bestaan uit: Stakeholderbijeenkomsten organiseren, "inspiratiesessies" waarin goede voorbeelden/resultaten worden besproken en kennis wordt uitgewisseld in de aanpak van initiatieven, aanspreekpunt namens overheid op strategiethema's, faciliteren op de kennisvraagstukken die de basis zijn voor initiatieven, het plaatsen van initiatieven op een website, communicatieberichten etc.

Personele en/of financiële consequenties/dekking:

Beperkt; direct verband met (kennis-)investeringsimpuls op voedselagenda 'bestuivers en groene gewasbescherming'

Relatie met andere activiteiten N&B/EZ:

Biodiversiteit en natuur-inclusieve landbouw;
PAV (gehouden bij; gewasbescherming)
ELVV (GLB vergroeningsmaatregelen)
DAD (verkruiding graslanden)

Politiek/bestuurlijke kansen en risico's:

Unieke samenwerking over alle 5 directies van DG AN, waarbij programmamleden werken in de lijn en door een relatief beperkte plus in hun tijd met het programma overstijgend doel kunnen bereiken. Samen in beleid, niet allen tussen directies van het DG AN, maar ook door de cruciale samenwerking met (maatschappelijke) organisaties buiten EZ.

Hoi,

Groet, 10.2.e

10.2.e

Over de beleidstheorie.

Mij werd eerder gevraagd wat de beleidstheorie is achter het Programmaplan voor de Bijenstrategie. Daar kan dus mogelijk naar gevraagd gaan worden in het MT.

[illegible]

Er zijn verschillende beschrijvingen over het begrip beleidstheorie in omloop, en deze zijn ook vaak nogal abstract.
Het onderstaande kan wat richting geven.

"De beleidstheorie

Elke beleidsdoorlichting begint met een beschrijving van het beleid, de doelen van dit beleid en de motivering voor (of theorie achter) het beleid (artikel 3 RPE, lid 2). Dit wordt de 'beleidstheorie' genoemd.

Hoogerwerf (1989) [1] definieert een beleidstheorie als "het geheel aan veronderstellingen van een actor dat aan een beleid ten grondslag ligt".

In feite is dit ook waar de RPE om vraagt: "de gehanteerde motivering voor het beleid en de met het beleid beoogde doelen".

<http://www.rijksofgroting.nl/beleidsvaluaties/evaluaties-en-beleidsdoorlichtingen/handreiking-beleidsdoorlichtingen/de-beleidsheorie>

“De beleidstheorie wordt bij voorkeur weergegeven in de vorm van een schema of model waarin deze verbanden naar voren komen, zoals een doelenboom of een resultatenketen.”

"Motivering van het gevoerde beleid"

Dit onderdeel geeft beknopt aan waarom in het verleden voor dit beleid is gekozen en tevens of het probleem dat aanleiding was voor het beleid nog actueel is.

Onderzoeksvragen: Wat was de aanleiding voor het beleid? Is deze aanleiding nog actueel? Wat is de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid?"

Dit zijn ook vragen die wij ons stellen bij de bijenstrategie.

[illegible]

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

11.1 10.2.e

Aangedragen projecten/ initiatieven voor het Side Event Bijenstrategie van 26 januari 2017

Initiatief/Project	Initiatiefhouder	(beoogde) partners
"BIJstand" Monitoringssysteem voor (wilde) bestuivers	Naturalis	EIS; KC Insecten IVN;
Ontwikkelen app 'herkennen bijen'	Naturalis	EIS
'Bijvriendelijk erf'	LTO/akkerbouwers	Tuinbranche? Kwekers
Optimale inrichting agrarisch landschap	LTO	Kennisinstellingen
Promotie van drachtplanten	Tuinbranche	NBV
Holistische benadering in zacht fruit-teelt	Koppert BS	Telers; Kennisinstelling
5 Partnerships op de Forwardfarm Abbenes	Bayer CS	Maatschap.partners
1000-den deelnemers voor 'FF academie'	Bayer CS.	Telers, distributie
Verduurzamingsproject appel/peer	Syngenta	Fruittelers
Lijst met 'best practices' met positief effect	BASF	Akkerbouwbedrijven
Onderzoeksplannen stimulering impuls	WUR; Naturalis; EIS	
'Verkruidingsproject weidegebieden	NZO	Naturalis
Pachtvermindering onder voorwaarden bijen	Staatsbosbeheer	Boeren; pachters

10.2.e

Van: 10.2.e
Verzonden: woensdag 25 januari 2017 17:32
Aan: 10.2.e; 10.2.e; @wur.nl; 10.2.e
 10.2.e
Onderwerp: RE: workshops - inleidende presentaties
Bijlagen: 10.2.e _biodiversiteit_side event.pptx; 10.2.e _bijenstrategie- inleiding honingbijen.pptx; 10.2. _landbouw-natuur_Side-Event_Bijenstrategie.ppt

Wellicht handig ter voorbereiding ook van je 'eigen' workshop:
 Voor jullie allen (graag niet verder verspreiden) de drie inleidende presentaties van de drie workshops: biodiversiteit, wisselwerking landbouw en natuur en honingbijen.
 Bij de workshop vergroening van het GLB zal de inleiding op een andere manier geschieden dan met een presentatie, zo begrijp ik.

Groet, 10.2.e

10.2.e

Co-ordinating senior officer
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70
 @minez.nl

Van: 10.2.e
Verzonden: woensdag 25 januari 2017 10:25
Aan: 10.2.e; @wur.nl;
CC: ;
Onderwerp: workshops - inleidende presentaties

Beste inleiders,
 (in kopie gespreksleiders en 'ambtelijke ondersteuners')

Morgen is het dan zover: volgens mij staat ons een mooie bijeenkomst te wachten!
 Dat komt natuurlijk mede door jullie enthousiaste inzet en van veel maatschappelijke partijen hebben we goede reacties. Ben benieuwd hoe de workshops zullen gaan lopen en hoe al onze maatschappelijke partners erin zitten! Dat is ook wel spannend, omdat we heel breed verdeeld hebben proberen uit te nodigen, van industrie tot Greenpeace, van supermarkten tot boerenorganisatie en van lagere overheden tot terreinbeheerders.

1. Deze mail is met name bedoeld om jullie een 'heads up' te geven over de inleiding vd workshops: Tijdens de workshop sessies zijn helaas **geen beamers** beschikbaar. Wel hebben we jullie presentaties in kleur uitgeprint en in voldoende exemplaren! Als je wilt kun je je eigen laptop meenemen. Er zitten wel ca. 15 mensen in een workshop. Hulpmiddelen als flip-overs, stiften, geeltjes etc en een korte workshop-instructie voor de deelnemers liggen klaar, zoals besproken.

2. Terugkoppeling, ook richting Voedseltop
 Bij de plenaire terugkoppelingen is overigens wel een scherm en mogelijkheid tot projectie. Maar zoals jullie weten heb je slechts vrij kort: per workshop maximaal 5 min in de eerste plenaire terugkoppeling! Na de aanscherping van de opdracht door 10.2.e en de vervolgsessie van je workshop, heb je plenair zelfs nog korter: 1-2 min. Daarbij jullie (workshopdeelnemers) 'uitgekozen' initiatief noemen (maximaal 2), zodat 10.2. dat

kan meenemen om te kunnen presenteren (als cartoon) aan de Voedseltop. **Alle initiatieven** worden vastgehouden en zijn waardevol!
Belangrijk dus dat partijen aan elkaar iets gunnen en de vraag is natuurlijk of hier met name hele nieuwe initiatieven met 'hand en voet' uit de bus moeten gaan komen.....

Zie uit jullie morgen te zien en te spreken!
Groet, 10.2.e

10.2.e
Co-ordinating senior officer
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands
**31 (0)70
@minez.nl

WORKSHOP BIODIVERSITEIT

DOEL:

"Bovenop de bestaande initiatieven wil staatssecretaris Van Dam door het ontwikkelen van een nationale bijenstrategie en het benoemen van concrete acties en initiatieven extra inzetten op het duurzaam beschermen van bestuivers en bestuiving in Nederland, zodat zij hun rol in de voedselproductie en natuur kunnen (blijven) vervullen."

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving van bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving van bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving van bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

DIVERSITEIT/POPULATIES

GEVARIEERD
VOEDSEL

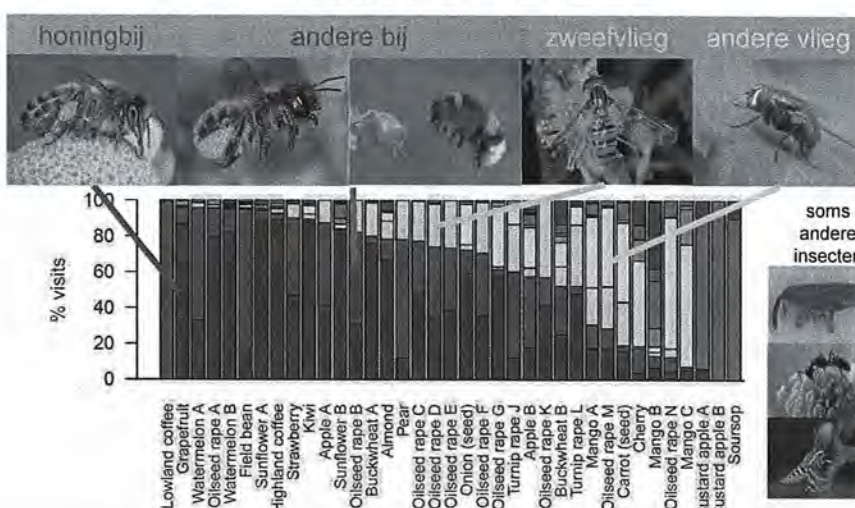
GEVARIEERDE
HABITATS

MEERJARIG

destentor.be

Workshop Biodiversiteit

-- BESTUIVERS --

Rader et al. 2016 PNAS 113, 146-151

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

1) Randvoorwaarden bestuivers en bestuiving?

(voedsel, habitat, nestplek, plant-bestuiver relaties, ...)

2) Hoe kunnen we dit bevorderen in Nederland?

(burgers, overheid, terreinbeheerders, bedrijven, bewustwording)

3) Hoe monitoren we de voortgang?

(indicatorsoorten, diversiteit, bestuiving, inzet vrijwilligers, ...)

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

1) Randvoorwaarden bestuivers en bestuiving?

(voedsel, habitat, nestplek, plant-bestuiver relaties, ...)

WAT
WAAR
HOE
WIE

KENNISOPGAVE

O.A.:
BESTUIVERS WILDE PLANTEN
BEHOEFTE BESTUIVERS
BEHEEROPTIES & INPASSEN

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

2) Hoe kunnen we dit bevorderen in Nederland?

(burgers, overheid, terreinbeheerders, bedrijven, bewustwording)

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

3) Hoe monitoren we de voortgang?

(indicatorsoorten, diversiteit, bestuiving; inzet vrijwilligers, ...)

KENNISOPGAVE

O.A.
POPULATIES & DIVERSITEIT ?
BESTUIVING SUCCES ?
INDICATORSOORTEN ??

Workshop Biodiversiteit

-- de kaders --

Wij gaan over: de leefomgeving van bestuivers en de voorwaarden voor gezonde populaties en diversiteit.

Dit was maar een voorzet !

Workshop: uitvraag initiatieven en ideeën

10b

Bijenstrategie - Wisselwerking landbouw en natuur

10.2.e

WAGENINGEN
 UNIVERSITY & RESEARCH

 SEVENTH FRAMEWORK PROGRAMME

 Ministerie van Economische Zaken

 NWO
 Netherlands Organisation for Scientific Research

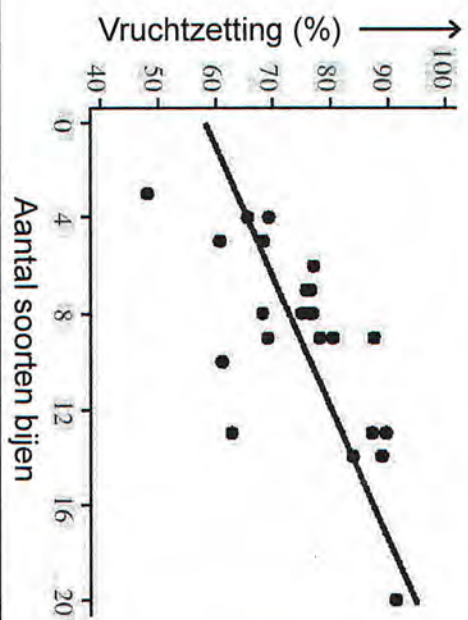

 STEP

 SUPERB
 The Netherlands & Flanders
 Beekeeping & Bee Research

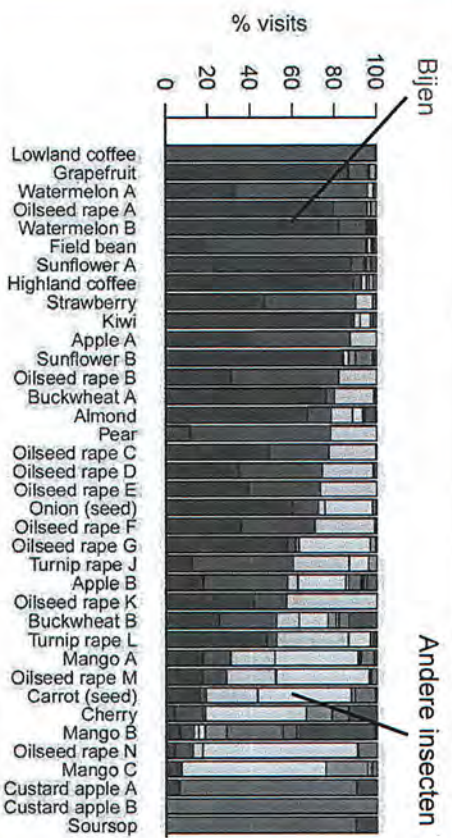
Nederland: 358 soorten
 Europa: c. 2000 soorten
 Wereld: c. 20.000 soorten

Diversiteit van bestuivers bevordert productie

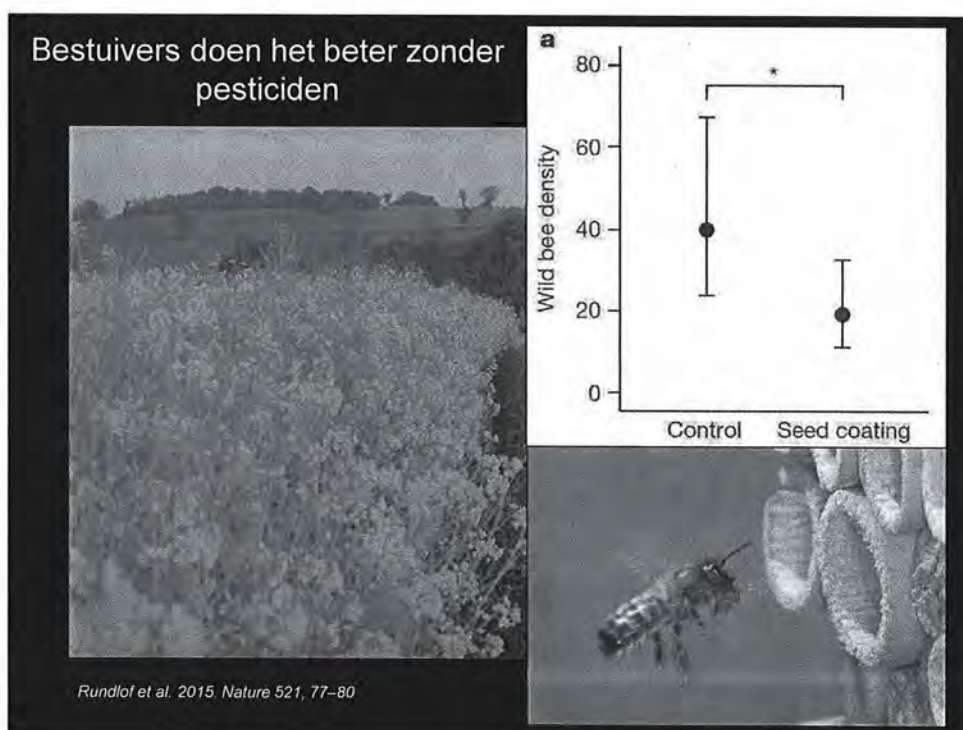

Klein et al. 2003, *Proc. R. Soc. B* 270: 955-961

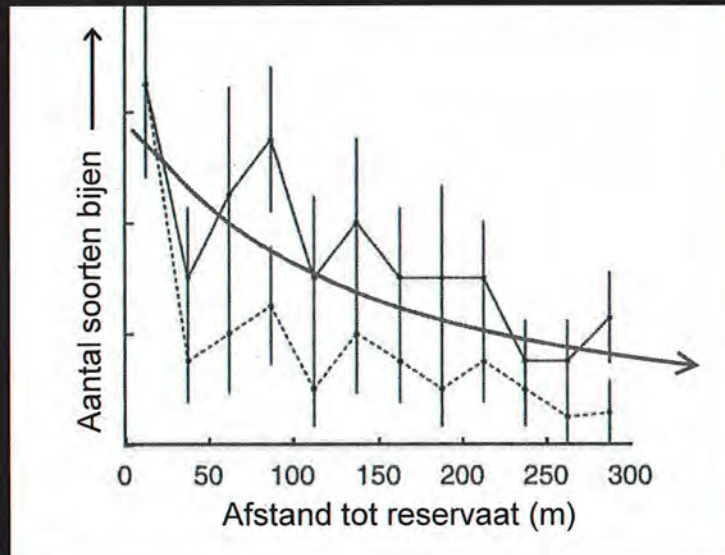
Ook andere insecten bestuiven wilde planten en gewassen

Rader et al. 2016 *PNAS* 113: 146-151

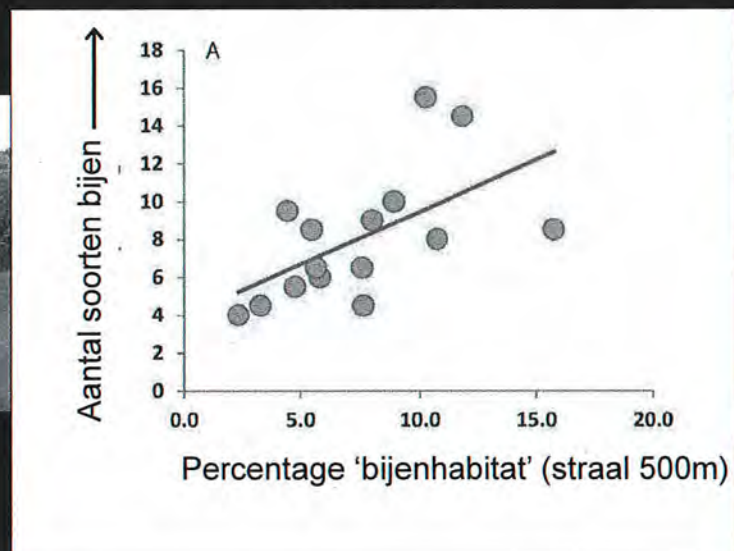

Bestuivers in het agrarisch gebied zijn afhankelijk van natuurgebieden...

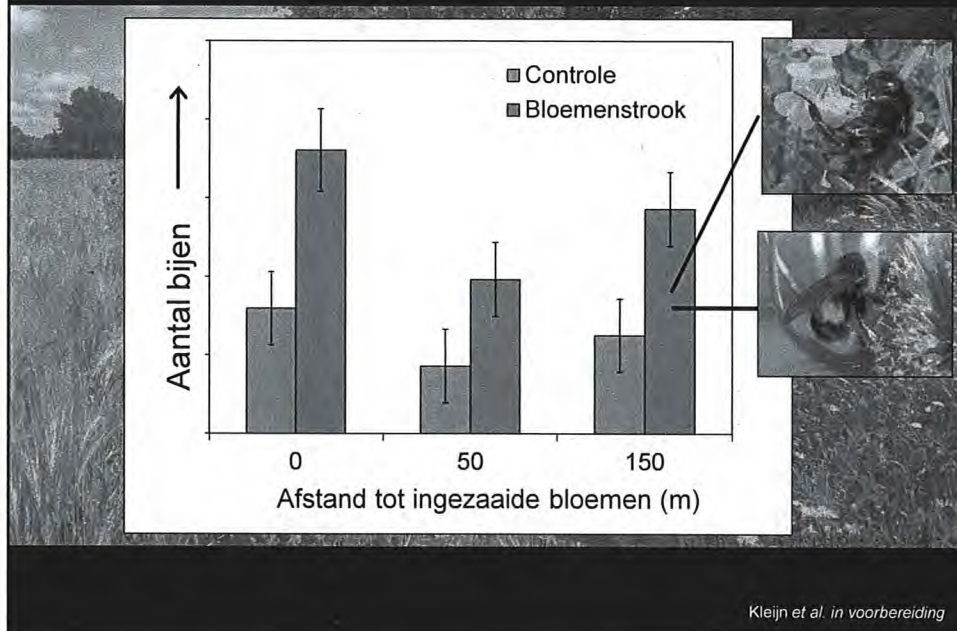
Kohler et al. 2008 J. Appl. Ecol. 45, 753-762

...maar ook van wegbermen, spoortaluds, dijken en slootkanten

De Groot et al. 2016. Allerra rapport 2716

Kunnen we bestuivers in het agrarisch landschap helpen?

Dus...

Landbouw heeft baat bij diversiteit aan bestuivers

Achteruitgang van bestuivers wordt veroorzaakt door een complex van factoren

Diversiteit van bestuivers is gerelateerd aan diversiteit waardplanten en nestplaatsen

Diversiteit aan maatregelen is nodig om achteruitgang om te buigen in toename

Thanks for listening

Acknowledgements:

All farmers granting access to their fields

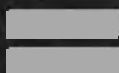
NWO - Biodiversity Works Program

EU-FP7: STEP, LIBERATION

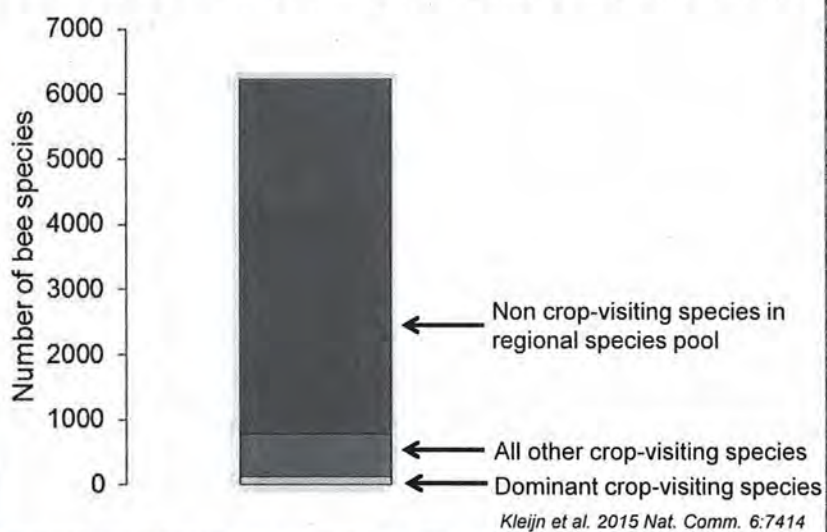
EU-FP5: EASY

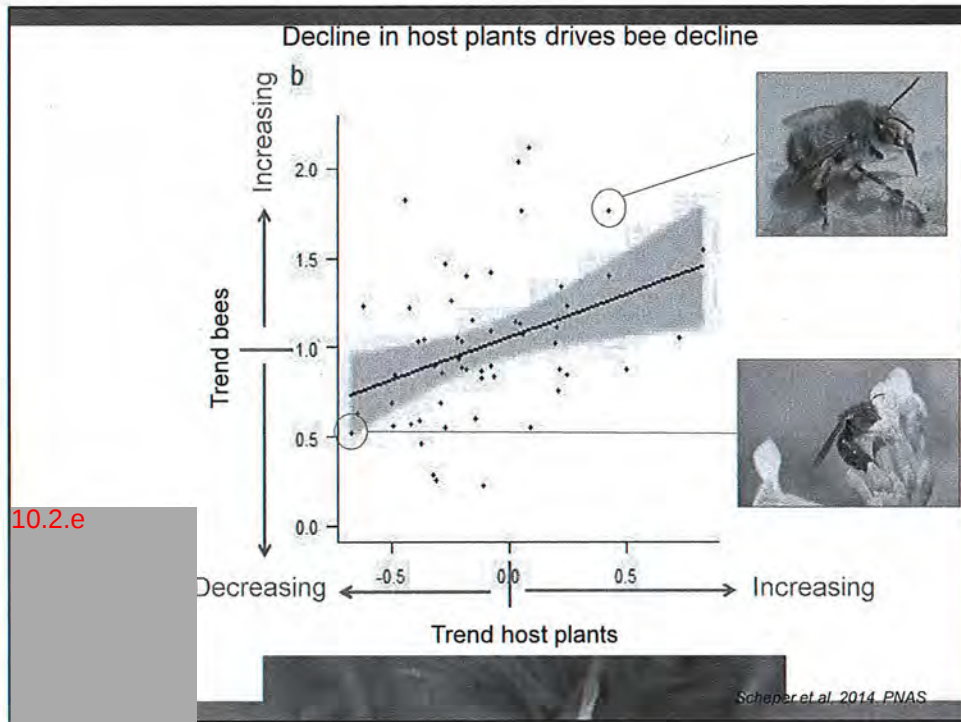
Photos:

10.2.e

What proportion of bees contributes to ecosystem service delivery?

10.2.e

Side event Bijenstrategie: Inleiding workshop Honingbijen

10.2.e

26 januari 2017

Doel en kader

Doel: Benoemen van 3+ initiatieven die bijdragen aan het bevorderen van bestuivers (+actiehouder)

Kader: Bijenhouderij, productie van bijenteeltproducten en bestuiving staan centraal

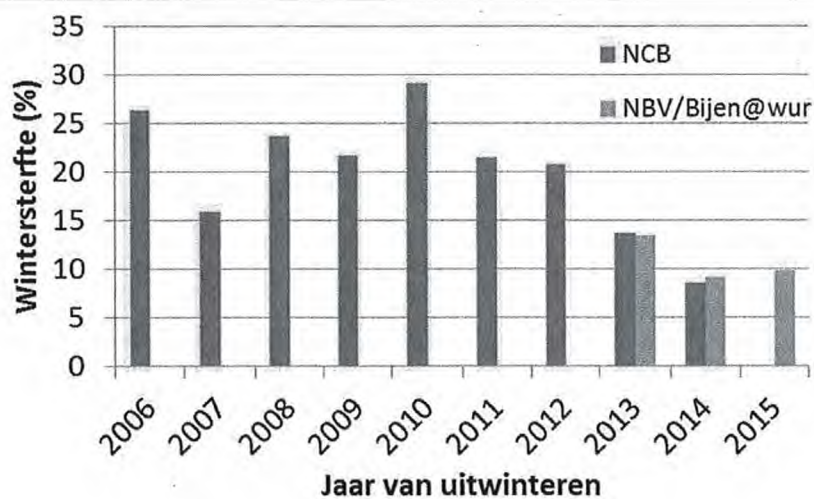
Belangrijk:

- Optimalisering van de bijenhouderij
- Bevordering van de bijengezondheid

Wintersterfte NL (telefonische enquête)

Wintersterfte = totaal# dood/totaal# ingewinterd

Wintersterfte of overwinteringssucces?

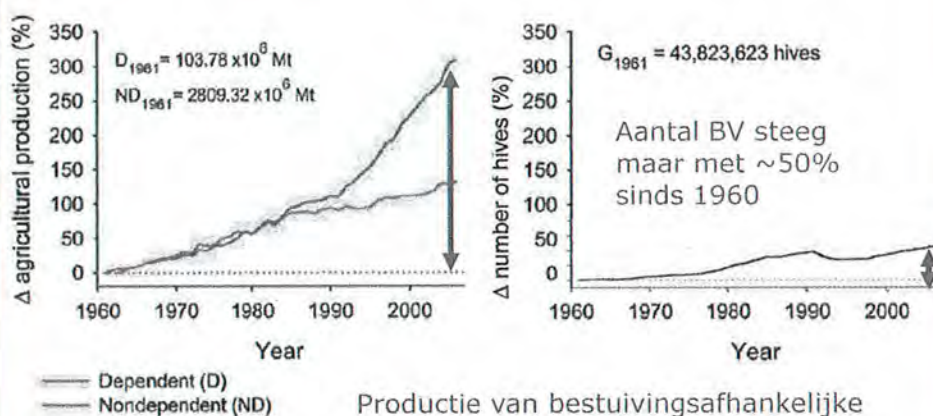
Winter	Uitval volken	Bijenhouders	Uitval volken
2013-2014	9%	69%	0%
		31%	19%
2014-2015	10%	59%	0%
		41%	17%

Telefonische enquête Bijen@wur
Wintersterfte = totaal# dood/totaal# ingewinterd

Aizen and Harder 2009 Current Biology

Het aantal bijenvolken wereldwijd stijgt langzamer dan de vraag naar bestuivers

Productie van bestuivingsafhankelijke gewassen steeg $>300\%$ sinds 1960

Alomtegenwoordige stress bijenvolken, nu & toekomst

Gebrek aan voedsel

Afname foerageermogelijkheden door veranderde landbouwpraktijken
-> minder onkruiden in gewassen en akkerranden

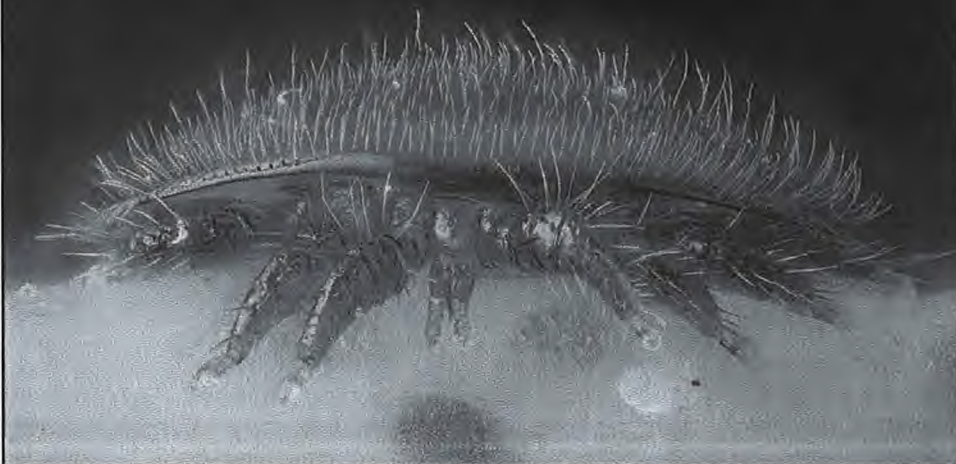
- Meer meststoffen
- Meer herbiciden
- Zeven van zaden

Goed voor de landbouw
Bijen alternatieven nodig

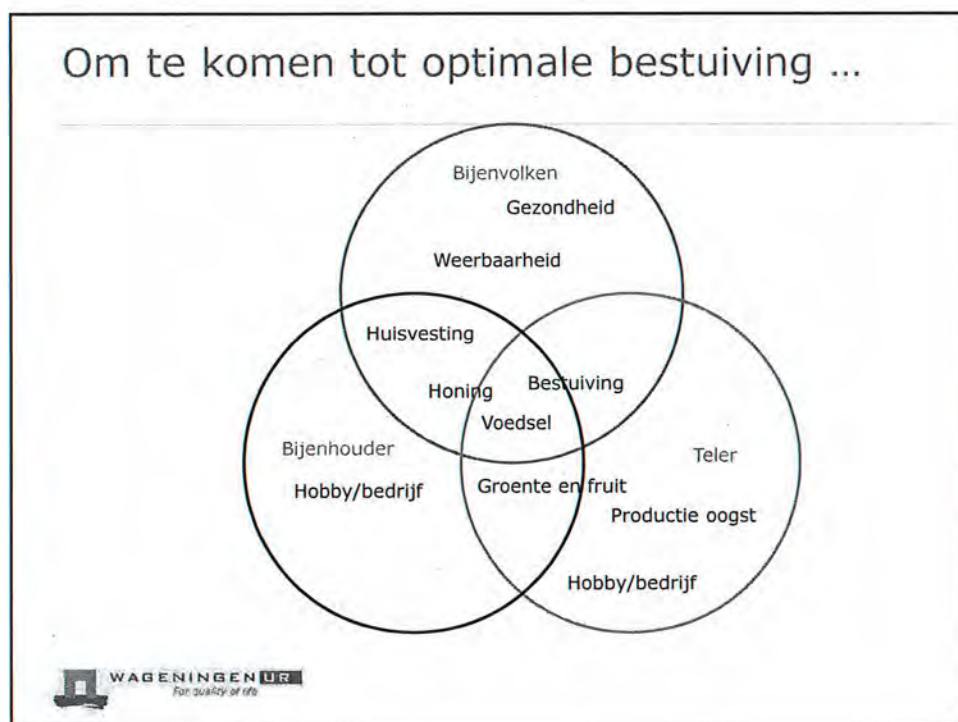
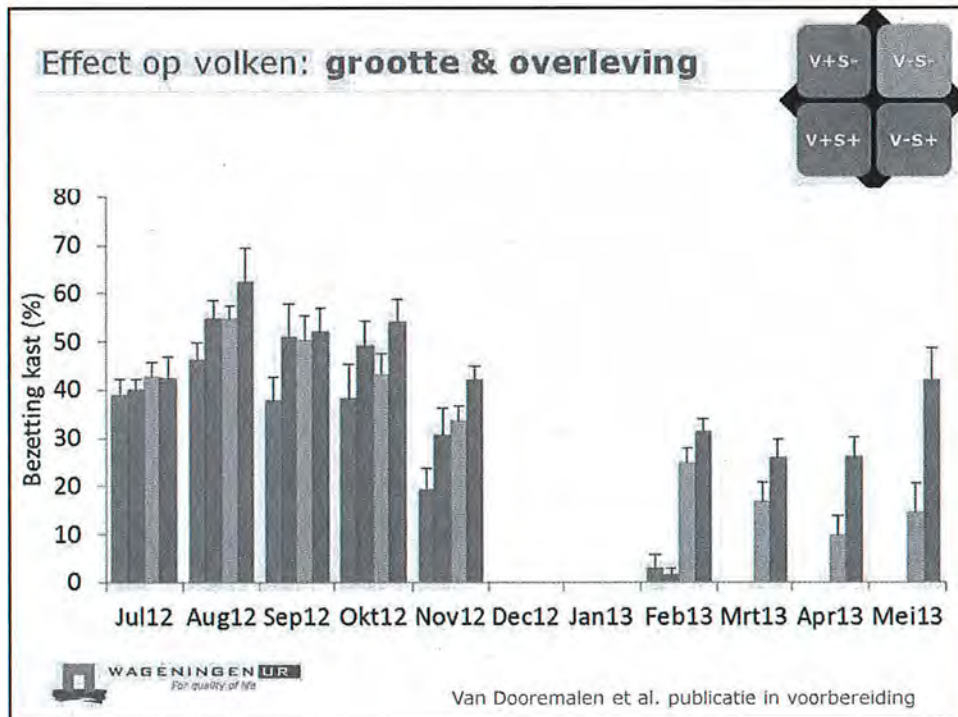
Biesmeijer et al. 2006; vanEngelsdorp and Meixner 2010

Varroa destructor

Tegenwoordig echt overal en altijd aanwezig¹

¹Le Conte et al. 2010

Om te komen tot optimale bestuiving ...

BIJVOORBEELD

Nodig	Initiatief	Wie
Dracht jaarrond	Aanplanten	Gemeenten
Optimale leefomgeving	Bouwen bijenstanden	Bijenverenigingen
Gebruik GBM	Bijvriendelijke middelen	Industrie
	Handhaving toelating	Overheid
Bestrijding ziekte en plagen	Bijvriendelijke middelen	Industrie
	Telen/selectie resistentie tegen ziekten of plagen	Werkgroepen, onderzoeksinstituten
Professionalisering bijenhouderij	Onderwijs, werkgroepen	Bijenhouderverenigingen, lectoraat

...

WAGENINGEN UR
For quality of life

Doel: Benoemen van 3+ initiatieven die bijdragen aan het bevorderen van bestuivers (+actiehouder)

Kader: Bijenhouderij, productie van bijenteeltproducten en bestuiving staan centraal

Belangrijk: Optimalisering van de bijenhouderij & Bevordering van de bijengezondheid

Jouw initiatief:

- Welke problemen lost het op?
- Wat houdt het in?
- Wie zijn betrokken partijen?
- Wanneer start?
- Duur?
- Wat levert het op (stippen op de horizon)?
- Wanneer resultaat?
- Wat is nog nodig voor succes?

WAGENINGEN UR
For quality of life

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: woensdag 25 januari 2017 16:39
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 2.e 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: 2 bullits - voorstel reactie stas op de initiatieven van de Bijenstrategie

Hallo 10.2.e

Volgens mij stel ik je geduld op de proef. Veel dank, dat je even hebt gewacht!

Ons voorstel (van het kernteam side event) voor een reactie van de stas op de presentatie van het 'initiatievenmanifest Bijenstrategie'.

- Mooie vernieuwende initiatieven, hoe wij bijen kunnen bevorderen en een strategie kunnen ontwikkelen. Valt mij op dat het met veel verschillende en diverse maatschappelijke partners gaat. Samen kom je verder!
- Ik zeg toe dat wij nog dit jaar – samen met de partners - de nationale Bijenstrategie zullen presenteren. Daarvoor treedt het ministerie faciliterend op en op kennisgebied ga ik meerjarig financieel investeren ten behoeve van de Bijenstrategie.

Bel, mail of app je als je vragen hebt? (06 10.2.e)
 Groet, 10.2.e

10.2.e
 Co-ordinating senior officer
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 10.2.e
 10.2.e @minez.nl

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: woensdag 25 januari 2017 10:25
Aan: 10.2.e ; @wur.nl
CC: ; ; ;
Onderwerp: workshops - inleidende presentaties

Beste inleiders,
(in kopie gespreksleiders en 'ambtelijke ondersteuners')

Morgen is het dan zover: volgens mij staat ons een mooie bijeenkomst te wachten! Dat komt natuurlijk mede door jullie enthousiaste inzet en van veel maatschappelijke partijen hebben we goede reacties. Ben benieuwd hoe de workshops zullen gaan lopen en hoe al onze maatschappelijke partners erin zitten! Dat is ook wel spannend, omdat we heel breed verdeeld hebben proberen uit te nodigen, van industrie tot Greenpeace, van supermarkten tot boerenorganisatie en van lagere overheden tot terreinbeheerders.

1. Deze mail is met name bedoeld om jullie een 'heads up' te geven over de inleiding vd workshops: Tijdens de workshop sessies zijn helaas **geen beamers** beschikbaar. Wel hebben we jullie presentaties in kleur uitgeprint en in voldoende exemplaren! Als je wilt kun je je eigen laptop meenemen. Er zitten wel ca. 15 mensen in een workshop. Hulpmiddelen als flip-overs, stiften, geeltjes etc en een korte workshop-instructie voor de deelnemers liggen klaar, zoals besproken.

2. Terugkoppeling, ook richting Voedseltop
Bij de plenaire terugkoppelingen is overigens wel een scherm en mogelijkheid tot projectie. Maar zoals jullie weten heb je slechts vrij kort: per workshop maximaal 5 min in de eerste plenaire terugkoppeling! Na de aanscherping van de opdracht door 10.2 en 10.2 en de vervolgsessie van je workshop, heb je plenair zelfs nog korter: 1-2 min. Daarbij jullie (workshopdeelnemers) 'uitgekozen' initiatief noemen (maximaal 2), zodat 10.2 dat kan meenemen om te kunnen presenteren (als cartoon) aan de Voedseltop. **Alle initiatieven** worden vastgehouden en zijn waardevol! Belangrijk dus dat partijen aan elkaar iets gunnen en de vraag is natuurlijk of hier met name hele nieuwe initiatieven met 'hand en voet' uit de bus moeten gaan komen.....

Zie uit jullie morgen te zien en te spreken!
Groet, 10.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70
 @minez.nl

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: dinsdag 24 januari 2017 17:23
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
10. 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Tekst 10. start Side Event (2) 2 2
Bijlagen: Tekst 10. start Side Event (2) 2 2.docx; ATT00001.txt

Beste 10.2

Aangehecht nu dan een voorzet van elementen die je inleidende speech kunt gebruiken.
Morgen heb ik een afspraak met je laten plannen om eea door te nemen.

Groet uit Brussel,
10.2.e

Opzet start programma door [REDACTED] (Mede opdrachtgever Bijenstrategie)

Totaal maximaal 10 minuten

Opzet:

- ☐ Welkomstwoord en opening van het event
- ☐ Korte inleidende speech

Side event

Side event Bijenstrategie levert inbreng voor de nationale voedseltop van 26 januari

Basis voedseltop ligt in de voedselagenda 2016, zoals die is toegelicht door de staatssecretaris in de voedselbrief van afgelopen najaar; er zijn veel maatschappelijke uitdagingen, zoals voedselzekerheid en voedselveiligheid. Duurzame productie van voedsel. Bedoeling van deze top is....

Bijenstrategie 2017

We moeten toe naar een ecologisch houdbare voedselproductie. Deze is ondermeer afhankelijk van voldoende bestuiving door bijen en andere bestuivers. Zonder bijen zijn er niet alleen veel minder voedselgewassen, maar is er ook minder biodiversiteit en natuur.

Een van de prioriteiten van staatssecretaris Van Dam binnen de Voedselagenda is daarom - in samenwerking met de maatschappelijke partners en wetenschappers - het opstellen van een zogeheten Bijenstrategie voor Nederland. Deze aanpak richt zich onder meer op nieuwe bijvriendelijke (agrarische) landschapsinrichting om biodiversiteit te stimuleren (zoals bloemen- en akkerlanden), het aanbod van voedsel voor bijen jaarrond, het bieden van nestgelegenheid, het stimuleren van een optimale imkerpraktijk (voor de honingbij), duurzame gewasbescherming en het bereiken van de burger/consument. Die aanpak omvat ook het beschikbaar maken en hebben van kennis en innovaties. Daarom heeft de staatssecretaris middelen beschikbaar gesteld voor een investeringsimpuls de komende vier jaar voor bestuiving en groene gewasbescherming.

Nederland wil koploper zijn in de EU met een Bijenstrategie en heeft in december 2016 op de tweejaarlijkse vergadering van de leden van het Biodiversiteitsverdrag in Verenigde Naties verband een 'Pollinators Coalition' van internationale koplopers op dit gebied gesloten. Enerzijds leveren wij kennis aan onze internationale partners, anderzijds kunnen wij ook gebruik maken van de maatregelen die in anderen landen succesvol zijn. Uiteraard bezien we dan of de maatregelen passen in de Nederlandse situatie. Bijvoorbeeld hebben sommige landen al een uitgebreid monitoringsprogramma, niet alleen voor honingbijen, maar ook voor wilde bijen.

Het Side event zal belangrijke input leveren voor het opstellen van de nationale Bijenstrategie. Deze zal nog in 2017 - samen met de partners - worden ontwikkeld. We willen met u de ambities, doelen en mijlpalen op het gebied van bevorderen van alle bestuivers in de strategie uitwerken. De strategie moet gelden voor de komende jaren. De presentatie van de nationale Bijenstrategie zal eind november /begin december worden georganiseerd. U hoort straks in de inleiding wat we van u vragen.

Reikwijdte bijenstrategie

Afgelopen zomer hebben enkele retailers maatregelen aangekondigd om AGF uit NL te verduurzamen; oa om bijen te beschermen tegen de effecten van het gebruik van middelen. U ziet: het onderwerp leeft breed in de samenleving.

De bijenstrategie die we samen willen ontwikkelen gaat verder dan bekende en belangrijke thema's zoals (honing-)bijengezondheid, gewasbescherming. Het gaat ook over het bijvriendelijke inrichten van ons landschap, maatregelen in de natuur, terreinbeheer en op agrarische bedrijven, over bewustwording bij burger en consument.

11.1

Mij viel onlangs bij een werkbezoek op (Stichting Veldleeuwerik) dat als er aandacht is voor een bijvriendelijk beheer - zoals akkerranden - ook het landschap aantrekkelijker wordt voor de burger en tegelijkertijd biodiversiteit, denk aan vogels en insecten, wordt gestimuleerd.

Vandaag

Met opmerkingen [1]:

Vandaag praten we door over de gezamenlijke inzet op dit dossier, te beginnen met initiatieven die u zelf nu al ziet of wilt ontwikkelen. Dit gesprek vandaag over de initiatieven, maar ook de komende tijd, om te komen tot de Bijenstrategie, willen wij als overheid graag faciliteren. Dat doen we aan de hand van enkele thema's die we ook voor de Bijenstrategie op het oog hebben:

- 1) Biodiversiteit; leefomgeving met voldoende aantallen en diversiteit in (wilde) bestuivers, in relatie tot groen
- 2) Wisselwerking landbouw en natuur; leefomgeving bijen in relatie tot voedselbronnen (groente- en fruitteelt, akkerbouw; grasland- en terreinbeheer. Deze in relatie met de essentiële landbouwproductie randvoorwaarden, bijvoorbeeld duurzame gewasbescherming en bemesting)
- 3) Honingbijen
- 4) Vergroeningsmaatregelen in het GLB op gebied van bestuivers.

Op elk thema zal er een workshop worden gehouden, waarbij een inleider-expert u meeneemt op het thema en vervolgens gaat u het gesprek aan om te komen tot een aantal in uw ogen noodzakelijke initiatieven om bijen te bevorderen.

OPDRACHT:

Ik zie voor me dat we samen gaan voor de nationale Bijenstrategie en deze bijeenkomst benutten om te bespreken wat u daarin kunt betekenen. Het zou mooi zijn als we eindigen met een lijst met initiatieven die we aan de staatssecretaris kunnen presenteren waardoor bijen worden bevorderd.

Met opmerkingen [2]:

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e)
Verzonden: dinsdag 24 januari 2017 10:55
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: FW: presentatie side-event
Bijlagen: Side-eventBiodiversity10.2.e r.pptx; ATT00001.htm

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: zondag 22 januari 2017 13:52
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Fwd: presentatie side-event

....ook voor jullie uiteraard.
 Ik zal straks even beter kijken.

1 10.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "10.2.e" <[redacted]@naturalis.nl>
Aan: "10.2.e" <[redacted]@minez.nl>
Kopie: "10.2.e" <[redacted]@wur.nl>
Onderwerp: Antw.: [FSI] presentatie side-event [PDI]

Beste 10.2.e en anderen,

Hierbij mijn presentatie voor donderdag. Net als 10.2.e geprobeerd het probleem te schetsen, ook wat van ons verwacht wordt en de kaders aangegeven. Uitnodigend voor bijdragen en gesprek.

Ik heb een slide bijgevoegd over bestuivers, en daarvoor zelfde paper als uitgangspunt genomen als 10.2.e, dat leek me goed. Let wel dat het in alle side event teksten uitdrukkelijk over bestuivers gaat en bestuiving van gewassen en wilde planten. Dan hebben we het dus vooral over bijen en vliegen en soms een kever, mot of iets anders. Dat leek me ook goed om duidelijk te maken.

Graag commentaar en suggesties zeer welkom.

mvg,

10.2.e

Help de bij, plant een aardbei! Doe mee op bijenradar.nl

Join COST-ACTION SUPER-B: <http://superb-project.eu/>

Affiliation: Special Chair of Functional Biodiversity at the Institute for Biodiversity and Ecosystem Dynamics, University of Amsterdam

Op 20 januari 2017 om 16:38 schreef [redacted] [\[redacted\]@minez.nl](mailto:[redacted]@minez.nl)>:

Hallo 10.2. ,

Zeer bedankt. Hoop ook nog van de andere inleiders te horen op dit punt: jij hebt de primeur!

Helder en duidelijk! Mooi om het eenvoudig te houden, wordt er vaak ook scherp van. Tenslotte willen we ook naar discussie en 'oplossingsrichtingen' cq initiatieven en projecten.

Een andere vraag:

In het inleidende stuk zou ik ook heel graag de 'urgentie' in willen laten doorklinken: waarom is nu een (nationale) Bijenstrategie nodig, onlangs eerdere bijenacties etc. Daar doel ik dan op de sterke/schrikbarende achteruitgang van (wilde) bijensoorten mee. En dus: hoe eerder we maatregelen nemen, des te beter kunnen ze (nog) doel treffen. Nu dan de vraag: heb jij mogelijk één plaatje/grafiek of slide waar dit helder en duidelijk naar voren komt? En zou ik die slide dan mogen gebruiken tijdens de intro-sessie?

Dank alvast voor bericht,

Groet, 10.2.e

[redacted]
[redacted]
Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70

@minez.nl

Van: [redacted] [mailto:[redacted]@wur.nl]

Verzonden: vrijdag 20 januari 2017 10:54

Aan: 10.2.e [redacted] 10.2.e [redacted]

Onderwerp: presentatie side-event

Dag 10.2.e en 10.2.e

Ik stuur jullie zo via WeTransfer mijn inleidende presentatie voor de workshop van de side-event. Ik stuur deze ook naar 10.2.e omdat er mogelijke overlap is tussen onze presentaties. Dat lijkt me niet zo'n probleem want hij wordt gegeven voor verschillende groepen. Maar het is goed om er bewust van te zijn.

Ik heb het heel simpel gehouden en grote lijnen neergezet waarbij voorbij gegaan wordt aan een reeks van nuances. IK zal dat ook zo zeggen op de dag zelf. Gezien de aard van het publiek, die vermoedelijk niet veel inhoudelijke kennis over bijen en bestuivers hebben, lijkt me dit de beste benadering.

Commentaar en suggesties zijn welkom,

Groet,

10.2.e

[redacted]

[redacted]

Wageningen University

PO Box 47

6700 AA, Wageningen

The Netherlands

Tel. ++31 [REDACTED], Fax ++31 [REDACTED]

Email. [REDACTED]@wur.nl

URL: [REDACTED]

FP7 Liberation project: www.fp7liberation.eu

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: vrijdag 20 januari 2017 18:37
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
10. 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: afsluiting_10. _SideEvent_20jan17
Bijlagen: afsluiting_10. _SideEvent_20jan17.docx

Beste 10.2,

Aangehecht een voorstel voor de afsluiting door jou van het side event Bijenstrategie op 26 januari, met dank ook aan 10.2.e!

Ik heb ook nog wat achtergrond informatie toegevoegd, dus niet schrikken van de lengte van het document ;-)

Voor komende woensdag (25 jan) is er door je secretariaat een afspraak gemaakt met mij, om het side event nog kort door te nemen en mocht je nog vragen hebben, hoor ik dat uiteraard graag!

Fijn weekeinde,
Groet, 10.2.e

Opzet resume en afsluiting programma door 10.2. (opdrachtgever Bijenstrategie)

Totaal maximaal 15 minuten

Opzet:

- Start met interview door 10.2.e10.2.e, gebaseerd op flappen (afspraken/initiatieven) die tijdens workshops zijn genoteerd
- Korte afsluitende speech

Interview incl antwoorden (max 10min)

- 1) Wat is 10.2. vandaag opgevallen? (bijv. enthousiasme deelnemers, mooie concrete initiatieven, betrokkenheid van iedereen bij de (wilde) bijen/bestuivers, ...)
- 2) Waar werd 10.2. warm van? (Achtergrond: wat voor initiatieven zijn er opgesteld? Waarom hebben deze initiatieven volgens 10.2 een kans op succes?)
- 3) Zijn de initiatieven al in de vorm van een project gegoten? Wie trekken deze projecten? Indien er nog projecten zonder eigenaar zijn: vragen om eigenaar uit de zaal / benoemen tijdens interview.
- 4) Missen we nog relevante stakeholders? Is iedereen van belang voor het slagen aanwezig vandaag of moeten er nog andere partijen worden uitgenodigd?

Antwoorden

- Vraag 1 tm 3 afhankelijk van resultaten event (flappen gebruiken als input voor reacties 10.2)
- Vraag 4 (achtergrond uit het Programmaplan Bijenstrategie):

Aanpak initiatieven

De afgelopen jaren is al door veel partijen inspanning geleverd om (honing)bijenpopulaties te bevorderen, bijvoorbeeld via het Actieprogramma Bijengezondheid. In dit kader zijn diverse acties en nieuwe maatschappelijke initiatieven opgepakt en tot uitvoer gebracht -buiten de overheid om. Denk aan nieuwe imkerpraktijken en bijenlinten. Enkele initiatieven zijn nog steeds actief en (lijken) succesvol in de bescherming van bijen. Van belang is om dit enthousiasme en de opgedane ervaringen en kennis van de stakeholders ook in de ontwikkeling van de nationale Bijenstrategie te benutten. In deze samenleving, waar het niet meer vanzelfsprekend is dat de overheid het initiatief neemt, kunnen (externe) partijen als het agrarisch bedrijfsleven, imkers en maatschappelijke organisaties gelukkig zelf veel doen om bestuivers te beschermen, of dat nu alleen is of in een samenwerking.

Ook voor dit nieuwe Programma Bijenstrategie is voor de overheid de rode draad het stimuleren van initiatief, inzet en betrokkenheid van stakeholders en maatschappelijke partners om de doelstellingen "stippen op de horizon" te bereiken. Dit gebeurt op twee manieren:

- (Aanjagen en faciliteren van) Nieuwe maatschappelijke initiatieven. Dit zijn initiatieven die stakeholders zelf uitvoeren, waarbij de overheid op afstand staat of in geheel niet betrokken is; (hieronder verder uitgewerkt)
- (Bevorderen van) Beleidsparticipatie. Dit gaat over het meedenken en -praten door stakeholders over de nieuwe bijenstrategie incl. lange termijn aanpak, waarvan EZ penvoerder is. Denka an inrichten van vergroening van het GLB.

In het side event zullen partijen worden uitgedaagd per thema/workshop minimaal 3 nieuwe initiatieven te benoemen, passend bij het onderwerp en bij voorkeur in samenhang met een of meerdere van de andere thema's. Diverse partijen hebben al aangegeven initiatieven te willen lanceren of inbrengen. De overheid zal zich in de discussie over nieuwe initiatieven open opstellen en kan nieuwe initiatieven (alleen) faciliteren. Het ligt voor de hand dat we t.a.v. de initiatieven de volgende houding aannemen:

- We staan open voor alle ideeën en zijn ook bereid in gesprek te gaan over een bijdrage door EZ;
- Voorwaarde voor een bijdrage van EZ is dat de initiatieven bijdragen aan en passen bij de doelstellingen "stippen op de horizon";
- De overheid kan faciliteren door (onder meer) kennis beschikbaar te stellen, meedenken, verbinden met anderen, evt juridische knelpunten aanpakken en bijeenkomsten faciliteren. In principe omvat de faciliterende rol geen subsidie of andere financiële bijdrage door EZ.
- De overheid kan kennisvraagstukken laten onderzoeken, mits deze bijdragen tot de doelstelling van de hoofdthema's en "stippen aan de horizon".
- Afhankelijk van de mate van de bijdrage door EZ, ligt verantwoording door partijen aan EZ wel of niet voor de hand.

Afsluiting / korte speech (max 5 min)

Herhalen waar we mee begonnen (tekst 10.2.e10.2.e): duidelijk dat het probleem niet nieuw is, gevolgd door de boodschap van urgentie om ermee aan de slag te gaan; er moet een tandje bij om een kanteling te bereiken.

Hoe gaan we een kanteling bereiken?

Door middel van deze initiatieven die we vandaag hebben uitgewerkt en het enthousiasme en de inzet van alle betrokken partijen vandaag hier aanwezig maar ook die van de burgers in NL die we hier in mee moeten nemen en die mee willen werken.

Hoe nu verder?

- het "wat" (stip op de horizon: transitie nodig naar natuurinclusieve landbouw en leefomgeving met voldoende aantallen en diversiteit van bijen/bestuivers. Bijen zijn noodzakelijk voor bestuiving, kwaliteit en kwantiteit ook door wilde bijen.
- het "hoe" (inzet op nationale bijenstrategie met maatschappelijke partners en mondiale afspraken in 'Pollinators Coalition')
- het "wie"? (complimenteren eigenaars projecten/initiatieven)
- Continuïteit belangrijk, niet alleen op basis van geld vanuit de overheid initiatieven opstarten die als het geld op is stoppen, juist de voortgang is belangrijk om uiteindelijk een verbetering voor de (wilde) bestuivers /bijen te bereiken zoals:
 - jaarrond gevarieerd voedselaanbod ('verbloeming' van NL) in stedelijke en buitengebieden,
 - voldoende nestgelegenheid en
 - (nog) meer aandacht genereren voor de meerwaarde van bestuivers voor voedsel en groen.

Afspraken:

- Binnen 14 dagen volgt een verslag van deze dag met daarin de gemaakte afspraken / de initiatieven en het manifest
- De resultaten van dit side event dienen als input en startpunt voor het ontwikkelen van de Bijenstrategie. Dit najaar te presenteren in een (inter-) nationale conferentie.
- Verzoek aan deelnemers te reageren op de initiatieven (is t wat? Willen ze ook deelnemen? Etc)

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: vrijdag 20 januari 2017 18:21
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: ondersteuning bij workshops side event Bijenstrategie
Bijlagen: Programma Side-event Bijenstrategie_13jan17.docx;
 Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_17jan2017.docx;
 Toelichting_rollen_side_event_Bijenstrategie.docx

Beste mensen,

Jullie zijn alle vier bereid gevonden om op het 'side event Bijenstrategie' van aanstaande donderdag, 26 januari op te treden als 'ambtelijke ondersteuners' bij de vier workshops. Veel dank hiervoor!

De verdeling is als volgt:

'Workshop biodiversiteit → 10.2.e10.2.e
 Workshop wisselwerking landbouw en natuur → 10.2.e10.2.e
 Workshop honingbij → 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 Workshop vergroening GLB → 10.2.e10.2.e

Aangehecht de volgende documenten:

1. Side event programma
2. Beschrijving workshops
3. Toelichting op de rollen

In de toelichting op de rollen komen jullie tegen dat je je als 'ondersteuner/schrijver' in een bescheiden rol opstelt en veel vasthoudt tijdens de workshop. Daarnaast is het verzoek aan jullie om vast te houden welke afspraken er zijn en welke initiatieven, liefst met actiehouders etc. Dit met oog op het feit dat wij binnen 14 dagen een terugkoppeling willen geven aan alle deelnemers en 10.2.e10.2.e dat ook zal toezeggen. Stel je dienstbaar op aan de inleider/rapporteur en de gespreksleider.

Dank en groet,

10.2.e

10.2.e

Co-ordinating senior officer
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70
 @minez.nl

Beste heer / mevrouw ,

Tot ons grote genoegen heeft u zich aangemeld voor het Side-Event Bijenstrategie dat op 26 januari a.s. plaatsvindt. In voorbereiding hierop sturen wij u hierbij het programma.

Deze bijeenkomst is bedoeld om met elkaar, in workshops, in gesprek te gaan over een nationale Bijenstrategie. De vier workshops zijn gestoeld op één van de vier thema's die wij als leidend zien in de Bijenstrategie;

- Biodiversiteit
- Wisselwerking Landbouw en natuur
- Honingbijen
- Vergroening GLB

Op de dag zelf kunt u aangeven aan welke workshop u deel wilt nemen. In de bijlage treft u een korte inhoudelijke uitwerking van de thema's die in de workshops worden behandeld.

De workshops worden ingeleid door een expert op het betreffende thema en onder begeleiding van een gespreksleider is het doel te komen tot **het benoemen van 3 of meer initiatieven die bijdragen aan het bevorderen van** bestuivers. Graag zien wij dat initiatieven gekoppeld worden aan een actiehouders. Aan het eind van het event worden deze initiatieven door een cartoonist uitgewerkt en vormen ze gezamenlijk een 'Bijenmanifest'. Dit manifest zal vervolgens door de dagvoorzitter **10.2.e10.2.e** worden gepresenteerd tijdens de Voedseltop die dezelfde middag plaatsvindt.

PROGRAMMA

09.00 – 09.20	Inloop met koffie en thee
09.20 – 09.30	Welkomstwoord 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
09.30 – 10.00	Plenaire start: - Inleiding event; 10.2.e10.2.e, dagvoorzitter - Presentatie en korte film; 10.2.e10.2.e, programmamanager Bijenstrategie - Toelichting opdracht workshops; 10.2.e10.2.e, directeur Natuur & Biodiversiteit
10.00 – 11.45	Start workshops; doel: benoemen van 3 of meer initiatieven per thema
11.45 – 12.15	Plenaire terugkoppeling resultaten en aanscherping opdracht door 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
12.15 – 13.00	Lunchpauze en gelegenheid tot netwerken
13.00 – 13.45	Vervolg workshops: verder uitwerken en aanscherpen van de eerder geoogste initiatieven
13.45 – 14.00	Toelichten vervolgproces en afsluiting event door 10.2.e10.2.e

Bijlagen:

- Inhoudelijke uitwerking thema's per workshop
- Lijst met genodigden
- Locatie en routebeschrijving

Intro op inhoudelijk programma en workshops

Versie 17-01-17

Samen werken aan het opstarten van een Bijenstrategie

Voedseltop en Bijenstrategie

Op 26 januari 2017 vindt de Nationale Voedseltop plaats op initiatief van de bewindspersonen Martijn van Dam, Lilianne Ploumen, Edith Schippers en Sharon Dijksma.

U bent aanwezig op de bijeenkomst gericht op het gezamenlijk ontwikkelen van een nationale bijenstrategie die wordt gehouden voorafgaand aan de Voedseltop; het side event Bijenstrategie. Dit event vindt plaats op 26 januari van 9.00 - 14.00 uur bij Urban Farmers in Den Haag.

Voedselproductie en bestuivers voor de toekomst

Aanleiding voor de Voedseltop is onder andere de mondiaal sterk toenemende vraag naar voedsel die veel vraagt van de draagkracht van de aarde. Zo is voedselproductie en -consumptie verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de klimaatbelasting en neemt biodiversiteit in agrarische gebieden sterk af.

Bestuivers hebben een cruciale rol in de productie van ons voedsel. Zij zorgen onder meer voor een grotere opbrengst van de door Nederlandse tuinders geteelde gewassen en daardoor voor efficiëntere productie van voedsel en een hogere kwaliteit. Zonder bestuiving zou de oogst van deze insectbestoven gewassen 40% kleiner zijn, zo blijkt uit onderzoek.

De laatste decennia gaan wereldwijd het aantal en verschillende soorten bestuivers achteruit.

De achteruitgang van aantallen bloeiende planten, de intensivering in de landbouw, het (onjuiste) gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de hobbymatigheid van de imkerpraktijk worden genoemd als oorzaken van de sterfte onder (wilde) bijen en hommels.

Gelukkig zijn er al enorm veel inspirerende initiatieven opgestart om de bijenpopulatie in Nederland te bevorderen, denk aan het Actieprogramma Bijengezondheid. Daar is veel waardering voor, zeker ook van de bewindspersonen. Nu is er echter urgentie om verder te verbreden en verdiepen, ook naar wilde bijen en andere bestuivers.

Bijenstrategie

Bovenop de bestaande initiatieven wil staatssecretaris Van Dam door het ontwikkelen van een nationale bijenstrategie en het benoemen van concrete acties en initiatieven extra inzetten op het duurzaam beschermen van bestuivers en bestuiving in Nederland, zodat zij hun rol in de voedselproductie en natuur kunnen (blijven) vervullen.

Workshops

U wordt uitgenodigd om uw expertise en inspiratie in te zetten in één van de volgende vier workshops. Elke workshop wordt ingeleid door een expert, waarna u met elkaar in gesprek gaat en komt tot drie of meer initiatieven.

1. Workshop Biodiversiteit

In deze workshop staan de leefomgeving en voorwaarden voor bestuivers centraal.

Kernvragen zijn waar bestuivers behoefte (voedsel, habitat) aan hebben, hoe we dit kunnen bevorderen in Nederland en hoe we de voortgang kunnen monitoren.

De laatste tien jaren gaan wereldwijd het aantal en de verschillende soorten bestuivers achteruit. Terwijl het voor de voedselproductie en natuur en biodiversiteit belangrijk is dat er voldoende bestuivers zijn om gewassen en wilde planten te bestuiven. Welke (indicator)soorten zijn dat in welke gebieden? Achteruitgang van aantallen bloeiende planten, schaalvergroting/intensivering in de landbouw en (onjuist) gebruik van bestrijdingsmiddelen worden genoemd als oorzaken van de sterfte onder wilde bijen en hommels.

De uitdaging is om de populaties en diversiteit van (wilde) bestuivers te bevorderen en op peil te houden. Dit kan door ervoor te zorgen dat er jaarrond gevarieerd voedselaanbod beschikbaar is voor de verschillende bestuivers in stedelijke en buitengebieden. Denk aan een systematische en duurzame verbloeming van Nederland. Daarnaast is het cruciaal dat bestuivers voldoende nestgelegenheid hebben om toekomstige populaties zeker te stellen. Partijen die hier invloed op hebben zijn onder meer terreinbeheerders, grondeigenaren, provincies, gemeenten, waterschappen en agro-ondernemers. Wat ondernemers in de land- en tuinbouw kunnen doen met en voor bestuivers komt aan de orde in workshop 2. Wisselwerking landbouw en natuur. Het Lectoraat Bijengezondheid kan ook benut worden om aanvullende projecten en initiatieven ter bevordering van (wilde) bijen en bestuiving op te zetten en te realiseren.

2. Workshop Wisselwerking landbouw en natuur

In deze workshop staat centraal wat bestuivers (kunnen) betekenen voor de verschillende partijen in de voedselproductie, met name in de land- en tuinbouw, en wat deze partijen kunnen doen voor de bestuivers op het agrobiedrijf en in het beheer. Aandachtspunten hierbij zijn bedrijfsbehoefte en handelingsperspectief. Uitgangspunt is een natuurinclusieve benadering van voedselproductie.

De komende decennia zal de mondiale vraag naar voedsel nog sterk toenemen, terwijl de voedselvoorziening nu al veel vraagt van de draagkracht van de aarde. Zo neemt bijvoorbeeld de biodiversiteit in agrarische gebieden sterk af terwijl biodiversiteit en ecologische systemen onmisbare hulpbronnen zijn voor de voedselproductie. Denk aan de belangrijke rol die bestuivers en een gezonde bodem in de landbouw spelen. Voor een ecologisch houdbare voedselproductie is een transitie nodig naar een landbouwbedrijfsvoering waarin de rol van en een zorgvuldige omgang met natuur en biodiversiteit geïntegreerd is: een natuurinclusieve landbouw. Dat is een landbouw die de positieve effecten van natuur op de bedrijfsvoering zoveel mogelijk benut en waarin de negatieve effecten van de bedrijfsvoering op de natuur zo klein mogelijk zijn. Daarbij is samenwerking tussen de belanghebbende partijen cruciaal, denk aan boeren, gemeenten en waterschappen, omdat zij gezamenlijk het (agrarisch) cultuurlandschap beheren en bestuivers afhankelijk zijn van het landschap dat verder gaat dan het boerenbedrijf.

Bestuivers van gewassen en planten hebben een cruciale rol in de productie van ons voedsel. Zij zorgen voor een grotere opbrengst van de door Nederlandse tuinders geteelde gewassen (hogere kwaliteit producten). Zonder bestuiving zou de oogst van insectbestoven gewassen 40% kleiner zijn, zo blijkt uit onderzoek. Het is in het belang van een duurzame voedselproductie om een bestuivingstekort in de land- en tuinbouw te voorkomen en de bestuivers te bevorderen en beschermen.

Dit kan bijvoorbeeld door bij-vriendelijker beheer van landschapselementen, een toename en verbetering van toepassing van geïntegreerde gewasbescherming, waarin optimaal gebruik wordt gemaakt van niet-chemische maatregelen en laagrisicomiddelen, en agro-biodiversiteit voor het aantrekken van bestuivers en natuurlijke plaagbestrijders. Het Lectoraat Bijengezondheid kan ook benut worden om aanvullende projecten en initiatieven ter bevordering van (wilde) bijen en bestuiving op te zetten en te realiseren.

3. Workshop Honingbijen

In deze workshop staan de bijenhoudery, productie van bijenteeltproducten en bestuiving centraal. Belangrijk hierbij zijn optimalisering van de bijenhoudery en bevordering van de bijengezondheid.

Honingbijen vervullen naast wilde bijen een cruciale rol in de productie van ons voedsel. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan een grotere opbrengst van de door Nederlandse tuinders geteelde gewassen en daardoor een efficiëntere productie van voedsel en een hogere kwaliteit. Daarnaast produceren de gehouden bijen honing en allerlei bijenteeltproducten.

De afgelopen paar jaar deden de honingbijen in NL het heel goed. De wintersterfte was relatief laag en 60-70% van de bijenhouders had in de periode 2013-2015 zelfs helemaal geen wintersterfte. Deze bijenhouders zijn dus zeer professioneel bezig.

Toch zijn er nog steeds bijenhouders met hoge sterfte en is het jaarlijkse sterftecijfer dus nog steeds voor verbetering vatbaar. De vraag naar bestuiving neemt alleen maar toe. Om voedsel te kunnen blijven produceren met voldoende kwaliteit zullen de honingbijen in aantallen moeten toenemen en nog gezonder (weerbaarder) worden. Voldoende dracht jaarrond, een optimale leefomgeving, correct gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, optimale bestrijding van ziekten en plagen (met middelen, technieken of op basis van ziekteresistentie), en professionalisering van de bijenhouderij zijn essentiële opgaven voor een toekomstbestendige bijenhouderij, met optimaal inzetbare bijen voor bestuiving.

Naast de bijenhouders met hun bijen zijn ook de telers (en de relatie bestuivingsimker – teler) van belang voor de waarborging van optimale bestuiving van hun gewassen in de toekomst. De bijenhouders leveren bestuiving als input in de teelt en de telers kunnen mogelijk hun teeltpraktijken aanpassen ten behoeve van optimale bestuiving.

In de aanpak van ziekten en plagen van honingbijen staat het verminderen van winterbijensterfte en het bevorderen van meer weerbare bijen centraal. Aan deze doelstellingen wordt onder meer gewerkt in het Honingprogramma. Daarnaast wordt om de imkerpraktijk en omgeving van de bijen te verbeteren via het Lectoraat Bijengezondheid gewerkt aan toepassingsgericht onderzoek, netwerken ter bevordering van drachtplanten (voedsel voor bijen) en kennisverspreiding. Het lectoraat kan benut worden om aanvullende projecten en initiatieven ter bevordering van (wilde) bijen en bestuiving op te zetten en te realiseren. Ook in de workshops 1 en 2 (Biodiversiteit en Wisselwerking landbouw en natuur) kan aan het lectoraat gedacht worden.

4. Workshop Gemeenschappelijk Landbouw Beleid en bestuivers

In deze workshop staan de mogelijkheden van toepasbare maatregelen van het (toekomstig) GLB in relatie tot bestuiving, bestuiving, natuurinclusieve en duurzame productie centraal. Kernvragen zijn wat het huidige GLB via vergroening en/of plattelandsontwikkeling kan bieden, wat aandachtspunten zijn in de uitvoering en of er behoefte is aan aanvullende maatregelen.

Het GLB bestaat uit twee pijlers. Onder pijler 1 vallen de Inkomensondersteuning en het Markt- en prijsbeleid. Onder pijler 2 valt het POP (Plattelandsontwikkelingsprogramma). Een belangrijk deel van het GLB bestaat uit inkomensvoetstukken (pijler 1). Dat betekent dat boeren geld krijgen uit Brussel als aanvulling op hun agrarische inkomen. In het huidige GLB heeft deze ondersteuning de vorm van betalingsrechten, een vast bedrag per hectare. Sinds 2014 is *vergroening* verplicht voor elke agro-ondernemer die de basisbetaling wil ontvangen. De basisbetaling en *vergroeningstoeslag* zijn met elkaar verbonden. Deze vergroening kan aanknopingspunten bieden in relatie tot de bevordering van bestuivers op het agro-bedrijf. Denk daarbij aan de collectieven ter invulling van de vergroening en inzet op functionele agrobiodiversiteit, ecosysteemdiensten en agro-ecologie. Het markt- en prijsbeleid is minder relevant voor bestuivers.

Pijler 2 betreft het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP). Daar liggen ook kansen voor bestuivers. Denk aan het agrarisch natuurbeheer en groen/blauwe diensten. De provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het POP. Dit biedt kansen voor een regionale insteek. Binnen het POP is er ruimte voor de lidstaten om – binnen de Europese kaders – een eigen invulling te geven aan het plattelandsbeleid. De EU keert subsidies uit als Nederland ook via cofinanciering bijdraagt aan het platteland. Er wordt nu al ingezet op vernieuwing van het huidige GLB, waarbij andere/meer pijlers worden overwogen.

Aangezien de GLB-maatregelen financieel mogelijk gemaakt worden door publieke gelden (nationaal en Europees) zijn monitoring en verantwoording cruciale onderdelen bij de benutting van vergroenings- en POP-maatregelen, zoals bij collectieven en agrarisch natuurbeheer. De

opgave is om maatregelen te ontwikkelen die meetbaar en handhaafbaar zijn. De uitdaging bij initiatieven voor bestuurders is hier adequaat invulling aan te geven.

Leidraad en toelichting tbv van de workshops

Side event Bijenstrategie, 26 januari 2017

Deze uitleg of leidraad is bedoeld voor de inleiders en gespreksleiders van de 4 geplande workshops. Dat zijn de volgende mensen:

Inleider/expert/rapporteur:

- 10.2.e [redacted], Naturalis (*workshop biodiversiteit*)
- 10.2.e10.2.e10.2.e [redacted], WUR (*workshop wisselwerking landbouw en natuur*)
- 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e [redacted], WUR (*workshop honingbijen*)
- 10.2.e10.2.e10.2.e [redacted], EZ (*workshop vergroening GLB*)

Gespreksleider (zelfde workshopvolgorde als hierboven):

- 10.2.e10.2.e [redacted], EZ
- 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e [redacted], WUR
- 10.2.e10.2.e [redacted]
- 10.2.e10.2.e10.2.e [redacted], EZ

Bij elke workshop zal ook een ondersteuner vanuit EZ aanwezig zijn die de inleider/rapporteur helpt bij het vasthouden van alle initiatieven.

Ondersteuner:

- 10.2.e10.2.e [redacted]
- 1 10.2.e10.2.e [redacted]
- 0 10.2.e10.2.e [redacted]
- 0 10.2.e [redacted]

Bedoeling is de workshops te eindigen met 3-5 concrete initiatieven die voor het onderwerp bijdragen aan de bescherming en bevordering van bestuivers.

Proces:

Naast deze korte schriftelijke toelichting is morgen (20 januari), 13 uur een korte conference call gepland van 15-20 min.

Hierin zullen we jullie kort bijpraten op ons beleid en de ambities van EZ op dit onderwerp ('Programma Bijenstrategie').

Inhoud:

1. Onderwerp workshop

Elke workshop kent een gespreksonderwerp/thema. Per onderwerp is er 1 "discussiegroep"; er zijn dus in totaal 4 "discussiegroepen".

2. Deelnemers

De deelnemers (nu ca. 60) tekenen bij aanvang van het side event in op de workshop van hun keuze. Er wordt (door EZ) niet gestuurd op een evenwichtige verdeling van stakeholdergroepen, wel op groepsgrootte. Indien een workshop te vol wordt, worden deelnemers gevraagd vrijwillig te wisselen. Er zijn 10 categorieën stakeholdergroepen, nl. boeren & tuinders, imkers, maatschappelijke organisaties, terreinbeheerders & natuurverenigingen, onderzoek, overheid, waterbranche, retail en overig.

De workshop bestaat uit twee gespreksrondes met ertussen een plenaire terugkoppeling en pauze.

Tijdens de terugkoppeling wordt ook de opdracht aangescherpt door 10.2.e [redacted] en 10.2.e10.2.e [redacted]. Deelnemers worden (door de dagvoorzitter) gevraagd om niet tussendoor te wisselen. De eerste ronde is bedoeld om "in het onderwerp te komen" en initiatieven op te stellen. De tweede ronde ter verheldering/aanscherping van initiatieven. Groep bedenkt dan ook welk initiatief sowieso door 10.2 [redacted] meegenomen moet worden om te presenteren tijdens de Voedseltop.

3. Rol en taak inleider

De inleider start/opent de workshop met een introductie op het onderwerp, de dilemma's en de mogelijke oplossingsrichtingen in maximaal 10-15 min. Het is de bedoeling dat de deelnemers vervolgens met elkaar in gesprek gaan, elkaars standpunten horen en met elkaar verdere stappen bespreken. De inleider is de inhoudelijke "vraagbak" van de workshop en noteert de initiatieven die partijen willen oppakken. De inleider geeft een plenaire terugkoppeling van de "tussenoogst" aan initiatieven, na afloop van de eerste ronde gesprekken. Deze terugkoppeling is 5 min per inleider/rapporteur. Dwz tussen 12.45 en 12.15.

4. Rol en taak gespreksleider

De gespreksleider leidt de discussie en het proces van de workshop en zorgt ervoor dat de besproken ideeën en wensen voor nieuwe initiatieven helder en duidelijk worden. De gespreksleider faciliteert het gesprek. De gespreksleider faciliteert liefst door middel van (LSD) luisteren, samenvatten, doorvragen.

Ten aanzien van de initiatieven kan de inleider de volgende vragen stellen;

Welke problemen kan het initiatief oplossen?

Wat houdt het initiatief in?

Wie zijn de betrokken partijen?

Wanneer zal het initiatief (kunnen) starten?

Hoe lang of kort duurt het initiatief?

Wat draagt het initiatief bij aan de doelstellingen (stippen op de horizon) om o.a. bestuivers duurzaam te behouden, etc.

Wanneer levert het initiatief resultaat?

Wat is er nog nodig om het op te starten en/of succesvol uit te voeren?

Op de tafels liggen diverse materialen ter ondersteuning; flip-over, pennen, geeltjes etc.

5. Ambtelijke ondersteuner

Per workshop zal één ambtelijke ondersteuner van EZ de discussie en uitkomst ervan vastleggen.

Deze ondersteuner zal zich bescheiden opstellen en eventueel toelichting geven hoe bij het betreffende vraagstuk de overheid zich opstelt.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: [redacted]@koppert.nl>
Verzonden: vrijdag 20 januari 2017 14:07
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Side-event Bijenstrategie 26 januari a.s.

Geachte mevrouw 10.2.e

Zoals u bekend is, zal ik namens Koppert Biological Systems deelnemen aan het Side-event Bijenstrategie op donderdag 26 januari a.s. Ik heb inmiddels het toegangsbewijs ontvangen.

Namens Koppert kan ik reeds aangeven dat wij ons committeren aan een onderzoek om meer concreet inzicht te krijgen in de hoeveelheid wilde bestuivers in een aantal gewassen, bijvoorbeeld bepaalde zachtfruitgewassen. En wat voor maatregelen er nodig zijn, bijvoorbeeld in combinatie met geïntegreerde gewasbescherming. We kunnen dit doen door het beschikbaar stellen van data en ook onderzoek mogelijk maken door middel van cofinanciering.

Graag zou ik dan ook willen deelnemen in de workshop met het thema "Wisselwerking Landbouw en natuur".

Met vriendelijke groet,
Koppert Biological Systems

10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e

Tel. +31 (0)10 [redacted]
 Mobiel +31 (0) [redacted]

Meld u aan voor onze nieuwsbrief.

Klik [hier](#) voor ons adres | KvK 27216926

Koppert Biological Systems

This e-mail and any attached files are confidential and may be legally privileged. If you are not the addressee, any disclosure, reproduction, copying, distribution, or other dissemination or use of this communication is strictly prohibited. If you have received this transmission in error please notify Koppert Biological Systems immediately and then delete this e-mail. Koppert Biological Systems does not accept liability for the correct and complete transmission of the information, nor for any delay or interruption of the transmission, nor for damages arising from the use of or reliance on the information.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: woensdag 18 januari 2017 18:31
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
10.2.e 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Re: Aanscherpen Programmaplan Bijenstrategie

Beste 10.2.e10.2.e,
 Beste andere programmamakers,

Graag bedankt ik jullie allen nogmaals voor de goede gesprekken gisterenmiddag. Het voelde goed dat jullie allen actief bijdroegen en veel suggesties deden. Er zijn veel voorstellen gedaan om richting te geven aan een programmaopzet die dan ook van 'ons' kan worden. We hebben onder meer de afspraak gemaakt om deze voorstellen ook in concrete tekst aan te leveren, liefst als wijzigingssuggesties in de documenten.

Duidelijk is uiteraard ook dat we samen nog een weg willen gaan! Hopelijk vinden we - wie weet door mooie danspassen met elkaar :-) :-) - wat gemakkelijker de ruimte dan het nijlpaard en de neushoorn van Toon ellegen.

Veel dank voor de specifieke voorzetten van zowel 10.2.e en ook van 10.2.e van vanmiddag. Ik ga daarmee verder en zal dit in het 'Programmaplan' schuiven.

Zoals besproken (en afgesproken) graag ook jullie tekstsuggesties en concrete aanvullingen in de tekst - dmv wijzigingen aan - in de verstuurd documenten. We hadden afgesproken dat dat zo spoedig mogelijk zou gebeuren, maar uiterlijk volgende week donderdag.

Alvast dank,
 Groet, 10.2.e

10.2.e10.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 18 jan. 2017 om 18:10 heeft [redacted] @minez.nl> het volgende geschreven:

Dag allemaal,

Hieronder stuur ik jullie -in aanvulling op de mail van 10.2.e - een kort stukje tekst over de positie van de maatschappelijke initiatieven in het programma. Met onderaan ook een keuze om voor te leggen aan MT. Hopelijk is dit bruikbaar 10.2.e ?

Een deel van de tekst kan misschien een plek krijgen in het programmaplan.

Groeten, 10.2.e

Aanpak initiatieven

In deze samenleving is het niet meer vanzelfsprekend dat de overheid het initiatief neemt. (externe) partijen als het agrarisch bedrijfsleven, imkers en maatschappelijke organisaties kunnen zelf al veel doen om bestuivers te beschermen, of dat nu alleen is of in een samenwerking. De afgelopen jaren is al door veel partijen inspanning geleverd om bijenpopulaties te bevorderen, bijvoorbeeld via het Actieprogramma Bijengezondheid. In dit kader zijn diverse acties en nieuwe maatschappelijke initiatieven opgepakt en tot uitvoer gebracht - buiten de overheid om - , zoals nieuwe imkerpraktijken en bijenlinten. Enkele initiatieven zijn nog steeds actief en (lijken) succesvol in de bescherming van bestuivers. Van belang is om dit enthousiasme en de opgedane ervaringen en kennis van de stakeholders in de Bijenstrategie te benutten in.

- ? (Aanjagen en faciliteren van) nieuwe maatschappelijke initiatieven. Dit zijn initiatieven die stakeholders zelf uitvoeren, waarbij de overheid op afstand staat of in geheel niet betrokken is"; (hieronder verder uitgewerkt)
- ? (bevorderen van) beleidsparticipatie. Dit gaat over het meedenken en –praten door stakeholders over de nieuwe bijenstrategie incl. lange termijn aanpak, waarvan EZ penvoerder is.

- ? We staan open voor allee ideeën en zijn ook bereid in gesprek te gaan over een bijdrage door EZ;
- ? Voorwaarde voor een bijdrage van EZ is dat de initiatieven bijdragen aan en passen bij de doelstellingen "stippen op de horizon";
- ? De overheid kan faciliteren door (onder meer) kennis beschikbaar te stellen, meedenken, verbinden met anderen, evt juridische knelpunten aanpakken en bijeenkomsten faciliteren. In principe omvat de faciliterende rol geen subsidie of andere financiële bijdrage door EZ.
- ? Afhankelijk van de mate van de bijdrage door EZ, ligt verantwoording door partijen aan EZ wel of niet voor de hand.

Een betrokkenheid –op afstand- kan bestaan uit: stakeholdersbijeenkomsten organiseren “inspiratiesessies” waarin goede voorbeelden/resultaten worden besproken en kennis wordt uitgewisseld in de aanpak van initiatieven, het plaatsen van initiatieven op een website, communicatieberichten op basis van vrijwilligheid etc etc.

* Waarom een programma, wat is er nodig voor bestuurders dat niet in de lijn kan? (progr. levert synergie DGAN-breed op, meer dan alleen de som der delen, verhaal 10.2.)

* Wat levert het programma op? (een nationale bijenstrategie, ontwikkeld met maatschappelijke partners, gericht op 5 doelen in 2030, uitgewerkt in 4 thema's - denken we nu aan - met aanpak voor korte termijn d.m.v. inzet op 1. kennisimpuls, EZ financiert kennis, 2. maatschappelijke initiatieven, en wat nog meer...?)

* Dus: wat houdt programma/strategie meer in dan kennis en initiatieven? Is hiervoor een programma nodig, want kennisimpuls is ingezet en initiatieven komen eraan; in een light versie aanpak zal EZ niet sturen c.q. faciliteren vd initiatieven. Wat zien we voor ons dat er nog meer moet gebeuren om te komen tot strategie en implementatie daarvan?

* In het verlengde hiervan is de rol vd overheid beperkt, bv. alleen faciliteren. Indien de strategie/beleidsaanpak meer betreft, zal de rol vd overheid uitbreiden, bv. door in te zetten op meer/mix van beleidsinstrumenten. Denk aan communicatieve/informatieve (kennis, overleg), fin. economische, juridische of handhavingsinstrumenten.

Is bv. het initiatief SBB en pachtvermindering bij bij-vriendelijk beheer te zien als een fin.ec. instrument/incentive? En wat zetten provincies, waterschappen of gemeenten in om bestuurders te bevorderen? Indien het een gezamenlijke nationale strategie wordt, lijkt het zinvol onderscheid te maken in de rol vd rijksoverheid en rol van andere overheden.

Rol Rijk zal m.n. faciliteren inhouden en inzet op comm. en informatieve middelen.

Dit kan in verschillende gradaties van inzet, afhankelijk van budget en p-capaciteit.

Hierover moeten we het nog hebben in het team, om een aanpak te bepalen passend bij de te kiezen ambities, benodigde activiteiten hiervoor, beschikbare euro's/menskracht.

Hoe gaan we zorgen dat er een strategie komt met initiatieven e.d. en hoe gaan we zorgen dat eea wordt gerealiseerd? (zorgen dat = faciliteren van proces en organisatie)

* Kunnen we antwoord geven op vragen als:

- wat willen we bereiken? de doelen en subdoelen, overall en in de thema's
- wat gaan we daarvoor doen? de activiteiten en resultaten, we is ook extern?!?
- hoe gaan we dat doen? wie, wat, hoe, wanneer (planning en commitment)
- wat mag het kosten? euro's en p-inzet

* Communicatie nog toevoegen aan het plan.

Wanneer willen we wat communiceren, passend bij de aanpak tot aan het najaar?

Welke comm.middelen willen we benutten? bv. social media, persberichten, anders.

* Looptijd programma en evt. go/no go aangeven.

* Voortgangsbewaking en monitoring van effecten vd strategie

- hoe houden we in de gaten dat we en de initiatieven op schema liggen etc.
- hoe gaan we (laten) monitoren c.q. evalueren wat de strategie gaat opleveren?

Of gaan we dat niet doen?

* Informatie(voorziening)

- Hoe gaan we om met definitieve stukken? gezamenlijke progr.map?
- Hoe organiseren we goede uitwisseling met elkaar en het delen van stukken e.d.?
- Hoe houden we opdrachtgever, MT's en andere collega's op de hoogte?

* Organisatie

- Wie worden de trekkers vd 4 thema's en wat verwachten we van hen?
- Hoe organiseren we werkoverleg, afstemming, voortgang etc.?
- Hoe organiseren we overzicht van waar aan gewerkt wordt in relatie tot de doelen?

* Wat wordt beoogd met Managementsamenvatting, is dat nodig?

* Bij Programmateam, bij PAV/10.2.e toevoegen naast honingbijen: functionele agrobiodiversiteit, voedselproductie, duurzame ketens.

* Bijlage meegezonden voor heimiddag, Programma Bijenstrategie.

Dit stuk is niet meer besproken in het team. Vraag is wat we hier verder mee willen?

10.2.e en ik hebben dit oorspronkelijk opgesteld op verzoek van 10.2.e om beeld te vormen op de thema's met daarbij aandacht voor mogelijke acties en resultaten in 2017.

Thema GLB is nog niet uitgewerkt. Vraag is of dat nog zou moeten.

Gwb is toegevoegd, maar weet niet of dit voldoende is uitgewerkt zo.

Het lijkt mij goed om dit stuk in een volgende teambespreking te agenderen, om te bepalen wat we ermee gaan doen; is het bv. bruikbaar bij het bepalen vd aanpak in de periode ná side event tot aan oplevering strategie? Kunnen we ons vinden in de acties?

Dat soort vragen.

Tot slot, uiteraard doen we ons best een zo goed mogelijk plan neer te leggen ter bespreking met de MT's en opdrachtgever(s).

Echter verwacht ik dat we een aantal cruciale punten nog eens goed met het team moeten bespreken, w.o. het 'hoe' na het side event tot aan oplevering strategie.

Ook verwacht ik dat de MT's/opdr.gever nog verhelderingen of wijzigingen wensen.

En uitkomsten van het side event kunnen ook nog om veranderingen vragen natuurlijk.

Ruimte voor aanpassing van het plan zou er wat mij betreft nog even moeten zijn.

Kan me voorstellen dat het plan vervolgens ergens in feb. definitief wordt vastgesteld.

Tot zover mijn aanvulling op de heimiddag en het progr.plan.

Groet, 10.2.e

Op 17 jan. 2017 om 20:14 heeft 10.2.e @minez.nl> het volgende geschreven:

Hallo 10.2.e en programmteam,

Aangehecht de beschrijving van de workshops voor het side event. Hierin is de input van de workshop-inleiders verwerkt.

Deze versie zal dan – via het organisatiebureau - ook naar alle genodigden gaan. Het document kan worden gebruikt door genodigden om hun workshop te kiezen en vormt de eerste basis voor discussie in de workshop.

10.2.e, zeer bedankt voor de eerste opzet!

Groet, 10.2.e

<Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_17jan2017.docx>

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 20:15
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
10.2.e 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_17jan2017
Bijlagen: Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_17jan2017.docx

Hallo 10.2.e en programmteam,

Aangehecht de beschrijving van de workshops voor het side event. Hierin is de input van de workshop-inleiders verwerkt.

Deze versie zal dan – via het organisatiebureau - ook naar alle genodigden gaan. Het document kan worden gebruikt door genodigden om hun workshop te kiezen en vormt de eerste basis voor discussie in de workshop.

10.2.e zeer bedankt voor de eerste opzet!

Groet, 10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: dinsdag 17 januari 2017 19:48
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Programma Side-event Bijenstrategie_13jan17
Bijlagen: Programma Side-event Bijenstrategie_13jan17.docx

Hallo 10.2.e ,

Zie aangehecht het programma, zoals uitgewerkt door Esther. Enkele kleine aanpassingen van mij en van 10.2.e zijn i deze versie verwerkt.

Groet, 10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: zondag 15 januari 2017 14:45
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Fwd: Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_26jan2017
Bijlagen: Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_26jan2017-KB.docx; ATT00001.htm

Beste kernteamers side event,

Zie hieronder de voorstellen van 10.2 op de workshop-teksten, zoals ik ze afgelopen donderdag heb verstuurd naar de inleiders.

Daarop heb ik (zie onderstaande) een eerste antwoord gestuurd vandaag.

Dan drie vragen:

1. Volgens mij kunnen we dus het commentaar grotendeels overnemen. Op de vragen van 10.2. nog even met jullie sparren. Zelf zie ik idd ook dat er een connectie is/moet zijn met de andere workshops en dat er ook toegewerkt zou moeten worden in de initiatieven naar antwoorden op de GLB-vraagstukken. Daar is dat thema afhankelijk van. Zijn jullie eens?

@10.2.e zou jij morgen (maandag) kritisch kunnen kijken en de aanpassingen zoveel mogelijk kunnen overnemen in het document? Kijk ook even scherp naar de opm op de honingbijworkshop. Zijn we daarmee eens? Vroeg ik me af!

2. Document met workshopbeschrijvingen

@10.2.e hebben we tot dinsdag tijd om alle aanpassingen te doen op dit document en de andere documenten die we hebben voorbereid als kernproep en die mee moeten in de mail naar de genodigden? Maw: wanneer moet dat dat naar e-vite?

3. Regelen van telefonische conferentie voor 'inleiders en gespreksleiders'

@10.2.e kun jij een (korte) telefonische conferentie organiseren tegen het einde van volgende week (bijv donderdag late namiddag of vrijdag?), ik denk aan 15 min. Lukt dat? Mensen moeten kunnen inbellen op een nummer en wij van EZ kunnen dan in een zaaltje zitten, waarbij er een telefoon met speaker is.

Dank weer en tot morgen of dinsdag,

Nog een fijn weekeinde,

Groet, 10.2.e

10.2.e10.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Hoi 10.2.

Zeer bedankt voor je bijdrage, ook breed op de teksten. Hoop dat ik niet te exclusief was vwb het commentaar geven, was met name ingegeven om jullie (inleiders) ook werk te besparen en het behapbaar te maken.

Ben er heel kort al doorheen gevlogen en zal beter kijken nog, veelal eens met je opmerkingen, die kunnen we zo overnemen.

Je hoort nog op je vragen, ook hier alvast een kleine voorzet: het is zeker de bedoeling om ook dwarsverbanden te leggen; het worden uiteraard deelstukken van de (paraplu)strategie en die kunnen elkaar versterken en invloed hebben op elkaar. Dat geldt idd ook voor verbinding met workshop 4 (= GLB maatregelen)

Ja, weet van de NZB natuurlijk (met 10.2.e aangekaart) en ben heel blij dat daar iets uit voortkomt!!!

Wordt vervolgd en ik zie morgenmiddag (ik kom mee met de opname-man),
Groet, 10.2.e

Begin doorgestuurd bericht:

Van: 10.2.e [redacted]@naturalis.nl>
Datum: 15 januari 2017 10:03:27 CET
Aan: [redacted]@minez.nl>
Kopie: [redacted]@wur.nl>, [redacted]@wur.nl",
[redacted]@wur.nl>, [redacted]@minez.nl>, [redacted]
[redacted]@minez.nl>, [redacted]@gmail.com>
Onderwerp: Antw.: [redacted]Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_26jan2017[PDI]

Beste 10.2.e en anderen,

Ik heb de tekst bekeken en toch maar het geheel bekeken omdat er verschillende onderwerpen in meerdere workshops zouden passen en afbakening belangrijk is (ook omdat mijn eigen onderzoek op gebied van zowel 1,2 als 3 plaatsvindt).

Ziet er goed uit en ik zal, adhv de volgende versie, een powerpoint intro maken.

mvg,

10.2.e

Naturalis
Biodiversity
Center

T 071-10.2.e | M 06 10.2.e
Vondellaan 55 | Postbus 9517 | 2300 RA Leiden
E 10.2.e@naturalis.nl | www.naturalis.nl

Help de bij, plant een aardbei! Doe mee op bijenradar.nl

Join COST-ACTION SUPER-B: <http://superb-project.eu/>

Affiliation: Special Chair of Functional Biodiversity at the Institute for Biodiversity and Ecosystem Dynamics, University of Amsterdam

Op 12 januari 2017 om 19:11 schreef [redacted]@minez.nl>:

Beste mensen,

Jullie zijn de vier inleider/experts/rapporteurs van de vier workshops die we plannen voor het side event Bijenstrategie in de ochtend en vroege middag van 26 januari, voorafgaand aan de Voedseltop. Elke workshop stoelt op één thema dat wij als een leidend thema zien in de Bijenstrategie. Door alle vier thema's (en workshops) lopen drie lijnen: kennis, internationale aspecten en consument.

Naast jullie staat er een gespreksleider bij iedere workshop, die proces bewaakt, scherp doorvraagt en samen met jullie zorgt dat er een resultaat komt: initiatieven met telkens een initiatiefhouder/trekker, doel en concreet beschreven resultaat in de tijd.

Bedoeling is dat we einde komende week nog een korte telefonisch conferentie hebben (15 min), voor finale afstemming, ook met de gespreksleiders. Voor die tijd krijgen jullie e-mail met tijd etc; het zal gezien de drukken agenda's van een ieder in de randen van de dag zijn.

Grosso modo verwacht ik dat jullie als inleider/expert/rapporteur:

- De workshop inleiden in 5 – 10 min; daarbij kunnen de aangehechte beschrijvingen van de workshops uitgangspunt zijn. Geef aandacht aan wat het doel van het thema dat de Bijenstrategie gaat dienen. Waar liggen de uitdagingen? Waar moeten initiatieven komen?
- De presentatie van 5-10 min graag uiterlijk 20 januari naar mij en [10.2.e10.2.e](#) (cc) mailen
- Vastleggen welke initiatieven men inbrengt en wie daarvan trekker is
- Rapporteren bij elke plenaire terugkomst die ochtend
- Samen met de ambtelijke ondersteuner binnen 14 dagen na het side event een korte rapportage/ afsprakenlijst opstellen die alle deelnemers/genodigden ontvangen.

Ter voorbereiding op het side event krijgen alle genodigden – naast het uitgewerkte programma – ook een korte beschrijving van de workshops, waaruit ieder deelnemers er één mag kiezen voor deelname; zie het aangehechte document. Dat willen wij begin volgende week versturen.

VRAAG voor nu:

Wil je svp kijken naar de teksten van jouw workshop in het aangehechte document? Kun je me svp zo spoedig mogelijk laten weten als je nog aanvullingen, opmerkingen, tekstvoorstellen hebt? Graag de workshop-teksten kort houden!

[10.2](#) → Workshop biodiversiteit

10.2. → Workshop wisselwerking landbouw en natuur

10.2 → Workshop honingbijen

10.2.e : → Workshop vergroening GLB

Mag ik jullie reactie voor maandag, 12 uur tegemoet zien?

Dank en groet,

10.2.e

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: vrijdag 13 januari 2017 19:53
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: heimiddag programmateam Bijenstrategie
Bijlagen: programma_heimiddag_17januari.docx; Programmaplan_jan2017.docx; Programma
 Bijenstrategie onderdeel Bestuivers_versie 22-12-2016.docx; Side-
 event_Bijenstrategie_10jan17.docx
Urgentie: Hoog

Beste mensen,

Komende dinsdagmiddag, 17 januari, vanaf 12 uur tot 16.30 uur zien wij elkaar voor het eerst als 'programmamateam Bijenstrategie'.

De bedoeling is dat we elkaar leren kennen, wisselen wat het Programma voor ons betekent en elkaar spreken over de beoogde Bijenstrategie. Dat doen we in een setting buiten 'ons huis' EZ, in het Bloom House of Health op de Koninginnegracht 28.

Het heimiddagprogramma is in drie stukken geknipt, lunch en introductie, persoon en team en tenslotte inhoud van het Programma Bijenstrategie. Zie daarvoor het aangehechte heimiddagprogramma.

Aangehecht vinden jullie een aantal documenten:

1. Heimiddagprogramma
2. Programma Bijenstrategie; plan van aanpak
3. Inhoudelijke toelichting op de Bijenstrategie
4. Side event Bijenstrategie op Voedseltop, 26 januari

Ik wil jullie vragen deze documenten door te nemen, zodat we erover in gesprek kunnen gaan op 17 januari. Daarnaast graag nadenken over de vragen en aspecten rondom 'persoon en team', zie ook het heimiddagprogramma.

Tot komende dinsdagmiddag ik zie ernaar uit met jullie samen aan de slag te gaan en verheug me op de middag.

Groet, 10.2.e

10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e

Programma Bijenstrategie

Programmamateam Heidag:

Heimiddag is gepland op dinsdag, 17 januari 2017 van 12.00 – 16.30 uur, inclusief een lunch.
Locatie: Bloom House of Health, Koninginnegracht 28, 2514 AB Den Haag

Doel: elkaar leren kennen; Programma Bijenstrategie leren kennen

Deelnemers:

10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e

Begeleiding:

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Programmavoorstel:

12.00 -12.30 uur broodjeslunch

- Welkom door dagvoorzitter/begeleider 10.2.e10.2.e
- Aftrap heidag 10.2.e10.2.e (gedelegeerd opdrachtgeven van het DG-brede programma), directeur Natuur & Biodiversiteit.
- Introductie 10.2.e10.2.e, programmamanager

Deel 1 (Persoon en Team):

12.30 uur – 14.15 uur

a) elkaar leren kennen; welke rol zie je binnen het programmamateam? Wat breng je mee? Wat wil je leren?

b) teamvorming wat verwachten we van elkaar? Wat willen we samen bereiken? Wat helpt daarbij?

Vorbereiding: neem je 'Insights-profiel' nog weer door

14.15 – 14.30 (koffie/thee)Pauze

Deel 2 (Inhoud Programma Bijenstrategie):

14.30 uur – 16.15 uur

- Programmaplan
- Inhoudelijk stuk invulling van de 4 thema's van de Bijenstrategie
- side event Bijenstrategie met maatschappelijke partners ('start Bijenstrategie')

Bijlage: 3 documenten

16.15 uur – 16.30 uur

Afsluiting

Bijeenkomst Side Event Bijenstrategie

Side Event Bijenstrategie

Doel:

Het doel van het Side Event Bijenstrategie is om initiatieven / voornemens van de strategie met de partners in te kleuren de strategie te lanceren. Dit in de vorm van een manifest met initiatieven. Dat zal dan worden gepresenteerd door dagvoorzitter 10.2.e10.2.e op de Voedseltop: het lancermoment.

De thema's die besproken worden op het side event moeten het hele veld afdekken om tot een goede Bijenstrategie te komen. Beleidsmatig raakt het Programma Bijenstrategie aan het gehele Directoraat Generaal Agro en Natuur. aangaan.

Er is vooralsnog gekozen voor de volgende vier hoofdthema's waarop de strategie zal rusten:

- Biodiversiteit
- Wisselwerking Landbouw en natuur
- Honingbij
- Vergroening GLB

Door de thema's heen lopen als belangrijke rode draad:

- Kennis
- Internationale aspecten en
- Consument

Proces :

Tijdens het side event zullen de thema's verder worden ontwikkeld met de aanwezige maatschappelijke partners in vier groepen ('workshops').

Na het welkomstwoord door dagvoorzitter 10.2.e zal er een korte algemene inleiding zijn. In de Inleiding wordt het probleem kort geschetst en aangegeven waarom EZ DGAN tot de gedachte van een brede nationale Bijenstrategie is gekomen en wat het doel (stip aan de horizon) is. Onder meer wordt gebruik gemaakt van een filmpje.

Vervolgens geven de twee directeuren en mogelijk een wetenschapper 10.2.e10.2.e een opdracht mee aan de werkgroepen.

Bij iedere workshop is een expert-inleider die tevens ook rapporteur is. Hij of zij heeft een gespreks-leider aan zijn zijde, die prikkelend doorvraagt en het gesprek zo nodig weer in de richting kan sturen die tot voltooiing van de opdracht leidt.

De inleider licht zijn/haar thema kort toe (presentatie 5- 10 min) en geeft het themadoel aan, zoals het er nu staat. Idee is om dat doel aan te scherpen tijdens de workshop en te bezien welke initiatieven nodig zijn en wie die wil en kan oppakken.

Na 75 minuten volgt een tussenstap, waarbij de directeuren 10.2.e niet alleen bezien hoe ver elke workshop is gevorderd en of ze op de juiste weg zijn, maar ook uitdaagt tot bijvoorbeeld concretisering, oppakken van hete hangijzers en doorzetten. (Iedere directeur doet dat bij twee workshops of 10.2.e alle 4 workshops).

In een tweede 'ronde' (voortzetting) van de workshop komt men tot (aangescherpte) initiatieven. Aan deze initiatieven moeten een of enkele partners zich hebben verbonden. Initiatieven moeten een 'kop en staart' hebben, een meetbaar doel en mijlpalen (resultaten). Ook een 'trekker' moet duidelijk zijn.

Afsluiting

In de afsluiting worden vervolprocessen toegelicht en afspraken gemaakt.

Enkele initiatieven zullen via het manifest (getekend door cartoontekenaar) worden gepresenteerd op de Voedseltop door dagvoorzitter 10.2.e en daarmee wordt de ontwikkeling van de nationale Bijenstrategie gelanceerd.

Deze vier thema's en workshops zullen ieder een inleider/rapporteur hebben en een gespreksleider. Er is gekozen voor de volgende indeling;

Onderwerp	Gespreksleider	Inleider(expert)/rapporteur
Biodiversiteit	10.2.e10.2.e	10.2.e
Wisselwerking Landbouw en natuur	10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e	10.2.e
Honingbij	10.2.e10.2.e	10.2. 10.2.e10.2.e
Vergroening GLB	10.2.e10.2.e10.2.e	10.2.e10.2.e

Bij elke workshop zal er ook 'ambtelijke ondersteuning' aanwezig zijn, om te garanderen dat de rapporteur voldoende kan vasthouden end at e rook snel een 'afsprakenlijst'/kort verslag kan komen, na afloop van het side event (binnen 14 dagen). Voorstel hiervoor:

Biodiversiteit: 10.2.e10.2.e

Ww landbouw - natuur: 10.2.e10.2.e

Honingbij : 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Vergroening GLB: persoon N&B met kennis bestuivers

Voorstel programma

09:00 – 09:30 uur inloop en begin programma (welkomstwoord 10.2.e)

09:30- 10:00 uur plenaire inleiding en discussie

- Een presentatie met een korte film
- 10.2.e vertellen wat de opdracht is; wat zou de staatssecretaris vooral wel en ook niet wilt horen. Hoe maken wij vandaag gezamenlijk een verschil.

10:00 - 11:45 uur eerste ronde (start) workshops

11:45 - 12:15 uur plenaire terugkoppeling en aanscherping opdracht door 10.2

12:15 - 13:00 uur (lunch-)pauze

13:00 - 13:45 uur tweede ronde (vervolg) workshops, waarbij initiatieven worden aangescherpt

13.45 - 14.00 uur afspraken en afsluiting 10.2.e10.2.e

14.00 - 14.30 Cartoons van initiatieven worden gemaakt ('Bijenmanifest') voor presentatie op Voedseltop 10.2:1

DG AN
Programma Bijenstrategie (jan 2017)

Programmaplan

1. Managementsamenvatting (pm)

2. Context van het Programma

a) Missie – Programmadoel

In 2030 beschikt Nederland over duurzame en wendbare voedsel- en landbouwproductiesystemen in balans met natuurlijke hulpbronnen waarvan zij gebruik maken. Bestuiving is een essentieel onderdeel om veel planten en (voedsel-)gewassen in stand te houden. In 2030 zijn daarom de populaties bestuivers - honingbijen en wilde bijen - duurzaam beschermd.

Binnen het jaar wordt in het Programma de nationale Bijenstrategie ontwikkeld, samen met maatschappelijke partners. De doelen, rollen en inbreng van de partners en de weg naar het doel zijn dan uitgewerkt en vastgelegd. Ook is er dan een doorkijk naar de komende jaren van de Bijenstrategie.

Stippen op de horizon:

In 2030 zijn de populaties bestuivers duurzaam beschermd.

In 2030 is een zichtbare bijdrage geleverd aan natuurinclusieve landbouw.

In 2030 is de internationale agro-positie van Nederland onverminderd sterk.

In 2030 is de gewasproductie vrij van risicovolle gewasbeschermingsmiddelen.

In 2020-2026 zijn kansen benut om een verbinding te realiseren met de bestaande 'vergroening' van het GLB (functionele agrobiodiversiteit, ecosysteemdiensten, agro-ecologie)

b) Uitgangspunten

Binnen het streven naar beter eten en een groener Nederland via "ecologisch houdbare voedselsystemen" wil EZ zich met het Programma Bijenstrategie richten op de bevordering van optimale bestuiving van gewassen/planten en de insecten die daarvoor nodig zijn. (Wilde) Bijen zijn daarvan de exponent en het uithangbord. Dit kan slechts in duurzame landbouwproductiesystemen die in balans zijn met de natuurlijke hulpbronnen waarvan zij gebruik maken. Dat is dan ook de stip op de horizon die wij in 2030 willen bereiken.

De mondiale vraag naar voedsel zal de komende decennia nog sterk toenemen, terwijl er nu al veel wordt gevraagd van de draagkracht van de aarde. Zo is voedselproductie en -consumptie verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de klimaatbelasting en neemt biodiversiteit in agrarische gebieden sterk af.

Deze maatschappelijke opgave wordt in het Programma Bijenstrategie verbonden met de Voedselopgave van de staatssecretaris en kan slechts richting een oplossing en het gestelde doel bewegen door maatschappelijke partners breed in te binden en de opgave tot een gezamenlijk opgave te maken, waarbij de partners van aanvang aan worden gehoord en hun (deel-)oplossingen om het doel te bereiken een positie krijgen.

c) Randvoorwaarden

Hoofddoel en missie van het programma kan slechts slagen, als er binnen en buiten het departement wordt samengewerkt en de aanwezige, diverse expertise wordt benut.

Vanuit het Directoraat Generaal Agro en Natuur is expertise nodig over:

- natuur-inclusieve landbouw, internationale samenwerking op het gebied van bestuivers en biodiversiteit (directie N&B),
- gehouden (gedomesticeerde) bijen en imkerij; (voedsel-)productierandvoorwaarden, waaronder gezonde bodem, bemesting en duurzame gewasbescherming (directie PAV)
- Vergroening(maatregelen) van het GLB (directie ELVV)
- Verkruiding van graslanden binnen de duurzame zuivelketen (directie DAD) en
- Kennisontwikkeling (directie ANK).

Vanuit de maatschappelijke partners is expertise en commitment noodzakelijk, daarbij moet gedacht worden aan:

- Kennisinstellingen, zoals WUR en Universiteit Leiden (Naturalis)
- Terreinbeheerders, zoals Unie van Waterschappen, VNG, provincies en Staatsbosbeheer
- Bedrijfsleven, zoals akkerbouwers, fruittelers, gewasbeschermingsmiddelenindustrie, Heineken ('Groene Cirkels'), Tuinbranche NL
- Imkers,
- ketenpartijen, zoals CBL, duurzame zuivelketen
- NGO's, zoals Natuur&Milieu

3. Programmathema's, themadoelen, uitvoeringsprojecten en resultaten

a) Thema's

1. Biodiversiteit; leefomgeving (wilde)bijen in relatie tot groen (landschapsinrichting en terreinbeheer)
2. Wisselwerking landbouw en natuur; leefomgeving bijen in relatie tot voedselbronnen (groente- en fruitteelt, akkerbouw; grasland- en terreinbeheer. Deze in relatie met de essentiële landbouwproductie randvoorwaarden, bijvoorbeeld duurzame gewasbescherming en bemesting.
3. Honingbijen
4. Vergroeningsmaatregelen in het GLB op gebied van het Programma.

Uiteraard lopen door alle thema's heen drie belangrijke lijnen:

- Kennis
- Internationale aspecten
- Consument

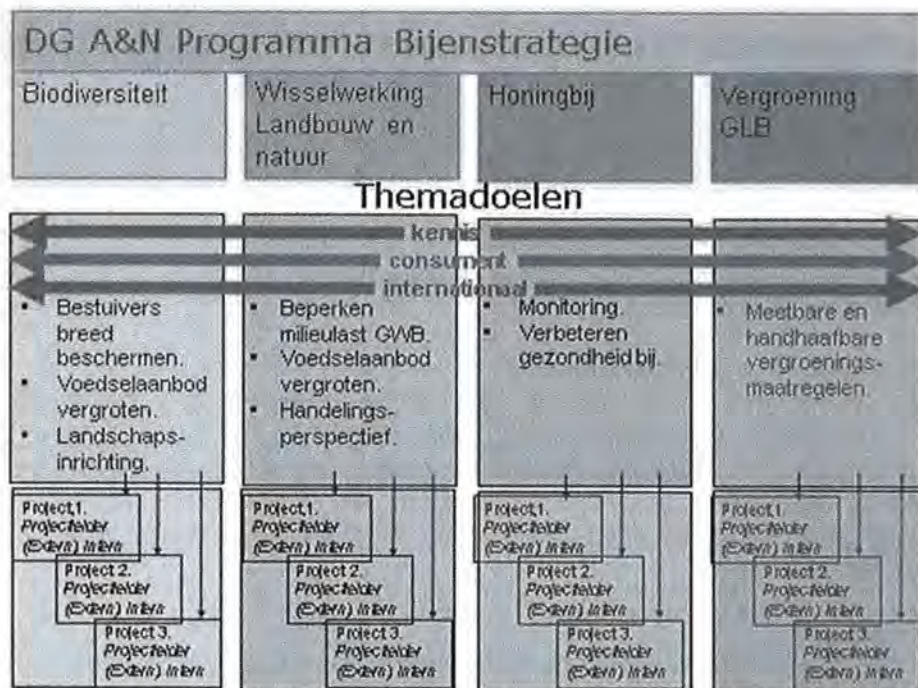
De thema's zijn verder uitgewerkt in een apart document, dat als bijlage wordt toegevoegd aan dit programmaplan (bijlage 1).

b) Themadoelen

1. Biodiversiteit: - bestuivers breed beschermen - voedselaanbod vergroten - landschapsinrichting -monitoring
2. Wisselwerking Landbouw en Natuur: - beperken van de milieuraad van gewasbeschermingsmiddelen - voedselaanbod vergroten -handelingsperspectief voor boer en tuinder
3. Honingbij: - monitoring - verbeteren gezondheid van de bij
4. Vergroening GLB: -meetbare en handhaafbare vergroeningsmaatregelen die bijen bevorderen -benutten POP-gelden?

(pm; uitkomst side event met maatschappelijke partners)

Schematische weergave:

c) projecten en resultaten
(pm; uitkomst side event)

4. Tijdslijnen, planning en mijlpalen

a) Lancering tijdens side event (en Voedseltop)

Programmaplan voorleggen aan MT DGAN in januari 2017.

Het is de bedoeling om de start van het Programma Bijenstrategie officieel te lanceren tijdens de Voedseltop van 26 januari 2017.

Daartoe wil ik een 'side event Bijenstrategie' organiseren met belanghebbenden en partijen die zich in enige (concrete) vorm willen committeren aan de bijenstrategie. Dat zou m.i. kunnen in de vorm van (deel-)projecten met projecttrekkers die dan hangen onder een van de thema's.

VOORSTEL PROGRAMMA Side Event:

Zie apart word-document met een eerste invulling (bijlage 2)

b) projecten en projecttrekkers met concrete doelen en mijlpalen

(nav Side Event een verdere invulling) juni 2017

c) invulling onderzoeksprogramma/investeringsimpuls (WUR en onderaannemers) april 2017

d) eerste concept Bijenstrategie juli 2017 voorleggen en toets bij de maatschappelijke partners.

e) Bijenstrategie definitief in het najaar 2017

f) Presentatie van de strategie in een (internationale) conferentie: november 2017

g) dec/jan 2018: aanzet tot verdere uitwerking en weg voor de komende 4 jaar (looptijd investeringsimpuls) in beleidsnota/rapportage

h) Programma Bijenstrategie: verlenging programma of indalen in de lijn? Voorleggen via nota aan MT DGAN

5. Governance

a) Sturing:

Inrichting van een stuurgroep onder leiding van de Opdrachtgever (DGS), gedelegeerd opdrachtgever (directeur N&B 10.2.e10.2.e); wetenschapper 10.2.e 10.2.e 10.2.e; maatschappelijke partner?

b) verantwoording, beslismomenten:

Stuurgroepbijeenkomst nav eerste concept van de Bijenstrategie (juli 2017) ivm bijsturing van de strategie. In het najaar (eind september) wordt het definitieve concept van de strategie besproken in de stuurgroep en staat de invulling van de conferentie van november 2017 op de agenda; o.m. worden daar de eerste resultaten gepresenteerd. In januari 2018 gaat de stuurgroep vaststellen of het Programma verlengd wordt of de taken weer indalen in de lijn.

c) rol overheid:

EZ zorgt voor een DG AN-breed Programma Bijenstrategie, door het inrichten van een Programmteam onder leiding van een Programmamanager en de beleidsmiddelen. Het programmteam levert de inhoudelijke kennis voor de beleidsopgave en tijdsinzet. Het team faciliteert de deelnemende maatschappelijke partners.

6. Programmteam en aansturing

Programmamanager 10.2.e10.2.e10.2.e) rapporteert aan stuurgroep. Zij zal 40 % van haar tijd in het programma steken. 10.2.e geeft leiding aan het programmteam en stuurt op inzet van het team, bereiken van de mijlpalen en tussendoelen. Zij bewaakt mede de afgesproken tijdslijnen en geeft richting aan het Programma. Zij geeft inhoudelijk leiding aan de teamleden en spreekt met de MT-leden (lijn) af welke p-verantwoordelijkheid bij haar berust.

Programmteam. Verwacht wordt nu dat het programmteam samen wordt gesteld uit alle directies. Zij brengen hun expertise en inhoudelijke kennis mee naar het programmteam en doen voor het team geen 'aanvullend nieuwe werk', maarden een deel van hun huidige werk/taakpakket onder de nieuwe vlag van het Programma en werken een groter of kleine deel van hun tijd dan ook voor het programma; de inschatting is tussen 20 en 60 % van de tijd. De inzet verschilt per taak in het programmteam en fluctueerde ook in de tijd. Er zullen piekmomenten optreden. N&B: 10.2.e10.2.e (natuur inclusieve landbouw); 10.2.e10.2.e (internationaal "Coalition of the Willing IP-BES); biodiversiteit (?). PAV: 10.2.e10.2.e (programmasecretaris); 10.2.e10.2.e (gehouden bij); 10.2.e 10.2.e (duurzame gwb en linking pin met innovatieimpuls Bijenstrategie en groene gewasbescherming). DAD: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e (kruidenrijk grasland; duurzame zuivelketen). ELVV: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e (vernieuwing GLB). ANK: 10.2.e10.2.e (kennis: bijen en gwb); 10.2.e10.2.e10.2.e (kennis: natuur)

Op dit moment is voor het programmteam - in overleg met onze p-ondersteuners (10.2.e10.2.e10.2.e) een 'team-heimiddag' gepland op 17 januari. Op de dag zal enerzijds ruimte zijn om elkaar beter te leren kennen, wat de rol en drijvende kracht van een ieder is, welke (leer-)ontwikkeling voor een ieder aan de orde is en daarnaast zullen

we ook op de inhoudelijke kant van het Programma connectie proberen te maken, onder begeleiding van een personeelsondersteuner (op dit moment wordt nog gezien, wie de begeleiding op zich kan nemen).

7. Omgeving en partners

Met veel partners - uiteraard ook buiten de overheid - willen wij samenwerken aan dit vraagstuk. Het is de bedoeling om nog in 2017 samen een nationale "Bijenstrategie" op te stellen, waarbij wij gezamenlijk ambities uitwerken aan de hand van een beperkt aantal grote thema's. Dit moet uitmonden in projecten en projecttrekkers. De projecten worden vervat in concrete plannen, daarbij wordt een (deel-)doel uit de beoogde strategie nagestreefd en in resultaten en mijlpalen in de tijd vastgelegd.

8. Afbakening

Er is een nauwe link met verdere verduurzaming van gewasbescherming. Beide onderwerpen zijn verbonden via de investeringsimpuls (Voedselbrief) en uitgewerkt binnen het fiche 'Bestuivers en groene gewasbescherming'. Het deelstuk groene gewasbescherming is apart uitgewerkt en valt niet onder dit Programma. Dat stuk wordt uitgewerkt in de lijn en ligt beleidsmatig bij het team gewasbescherming van de directie PAV.

9. Sterkte, Zwakte, Kansen en Bedreigingen

(pm)

10. Financiën

Op kennisgebied wil de staatssecretaris een innovatie-impuls. Dit is recent in de Voedselbrief aan de Tweede Kamer gemeld. De komende vier jaar zijn hiervoor steeds 450 kEuro gereserveerd aan kennisgelden.

**Programma Bijenstrategie
(onderdeel (wilde) bestuivers)
Versie 22-12-16**

Beleidsopgave Voedselagenda

De komende decennia zal de mondiale vraag naar voedsel nog sterk toenemen, terwijl de voedselvoorziening nu al veel vraagt van de draagkracht van de aarde. Zo neemt bijvoorbeeld de biodiversiteit in agrarische gebieden sterk af terwijl biodiversiteit en ecologische systemen onmisbare hulpbronnen zijn voor de voedselproductie. Denk aan de belangrijke rol die bestuivers en een gezonde bodem in de landbouw spelen. De biodiversiteit in het agrarisch gebied blijft echter afnemen. Voor een ecologisch houdbare voedselproductie is een transitie nodig naar een landbouwbedrijfsvoering waarin de rol van en een zorgvuldige omgang met natuur en biodiversiteit geïntegreerd is: een natuurinclusieve landbouw. Dat is een landbouw die de positieve effecten van natuur op de bedrijfsvoering zoveel mogelijk benut en waarin de negatieve effecten van de bedrijfsvoering op de natuur zo klein mogelijk zijn. Daarbij wordt o.a. gedacht aan prestaties op de volgende terreinen:

- duurzaam gebruik maken van natuurlijke diensten, bijvoorbeeld door het aantrekken van (wilde) bestuivende insecten door bloemenranden, gebruik maken van natuurlijke plaagbestrijders en natuurlijke ziekte- en plaagwering in de bodem in plaats van chemische gewasbeschermingsmiddelen en het stimuleren van natuurlijke bodemvruchtbaarheid in plaats van het gebruik van kunstmest;
- beperken van de negatieve effecten op de omliggende natuur, bijvoorbeeld door een circulaire bedrijfsvoering op bedrijfs- of regionaal niveau en emissies van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen naar bodem, grond- en oppervlaktewater en de lucht minimaliseren; en
- zorgen voor de natuur op het bedrijf, bijvoorbeeld door deelname aan agrarisch natuurbeheer (POP3, pijler 2 van het GLB).

Bestuivers van gewassen en planten hebben een cruciale rol in de productie van ons voedsel. Zij zorgen onder meer voor een grotere opbrengst van de door Nederlandse tuinders geteelde gewassen en daardoor voor efficiëntere productie van voedsel en een hogere kwaliteit. Zonder bestuiving zou de oogst 40% kleiner zijn, zo blijkt uit onderzoek. Daarom zal EZ in samenwerking met stakeholders en wetenschap in 2017 een Bijenstrategie voor Nederland uitwerken met uiteindelijk het doel dat in 2030 de populaties bestuivers duurzaam zijn beschermd. Het gaat om een aanpak die zich richt op duurzame gewasbescherming, nieuwe agrarische landschapsinrichting om biodiversiteit te stimuleren (zoals bloemen- en akkerranden) en het stimuleren van een optimale imkerpraktijk (voor de honingbij).

Ook internationaal wordt aan een dergelijke strategie gewerkt, waarbij Nederland tot de voortrekkers behoort. Tijdens de ministeriële bijeenkomst bij de Convention on Biological Diversity in Cancun heeft de Nederlandse ambassadeur de zogenaamde 'Coalition of the Willing on Pollinators' gelanceerd. Na afloop tekenden 11 Europese landen en twee Zuid-Amerikaanse landen, de beginselverklaring van de coalitie. De landen spreken hiermee af om een nationale bestuivers strategie te maken en op informele manier informatie te delen. Maar de coalitie wil verder groeien en er is veel belangstelling, ook van buiten Europa. Aanleiding voor deze gezamenlijke actie is o.a. het eerste grote assessment van het nog jonge wetenschappelijke forum van biodiversiteit (IPBES) dat de zorgelijke mondiale toestand van bestuivers en de vele bedreigingen uiteenzette.

Bijenstrategie 2017

Het programma Bijenstrategie heeft als stip op de horizon 2030. In 2030 beschikt Nederland (en de wereld) over duurzame en wendbare landbouwproductiesystemen in balans met de natuurlijke hulpbronnen waarvan zij gebruik maken. Dat heeft betrekking op het duurzaam gebruik van bodem, water, lucht, maar ook op weerbare gewassen (i.v.m. klimaat en nieuwe ziekten en plagen), een duurzamere gewasbescherming en een optimale/natuurlijke bestuiving.

Uitgaande van deze beleidsopgave zijn lange termijn doelen geformuleerd die via vastgestelde mijlpalen stap voor stap moeten worden bereikt. Ook komt er een doorvertaling naar korte termijn tussendoelen met daarbij behorende resultaten. Deze worden verderop in dit document uitgewerkt bij de verschillende thema's van de Bijenstrategie.

Lange termijn doelen:

- In 2030 is de gewasproductie vrij van risicovolle gewasbeschermingsmiddelen.
- In 2030 zijn de populaties bestuivers duurzaam beschermd.
- In 2030 is daardoor een zichtbare bijdrage geleverd aan natuurinclusieve landbouw.
- In 2030 is de internationale agro-positie van Nederland onverminderd sterk.
- In 2020-2026 zijn kansen benut om een verbinding te realiseren met de bestaande vergroening van het GLB (functionele agrobiodiversiteit, ecosysteemdiensten, agro-ecologie).

Programma Bijenstrategie

Het Programma Bijenstrategie richt zich op (wilde) bestuivers en de rol die zij spelen voor de landbouw in de vorm van bestuiving van gewassen maar ook als natuurlijke plaagbestrijders. De (wilde) bijen zijn daarvan de exponent en het uithangbord en daarom is gekozen voor het opstellen van een zogenoemde Bijenstrategie.

Centraal binnen de Bijenstrategie staan verbetering van de leefomgeving van de (wilde) bestuivers en een positieve relatie tussen landbouw en natuur met als doel het herstel van het dynamisch evenwicht tussen voedselproductie en de draagkracht van een gebied. Naast de wisselwerking tussen landbouw en natuur wordt ook gekeken naar de vergroeningsmaatregelen binnen het GLB en eventuele maatregelen die een positief effect (kunnen) hebben op de (wilde) bestuivers. Separaat wordt aandacht besteed aan de honingbij. Hiervoor zijn al meerdere initiatieven opgestart die in de Bijenstrategie worden meegenomen. Aan de hand van deze thema's worden in de Strategie de ambities, doelen en mijlpalen op het gebied van (wilde) bestuivers voor de komende jaren (2017-2021) uitgewerkt.

Thema's Bijenstrategie:

- 1) Biodiversiteit; leefomgeving met voldoende aantallen en diversiteit in (wilde) bestuivers, in relatie tot groen
- 2) Wisselwerking landbouw en natuur; leefomgeving bijen in relatie tot voedselbronnen (groente- en fruitteelt, akkerbouw; grasland- en terreinbeheer. Deze in relatie met de essentiële landbouwproductie randvoorwaarden, bijvoorbeeld duurzame gewasbescherming en bemesting)
- 3) Honingbijen
- 4) Vergroeningsmaatregelen in het GLB op gebied van het Programma

Door deze thema's heen lopen drie cruciale dwarsdoorsnijdende thema's:

- Kennis (zie investeringsimpuls)
- Internationale aspecten, zoals de Coalition of the Willing on Pollinators
- Consument & burger

1) Biodiversiteit; leefomgeving met voldoende aantallen en diversiteit in (wilde) bestuivers, in relatie tot groen

De laatste tien jaren gaat wereldwijd het aantal en verschillende soorten bestuivers achteruit. Gebruik van insecticiden, de achteruitgang van de aantallen bloeiende planten en schaalvergroting en intensivering in de landbouw worden genoemd als oorzaken van de sterfte onder wilde bijen en hommels. Ondanks dat er al veel initiatieven in Nederland zijn opgestart om de bijenpopulatie in Nederland te bevorderen wil de rijksoverheid door het opstellen van een Bijenstrategie en het benoemen van concrete acties dit nog een extra impuls geven.

Het doel is om de populaties en diversiteit van (wilde) bestuivers te bevorderen en op peil te houden (gekoppeld aan de eerder genoemde 2030 doelen), door middel van

- jaarrond gevarieerd voedselaanbod (verbloeming van NL) in stedelijke en buitengebieden,
- voldoende nestgelegenheid en
- (nog) meer aandacht te genereren voor de meerwaarde van bestuivers voor voedsel en groen.

Om dit te bereiken wordt in 2017 ingezet op het behalen van de volgende resultaten:

- In 2017 is er in elke provincie minimaal één bijeninitiatief opgestart (totaal 12) om o.a. het aantal nestmogelijkheden te vergroten en het jaarrond voedselaanbod (drachtplanten) te bevorderen. Momenteel zijn er bijengerelateerde initiatieven bekend binnen zeven provincies (Limburg, Brabant, Gelderland, Overijssel, Friesland, Zuid- en Noord Holland). In 2020 wordt een verdubbeling van het aantal van 2017 nagestreefd, dus 24 initiatieven. Om dit te bereiken zal o.a. worden ingezet op het:
 - stimuleren van nieuwe initiatieven/samenwerkingsvormen met diverse stakeholders, waaraan in ieder geval een vertegenwoordiger van de provincie en/of gemeente, een bedrijf en een agrariër/terreinbeheerder deelnemen.
 - verkennen van mogelijkheden tot opstarten van nieuwe groene cirkels in aanvulling op de bestaande groene cirkel in het Groene Hart (omgeving Leiden/Alphen a/d Rijn).
- Op 26 januari 2017 wordt tijdens een side-event, voorafgaand aan de Voedseltop, door Provincies en bedrijfsleven commitment aan de Bijenstrategie toegezegd en de oproep gedaan tot oprichten van en deelnemen aan (wilde) bestuivers-initiatieven.
- In 2017 inzicht in de stand van zaken, behoeften en maatregelen ter bevordering van (wilde) bestuivers (via inventarisatie van beschikbare kennis en onderzoek, zie kennisfiche).
- In 2017 actualisatie Nederlandse Rode Lijst (bijen). De huidige lijst dateert van 2003, uitgevoerd door Peeters en Reemer. De Europese Commissie heeft in 2014 een Rode Lijst laten opstellen van de bedreigde bijensoorten in Europa.
- In 2017 kennisverspreiding door middel van bijvoorbeeld een bewustwordingscampagne met de Bijenbus (bijv. 'Blij dat ik Bij', 'Bijen? Ik ben er Bij!' of 'Bij-een'). Hiervoor kunnen we ook retailers benaderen/inzetten zoals bijv. de Hema, Intratuin maar ook supermarktketens.
- In de periode april-sept elke maand een werkbezoek aan twee provincies. Hierbij worden ook andere partijen uitgenodigd zoals bedrijven, agrariërs, imkers en onderzoekers.

Benodigde inzet vanuit EZ:

- Kennisgeld (Voedselimpuls)
- Aanjagen door middel van o.a. beleggen van bijeenkomsten (tijdsinzet)
- Stimuleren van partijen tot nemen van actie (tijdsinzet)
- Beleidsmiddelen

2) Wisselwerking landbouw en natuur; leefomgeving bijen in relatie tot voedselbronnen (groente- en fruitteelt, akkerbouw; grasland- en terreinbeheer. Deze in relatie met de essentiële landbouwproductie randvoorwaarden, bijvoorbeeld duurzame gewasbescherming en bemesting)

De mondiale vraag naar voedsel zal de komende decennia nog sterk toenemen, terwijl de voedselvoorziening nu al enorm veel vraagt van de aarde. Wereldwijd is de voedselproductie en -consumptie verantwoordelijk voor ongeveer een derde van alle klimaatbelasting en neemt de biodiversiteit in agrarische gebieden sterk af. Tegelijk ondervindt het voedselsysteem zelf ook de

gevolgen van de klimaatverandering en de achteruitgang van de biodiversiteit, omdat hierdoor de bodemvruchtbaarheid negatief wordt beïnvloed, de waterhuishouding wordt ontregeld, natuurlijke ziekte- en plaagwering achteruit gaat, bestuiving van gewassen problematisch wordt en het bestaande voedselsysteem onder druk komt te staan.

Om hier verandering in te brengen zet EZ in op een natuurinclusieve landbouw. Boeren houden bij hun handelen rekening met de biodiversiteit op en rondom hun bedrijf. Ze beschermen en benutten biodiversiteit en krijgen er daardoor belang bij om de biodiversiteit te bevorderen en zo min mogelijk schade toe te brengen. De boeren maken duurzaam gebruik van natuurlijke diensten, bijvoorbeeld door het stimuleren en het aantrekken van (wilde) bestuivende insecten door ecologisch graslandbeheer of het inzaaien van bloemenstroken op akkers en het gebruik van natuurlijke plaagbestrijders en natuurlijke ziekte- en plaagwering in de bodem in plaats van chemische gewasbeschermingsmiddelen.

Meerwaarde van (wilde) bestuivers voor de landbouw

Om meer inzicht te krijgen in het belang van (wilde) bestuivers voor de landbouw en de fruitteelt zijn achtereenvolgens in 2014¹, 2015² en 2016³ onderzoeken hiernaar uitgevoerd. Uit het onderzoek van 2014 bleek dat 263 (78%) van de Nederlandse wilde bijensoorten de bloemen van één of meerdere landbouwgewassen (of aanverwante soorten) bezoekt en daarmee potentieel een rol kan spelen bij de bestuiving van landbouwgewassen. Op basis van dit onderzoek is er voor het eerst inzicht in welke soorten wilde bijen potentieel een rol spelen in het bestuiven van gewassen in Nederland en ook dat de bijdrage van wilde bestuivers aan de Nederlandse landbouw tot dusver sterk lijkt te zijn onderschat. Voor honingbijen was al bekend dat zij een belangrijke rol spelen in de bestuiving van voedselgewassen en de productie van bijenteeltproducten.

Natuurlijke plaagbestrijding

Nederland bestaat voor 55% uit land- en tuinbouwgrond; een effectieve bescherming van bestuivers zal dus in belangrijke mate door de land- en tuinbouw gerealiseerd kunnen/moeten worden. Bijv. door een betere toepassing van geïntegreerde gewasbescherming (waarin optimaal gebruik wordt gemaakt van niet-chemische maatregelen en laagrisicomiddelen) en het stimuleren van agro-biodiversiteit voor het aantrekken van bestuivers en natuurlijke plaagbestrijders. Dit is ook in het belang van de land- en tuinbouwsector zelf.

De aanname/gedachte is dat het bevorderen van natuurlijke plaagbestrijding (als onderdeel van een optimale, geïntegreerde plaagbestrijding) dubbel bijdraagt aan de bescherming van bestuivers: enerzijds kan natuurlijke plaagbestrijding bijdragen aan de beheersing en onderdrukking van plagen en zo leiden tot een reductie van het gewasbeschermingsmiddelen gebruik, anderzijds zijn maatregelen die natuurlijke plaagbestrijding bevorderen (vaak) gunstig voor bestuivers (bijv. meer voedselaanbod, broedplaats). Van belang is te onderzoeken hoe/welke maatregelen voor natuurlijke plaagbestrijding tegelijk ook bestuivers kunnen bevorderen (investeringsimpuls)? De land- en tuinbouw staan diverse instrumenten ter beschikking om NP/biodiversiteit te bevorderen: inkomsten via vergroeningseisen GLB, provinciale subsidie, gemeentelijke subsidies???, mogelijk ook private financiering???. Van belang is deze maximaal te benutten, mogelijk zijn nieuwe instrumenten/impulsen nodig???

Geïntegreerde gewasbescherming

Imkers merken vooral aan het eind van de winter dat het slechter gaat met de honingbij. Een aantal milieuorganisaties en ook imkers vermoeden dat neonicotinoïden (een bepaalde groep gewasbeschermingsmiddelen) de hoofdoorzaak van deze sterfte is. Maar vanuit de wetenschap is daar nog geen eenduidig antwoord op. Bij het achterhalen van de oorzaken van de bijensterfte gaat het om verbanden tussen de mogelijke oorzaken en de effecten hiervan op het hele volk. Naast gewasbeschermingsmiddelen zijn er andere factoren die de toegenomen bijensterfte kunnen verklaren. In een Duitse monitoringstudie werden duidelijke verbanden gevonden met besmetting door de Varroa-mijt en met de imkerpraktijk (AG Bienenforschung, 2008). Dit laatste is

¹ Het belang van wilde bestuivers voor de Landbouw en oorzaken voor hun achteruitgang

² De bijdrage van (wilde) bestuivers aan de opbrengst van appels en blauwe bessen

³ De bijdrage van (wilde) bestuivers aan een hoogwaardige teelt van peren en aardbeien

verklaarbaar, omdat de Varroa-mijt zich alleen door zorgvuldig beheer laat bestrijden. Andere factoren die de bijensterfte kunnen verklaren zijn voedselgebrek door minder bloeiende planten, een eenzijdig dieet door monoculturen in de landbouw (Levy 2011), de geringe genetische diversiteit van de honingbij en klimaatverandering (Blacqui re, 2009; 2012).

Op dit moment is er nog geen wetenschappelijke consensus over de mate waarin gewasbeschermingsmiddelen bijdragen aan de bijensterfte. Sommige onderzoekers wijzen vooral de Varroa-mijt aan als schuldige, terwijl andere onderzoekers juist de neonicotinoïden aanwijzen als hoofdoorzaak. Weer andere onderzoekers wijzen op combinatie-effecten, waarin langdurige blootstelling aan lage concentraties gewasbeschermingsmiddelen andere oorzaken versterken. Omdat de huidige toelatingsprocedure voor gewasbeschermingsmiddelen geen rekening houdt met dergelijke combinatie-effecten, startte de Europese voedselautoriteit in 2015 met nieuw onderzoek om de risico's voor bijen te bepalen (EFSA, 2015).

Gewasbeschermingsbeleid

De basis voor het gewasbeschermingsbeleid is gelegd in de nota gezonde groei, duurzame oogst 2013-2023 (TK 27858 nr. 146, d.d. 14 mei 2013). Hierin zijn diverse doelstellingen opgenomen om de effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor milieu, dier en volksgezondheid te verminderen, bijv. doelstellingen rond de thema's biodiversiteit en geïntegreerde gewasbescherming. In recente Kamerbrieven is extra inzet aangekondigd op het versnellen van de verduurzaming van gewasbescherming. Dit houdt in dat wordt ingezet, zowel nationaal als op EU niveau, op het uitbreiden van het middelenpakket met laagrisico alternatieven, middelen en basisstoffen en op het bevorderen van de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming door telers. In september 2016 is door de Staatssecretaris EZ de start gelanceerd van de zogeheten pilots systeemaanpak, dit betreft een serie pilots waarin voor enkele teelten wordt geëxperimenteerd met een zo duurzaam mogelijke, geïntegreerde aanpak van gewasbescherming.

Voor het thema 'wisselwerking landbouw en natuur' zijn de volgende doelen geformuleerd:

- Bestuivingstekort in land- en tuinbouw voorkomen.
- Bevorderen natuurlijke plaagbeheersing/-bestrijding.
- Bevorderen toename natuurinclusieve voedselproductie en natuurinclusief agrarisch en (natuur)terreinbeheer.

Om deze doelen te bereiken wordt in 2017 ingezet op de volgende acties/resultaten:

- In 2017 is er in elke provincie minimaal één agrarisch natuurinclusief (bestuivers) initiatief opgestart (totaal 12). In 2020 wordt een verdubbeling hiervan nagestreefd (24). Hierbij wordt gedacht aan:
 - o Nieuwe initiatieven/samenwerkingsvormen stimuleren met agrariërs en diverse andere stakeholders, bijvoorbeeld zoals het project 'Bloeiend Bedrijf'/Louis Bolk dat als doel had het inzaaien van akkerranden voor natuurlijke plaagbeheersing.
 - o Inzetten op gefaseerd maaien bij het beheer van wegbermen, slootkanten en akkerzoomvegetaties.
 - o Implementatie van agrarische natuurbeheersmaatregelen in (randen van) landbouwpercelen (ecologisch graslandbeheer, inzaaien van bloemstroken, inzet van kruidenrijkgras, biologische bedrijfsvoering).
 - o Verschrallingsbeheer van bestaande akkerzoomvegetaties en bermen. Nu wordt over het algemeen geklepeld en blijft het maaisel liggen. Dit leidt tot verruiging van de vegetatie (zoals kweek, ridderzuring, brandnetel) en de meeste soorten insect bestoven bloeiende planten verdwijnen. Het afvoeren van het maaisel zal leiden tot een verhoging van de bloemenrijkdom.
- In 2017 inzicht in de stand van zaken, behoeften en maatregelen ter bevordering van (wilde) bestuivers. O.a. naar welke indicator soorten essentieel zijn voor een goede biodiversiteit en een bepaald bodem/landschapstype, zoals zandgronden, klei-, veen-weide gebieden, zavel etc.? Hoe weet de boer of hij deze soorten 'heeft'? Wat moet de boer doen/laten om de indicatorsoorten te bevorderen? Hoe weet hij/zij wat die bereikt met een maatregel? Als er onvoldoende soorten aanwezig zijn, welke maatregelen kan hij dan gebruiken om de

biodiversiteit op te plussen. (via inventarisatie van beschikbare kennis en onderzoek, zie kennisfiche).

- In 2017 bij netwerkdag Natuurinclusieve Landbouw inzet op workshop Bestuivers/bijen.
- In 2017 kennisverspreiding door middel van bijvoorbeeld een bewustwordingscampagne door NL met de bijenbus 'Blij dat ik Bij', 'Bijen? Ik ben er Bij!' of 'Bij-een'.
- In de periode april-sept elke maand een werkbezoek aan twee provincies. Hierbij worden ook andere partijen uitgenodigd zoals bedrijven, agrariërs, imkers en onderzoekers.
- Vergroening gewasbescherming; minder gebruik chemische middelen, inzet natuurlijke vijanden (uitvoering o.a. via praktijknetwerken).

Handelingsperspectief

- EZ wil de beweging naar natuurinclusieve landbouw primair realiseren door boeren en andere spelers in het krachtenveld zoals ketenpartijen en retailers, aan te spreken op hun ondernemerschap en dit niet af dwingen met regelgeving. Elk natuurinclusief bedrijf is anders, afhankelijk van de instelling en wensen van de ondernemer, de locatie van het bedrijf en de mogelijkheden die de omgeving biedt.
- Mogelijk project met Staatsbosbeheer. SBB verpacht 50.000 ha aan boeren. Verminderen van de pacht prijs als boeren uit een catalogus een aantal bestuivers vriendelijke/natuurinclusieve maatregelen kiezen oid.

Benodigde inzet vanuit EZ:

- Kennisgelden (Voedselimpuls)
- Aanjagen o.a. door middel van beleggen van bijeenkomsten (tijdsinzet)
- Informeren, stimuleren van partijen tot nemen van actie (tijdsinzet)
- Meenemen in traject Natuurinclusieve landbouw
- Beleidsmiddelen

3) Honingbijen

Honingbijen vervullen naast wilde bestuivers een cruciale rol in de productie van ons voedsel. Zij leveren ook een belangrijke bijdrage aan een grotere opbrengst van de door Nederlandse tuinders geteelde gewassen en daardoor een efficiëntere productie van voedsel en een hogere kwaliteit. Daarnaast produceren de gehouden bijen honing en allerlei bijenteeltproducten. In Nederland staat de honingbij onder druk als gevolg van gebrek aan voedselplanten en optimale leefomgeving, veranderingen in de natuur, ziekten en plagen bij honingbijen, (nog niet optimale) imkerpraktijk van bijenhouders en (onjuist) gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Belangrijke opgaven voor een toekomstbestendige bijenhouderij zijn optimalisering van de imkerpraktijk, inclusief de aanpak van ziekten en plagen van honingbijen en bevordering van de jaarrond beschikbaarheid van voedselplanten. Het laatste punt geldt ook voor wilde bestuivers. Naast foerageergelegenheid hebben wilde bestuivers behoefte aan nestgelegenheid in de natuur, hetgeen voor honingbijen niet speelt vanwege hun leven in de bijenkast bij de bijenhouder.

In de aanpak van ziekten en plagen van honingbijen staat het verminderen van winterhoning-bijensterfte en het bevorderen van meer weerbare bijen centraal. Aan deze doelstellingen wordt gewerkt in het nieuwe Honingprogramma. Daarnaast wordt om de imkerpraktijk en omgeving van de bijen te verbeteren via het Lectoraat Bijenhouderij gewerkt aan de doelen netwerkvorming, kennisverspreiding en bevordering van voedselplanten. Dit lectoraat loopt tot en met 2018 en wordt daarna mogelijk zelfstandig voortgezet.

Om deze doelen te behalen zijn de volgende acties in gang gezet:

- 2013-2018 Actieprogramma bijengezondheid (inclusief Bijenberaad)
- 2014-2018 Surveillance bijengezondheid (onderzoek naar stand van zaken bijengezondheid)
- 2015-2018 Lectoraat Bijenhouderij (netwerkvorming, kennisverspreiding en bevordering drachtplanten)
- 2017-2019 Honingprogramma (inzet op weerbare bijen en kennisverspreiding)

En verwachten we in 2017 de volgende resultaten te behalen:

- In 2017 blijft de honingbijensterfte in Nederland onder de 10%.
- In 2017 wordt het Bijenberaad uitgenodigd om bij te dragen aan de ontwikkeling van de Bijenstrategie.
- In 2017 wordt duidelijk hoe het staat met de gezondheid van de honingbijen in Nederland en welke factoren daarop van invloed zijn.
- In 2017 wordt een overzicht opgeleverd van de mogelijkheden om in de Nederlandse bijenhouderij toe te werken naar toepassing van Varroa-mijtresistente bijenvolken.
- In 2017 wordt tussen de Bijenstrategie, de Kennis voor bestuivers en het Lectoraat Bijenhouderij een actieve op meerwaarde gerichte samenwerking georganiseerd.

Benodigde inzet vanuit EZ:

- Kennisgelden (BO)
- Sturen op en begeleiden van onderzoek (tijdsinzet)
- Voortgang bewaken en implementeren van lopende trajecten (tijdsinzet)

4) Vergroeningsmaatregelen in het GLB op gebied van het Programma

Nader in te vullen.

Om deze doelen te bereiken wordt in 2017 ingezet op de volgende acties/resultaten:

- In 2017 inzicht in toepasbare vergroeningsmaatregelen van het GLB en de mogelijkheden binnen Agrarisch Natuurbeheer (via collectieven) ter bevordering van (wilde) bestuivers (via inventarisatie van beschikbare kennis en onderzoek, zie kennisfiche).

Dwarsdoorsnijdende thema's

Kennis (zie apart projectvoorstel Kennis)

In de uitwerking van het projectvoorstel in het kader van de Investeringsimpuls Voedselagenda zijn de kennisvragen voor het onderwerp (wilde) bestuivers uitgewerkt. Vastgesteld is dat eerst een goed beeld verkregen moet worden van de huidige beschikbare kennis en of dit voldoende is om het bijenprobleem aan te pakken en op termijn op te lossen. De kennisbehoefte bestaat o.a. uit de volgende kennisvragen:

- Inventarisatie van bestaande kennis en initiatieven, witte vlekken en maatregelen ter bevordering van bestuivers.
- In kaart brengen van succesfactoren en knelpunten, instrumenten en samenwerkingsverbanden van initiatieven, incl. oplossingsrichtingen.
- Ontwikkeling, uitrol, opschaling en continuering van initiatieven en instrumenten.
- Verhouding en/of concurrentie tussen wilde bestuivers en honingbijen in de bestuiving van voedsel en groen.
- Economische waarde van bijen/bestuivers op de akkerbouw/groente- en fruitteelt. Wat is bv. de economische meerwaarde van bestuivers in agrarische provincies als Friesland, Groningen, Flevoland? Is daar behoefte aan bestuivers? Zo ja, is er sprake van een tekort? Waarom zouden boeren investeren in bestuivers als het hen niets oplevert? Heeft bijv. de bodembiodiversiteit wat aan de bijen (bestuiving bodemverbeteraars)?
- Welke bijen vliegen op welke gewassen en hoe kunnen we de aantallen doen toenemen?

Internationaal (deelnemen aan de Pollinators Coalition)

In februari 2016 is een VN rapport gepubliceerd waaruit blijkt dat de bijen en andere dieren die onze landbouwgewassen bestuiven wereldwijd in gevaar zijn. Naar aanleiding van dit rapport heeft Nederland het initiatief genomen om een 'coalition of the willing' op te richten van landen die voornemens zijn om de aanbevelingen uit het rapport op te volgen. De leden van de coalitie zullen elk een nationaal bestuivers-actieplan opstellen en uitvoeren. De ervaringen en de resultaten

zullen met elkaar worden gedeeld. Op 2 en 3 december 2016 is door Staatssecretaris Van Dam, tijdens de vergadering van de Convention on Biological Diversity (CBD), de coalitie gelanceerd.

Naar verwachting worden in 2017 de volgende resultaten behaald:

- Mede oprichten en deelnemen aan Pollinators coalition
- Opleveren Nationale Bijenstrategie Nederland
- Lobby voor instrumenten (GLB/POP)
- Benutten aanbevelingen IPBES

Benodigde inzet vanuit EZ:

- Aanjagen o.a. door middel van beleggen van / deelnemen aan bijeenkomsten met de Pollinators coalition
- Begeleiding secretariaat coalition (tijdsinzet)
- Informeren, stimuleren van partijen tot nemen van actie (tijdsinzet)
- Beleidsmiddelen?

Consument & burger

- Inzetten van retailers zoals Hema, Intratuin om consumenten bewust te maken van de mogelijkheden om (wilde) bestuivers aan te trekken door verlenen van informatie over en het verkopen van nestkastjes, bloembollen / -zaad e.d.
- Inzetten van retailers als Jumbo, AH, Lidl etc. om naast duurzame groenten en zuivelproducten ook producten gericht op bijen/bestuivers (bloembollen) te verkopen en de klanten hierover te informeren.
- Benutten van vrijwilligers van diverse organisatie voor initiatieven (zoals bijv. Vlinderstichting-idylle) en enthousiasmeren van familie, vrienden, collega's en burens om mee te doen.

Stakeholders

Aan onderstaande partijen wordt onder meer gedacht om te betrekken in het (mede)ontwikkelen van de Bijenstrategie en het gezamenlijk realiseren van de doelen gericht op bestuivers.

Overheden:	Provincies/IPO/Bij12, gemeenten, VNG, I&M/RWS
Ondernemers:	(Fruit)telers / akkerbouwers, gewasbeschermingsmiddelenfabrikanten, retailers, Cooperaties zoals The Greenery (anderen? bijv. in het westland), Bayer (https://beecare.bayer.com/home)
TBO's;	SBB, Natuurmonumenten, LandschappenNL, Waterschappen, Unie van Waterschappen, Prorail
Terreinbeheerders;	Industrieterreinen, golfbanen (Kon. NL Golffederatie)
Natuurbescherming:	Vlinderstichting, Natuurmonumenten
Brancheorg.:	LTO, ZLTO; tuinbranche; zuivelorganisatie (kruidenrijk grasland)
NGO's:	Stichting Natuur en Milieu, Greenpeace
(Wilde) bijen:	Imkerverenigingen, bijenverenigingen, Bijenlint
Onderzoek:	Wageningen Research (DLO), Bijen@WUR, Wageningen Environmental Research (Alterra), Wageningen Economic Research (LEI), Naturalis Biodiversity Center, 10.2.e Louis Bolk Instituut / 10.2.e , StichtingEIS (het kenniscentrum voor insecten en andere ongewervelden)
Onderwijs:	Bijenlector, scholen (HAS, spuitlicenties)
Kennisverspreiding:	Groen Kennisnet, Bijen Kennisnet, Nationale databank Flora/fauna (www.ndff.nl/hetNatuurloket.nl)

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: donderdag 12 januari 2017 19:14
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.
Onderwerp: FW: Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_26jan2017
Bijlagen: Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_26jan2017.docx
Urgentie: Hoog

Ter info, zie hieronder en aangehecht.
 Groet!

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70
 @minez.nl

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: donderdag 12 januari 2017 19:11
Aan: 10.2.e 10.2.e @wur.nl; 10.2.e
CC: 10.2.e)
Onderwerp: Bijenstrategie_beschrijving_workshops_Sideevent_26jan2017
Urgentie: Hoog

Beste mensen,

Jullie zijn de vier inleider/experts/rapporteurs van de vier workshops die we plannen voor het side event Bijenstrategie in de ochtend en vroege middag van 26 januari, voorafgaand aan de Voedseltop. Elke workshop stoelt op één thema dat wij als een leidend thema zien in de Bijenstrategie. Door alle vier thema's (en workshops) lopen drie lijnen: kennis, internationale aspecten en consument.

Naast jullie staat er een gespreksleider bij iedere workshop, die proces bewaakt, scherp doorvraagt en samen met jullie zorgt dat er een resultaat komt: initiatieven met telkens een initiatiefhouder/trekker, doel en concreet beschreven resultaat in de tijd.

Bedoeling is dat we einde komende week nog een korte telefonisch conferentie hebben (15 min), voor finale afstemming, ook met de gespreksleiders. Voor die tijd krijgen jullie e-mail met tijd etc; het zal gezien de drukken agenda's van een ieder in de randen van de dag zijn.

Grosso modo verwacht ik dat jullie als inleider/expert/rapporteur:

- De workshop inleiden in 5 - 10 min; daarbij kunnen de aangehechte beschrijvingen van de workshops uitgangspunt zijn. Geef aandacht aan wat het doel van het thema dat de Bijenstrategie gaat dienen. Waar liggen de uitdagingen? Waar moeten initiatieven komen?
- De presentatie van 5-10 min graag uiterlijk 20 januari naar mij en 10.2.e10.2.e (cc) mailen
- Vastleggen welke initiatieven men inbrengt en wie daarvan trekker is
- Rapporteren bij elke plenaire terugkomst die ochtend
- Samen met de ambtelijke ondersteuner binnen 14 dagen na het side event een korte rapportage/afsprakenlijst opstellen die alle deelnemers/genodigden ontvangen.

Ter voorbereiding op het side event krijgen alle genodigden – naast het uitgewerkte programma – ook een korte beschrijving van de workshops, waaruit ieder deelnemers er één mag kiezen voor deelname; zie het aangehechte document. Dat willen wij begin volgende week versturen.

VRAAG voor nu:

Wil je svp kijken naar de teksten van jouw workshop in het aangehechte document? Kun je me svp zo spoedig mogelijk laten weten als je nog aanvullingen, opmerkingen, tekstvoorstellen hebt? Graag de workshop-teksten kort houden!

10.2. → Workshop biodiversiteit

10.2. → Workshop wisselwerking landbouw en natuur

10.2. → Workshop honingbijen

10.2.e → Workshop vergroening GLB

Mag ik jullie reactie voor maandag, 12 uur tegemoet zien?

Dank en groet,

10.2.e

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: [redacted]@basf.com>
Verzonden: donderdag 12 januari 2017 08:42
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e
Onderwerp: RE: Voorstel bijdrage BASF Nederland B.V. aan NL bijenstrategie
Bijlagen: Inbreng bijdrage BASF NL Bijenstrategie min_EZ.docx; Inbreng bijdrage BASF NL Bijenstrategie min_EZ.pdf

Beste 10.2.e10.2.e10.2.e

Hierbij nogmaals, ik heb er voor de zekerheid ook een pdf bestand van gemaakt en meegestuurd.

Hopelijk lukt het nu wel.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
 BASF Nederland B.V.

Phone: +31 [redacted], Mobile: +31 [redacted] Fax: +31- [redacted] E-Mail: [redacted]@basf.com
 Postal Address: BASF Nederland B.V., Groningensingel 1, 6835 EA Arnhem, Netherlands
 @BASFagronl_KIE

BASF Nederland B.V.
 Locatie Arnhem
 Postbus 1019, 6801 MC Arnhem
 Groningensingel 1, 6835 EA Arnhem
 Telefoon 31 [redacted]
 Fax 31 [redacted]
<http://www.basf.nl>

Van: [redacted] [mailto:[redacted]@minez.nl]
Verzonden: donderdag 12 januari 2017 08:38
Aan: [redacted]@basf.com>
CC: [redacted]@basf.com>
Onderwerp: RE: Voorstel bijdrage BASF Nederland B.V. aan NL bijenstrategie

Beste 10.2.e10.2.e10.2.e

Dank voor de mail! Ik ben heel benieuwd naar de bijlage die ik graag verder wil bestuderen, maar helaas krijg ik de bijlage niet geopend. Het systeem hier zegt dat de openen onmogelijk is, omdat de inhoud beschadigd is.

Zou je svp nog een tweede poging willen doen, wellicht met een nieuwe kopie van het document?

Veel dank en groet,

10.2.e

10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e
 Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands
**31 (0)70 [redacted]
[redacted]@minez.nl

Van: [redacted] [mailto:[redacted]@basf.com]

Verzonden: donderdag 12 januari 2017 8:32

Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
10.2.e10.2.e

Onderwerp: Voorstel bijdrage BASF Nederland B.V. aan NL bijenstrategie

Beste 10.2.e

Hierbij stuur ik het voorstel voor onze bijdrage voor het Side Event Bijenstrategie.

Zoals je in het voorstel kunt lezen willen we graag input leveren vanuit onze Benelux Biodiversity Farm in Dilbeek (B). Deze is vorig jaar toegetreden tot ons Farm Network. Vorig jaar is daar een nulmeting gedaan op de soortenrijkdom en aantallen wilde bestuivers door de Universiteit van Bergen. Dit jaar zullen de eerste maatregelen worden genomen om het aantal, maar vooral ook de soortenrijkdom toe te laten nemen. De komende jaren gaan de tellingen door zodat we ook daadwerkelijk kunnen zien welke maatregelen het meeste effect sorteren.

Mocht je nog vragen hebben naar aanleiding van deze mail, dan horen we dat uiteraard graag.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
BASF Nederland B.V.

Phone: +31 [redacted] Mobile: +31 [redacted] Fax: +31 [redacted] E-Mail: [redacted]@basf.com
Postal Address: BASF Nederland B.V., Groningensingel 1, 6835 EA Arnhem, Netherlands
@BASFagronl_KIE

BASF Nederland B.V.
Locatie Arnhem
Postbus 1019, 6801 MC Arnhem
Groningensingel 1, 6835 EA Arnhem
Telefoon 31 [redacted]
Fax 31 [redacted]
<http://www.basf.nl>

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Side Event Bijenstrategie

Al jaren wordt er gerapporteerd over de achteruitgang van biodiversiteit in Nederland. Onder andere ontbossing, intensief agrarisch landgebruik en de hoge bevolkingsdichtheid hebben in Nederland geleid tot een afname en versnippering van leefgebieden en een afname van de landschappelijke diversiteit.

Ook wilde bijen hebben te maken met deze veranderende omgeving. Circa de helft van de Nederlandse bijensoorten is achteruitgegaan. Hiervan zijn er 34 geheel uit Nederland verdwenen. Hommels hebben het nog zwaarder dan andere bijen: van de 29 Nederlandse hommelsorten zijn er maar liefst 21 achteruitgegaan. De sterkste afname heeft vóór 1990 plaatsgevonden, waarna de soortenrijkdom is gestabiliseerd en mogelijk sprake is van een lichte toename (bron: EIS kenniscentrum insecten Leiden).

Deze afname van biodiversiteit vindt niet alleen in Nederland plaats maar zien we in heel Europa. Dit was voor BASF een reden om in 2002 te starten met het European Farm Network. Doel van dit netwerk is het bevorderen van duurzame landbouw – laten zien dat productieve landbouw en natuur hand in hand gaan. Binnen het netwerk wordt samengewerkt met onafhankelijke boerenbedrijven, NGO's, Universiteiten, onderzoeksinstituten, en bedrijven die innovaties ontwikkelen voor de agrarische sector.

Bijdrage BASF Nederland B.V. voor Bijenstrategie:

Bij al onze boerderijen in het *Farm Network* ligt een zwaartepunt in het bevorderen van de biodiversiteit, met name gericht op vogels en wilde bestuivers. Om de effecten van de genomen acties te monitoren, voeren gerenommeerde onafhankelijke partijen de tellingen uit.

Vorig jaar is voor de regio Benelux in Dilbeek (België) een agrarisch bedrijf toegetreden tot het *BASF Farm Network*. Het is een gemengd bedrijf met koeien (Belgische Witblauwe) en 160 ha akkerbouw. In Dilbeek worden de vogeltellingen door het INBO (Instituut voor Natuur en Bosonderzoek) uitgevoerd, en worden de bestuivers gedetermineerd en geteld door de groep van [REDACTED], van het Laboratoire de zoologie, Université de Mons.

Vorig jaar (2016) is de nulmeting gedaan voor zowel vogels als bestuivers. In de volgende jaren zal worden bijgehouden wat de effecten zijn van de genomen maatregelen, zoals het aanleggen van stroken met verschillende bloemenmengsels, het aanleggen van bloemenranden met vooral *Asteraceae spp.* en *Fabaceae spp.*, het plaatsen van verschillende bijenhoeven en het veranderen van bomenrijen en begroeiing in meer kleinere beplantingen zoals *Crataegus* en *Acer*.

Onze bijdrage aan de NL-bijenstrategie zal op termijn een lijst van Best Practices zijn met te nemen maatregelen en gevonden effecten op bestuivers, op basis van de bevindingen uit Dilbeek, maar ook vanuit andere boerderijen uit ons *Farm Network*, zover deze op de Nederlandse situatie van toepassing zijn.

Het is mogelijk deze lijst te verbreden door toevoeging van gevonden effecten op de vogelpopulatie (weidevogels zoals de veldleeuwerik, de Kievit en de gele kwikstaart, maar ook vogels als de zwaluw, heggemus en patrijs).

Publicatie van de Best Practices levert een positieve bijdrage aan het bevorderen van biodiversiteit in het landelijk gebied.

Uiteraard kan het bedrijf in Dilbeek worden bezocht om zo in de praktijk het belang van de genomen maatregelen te zien en te bespreken. Daarnaast zouden we graag tussentijds de gevonden resultaten willen delen met de andere participanten binnen de NL-bijenstrategie en experts van bijvoorbeeld Naturalis of Wageningen Universiteit.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: [redacted] <[redacted]@syngenta.com>
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 16:46
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
10. [redacted] 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Bijdrage Bijenstrategie Syngenta
Bijlagen: Syngenta en de bijenstrategie 2017 (2).docx

Beste 10.2.e

Hierbij stuur ik je de bijdrage van Syngenta. Het is niet helemaal één A4tje, maar daar valt denk ik wel mee te leven.

Op dit moment is dit nog niet hét einddocument, maar in ieder geval compleet genoeg om de voorbereiding goed te kunnen starten. Dus als je aanvullingen of verbeterpunten hebt, dan ontvang ik deze graag. Ik verwacht vrijdag a.s. een definitieve versie te sturen met de KPIs in de bijlage.

 Met vriendelijke groet,

10.2.e

This message may contain confidential information. If you are not the designated recipient, please notify the sender immediately, and delete the original and any copies. Any use of the message by you is prohibited.

Syngenta's bijdrage aan duurzame productie.

Inleiding

Syngenta is één van s'werelds toonaangevende bedrijven met meer dan 28000 medewerkers in meer dan 90 landen met een gemeenschappelijk doel "Bringing Plant Potential to Life". Door onderzoek, mondiaal bereik en een sterke band met de sector helpen wij de opbrengst te verhogen, het milieu te beschermen en de gezondheid en kwaliteit van het leven te verbeteren.

Basis daarvan is dat we werken aan geïntegreerde oplossingen waarin onze rassen, onze kennis, onze gewasbescherming en onze innovatieve kracht samenkomen, met als onderliggende uitgangspunt "Grow more with Less" of te wel "meer halen uit minder".

De uitdaging

We staan voor de grootste uitdaging van de mensheid. Elke dag komen er 200.000 monden bij die gevoed moeten worden. In grote dichtbevolkte delen van de wereld gaat de calorie-consumptie sterk omhoog door verandering van eetgewoonten als gevolg van welvaartsstijging. Om de vraag naar voedsel bij te houden moet de productie in de komende decennia met 50 – 70% omhoog.

Maar elke seconde verdwijnt er landbouwgrond ter grootte van een voetbalveld door erosie, woning en wegenbouw etc. De productiemiddelen nodig voor de groei van planten worden schaars (o.a. water en fosfaat). Ook heeft klimaatverandering grote invloed op de landbouw, loopt door een soms te intensieve productie de bodemvruchtbaarheid achteruit en staat de biodiversiteit onder druk.

Vanuit het principe duurzame voedselproductie kan dit alleen als we manieren vinden om de productie per hectare te verhogen met minder inzet van middelen en in een goede balans met omwonenden, water, bodem en biodiversiteit.

Het Good Growth Plan (GGP)

Syngenta heeft in 2013 een mondiaal plan geïntroduceerd om in de komende jaren een bijdrage te leveren aan deze grote uitdaging en heeft haar ambitie verwoord in het "Good Growth Plan". De doelstellingen zijn openbaar gecommuniceerd en worden door een onafhankelijke partij jaarlijks ge-audit (PwC). Ook zijn alle resultaten beschikbaar voor iedereen die deze wil inzien of gebruiken. Bij het GGP gaat het om 6 doelstellingen:

1. Maak gewassen efficiënter.
Verhoog de gemiddelde productiviteit van s'werelds voornaamste gewassen met 20% zonder meer land, water of hulpmiddelen te gebruiken.
2. Red meer landbouwgrond.
Verbeter de bodemvruchtbaarheid van 10 miljard hectaren landbouwgrond.
3. Help de biodiversiteit gedijen.
Verhoog de biodiversiteit op 5 miljard hectaren landbouwgrond.
4. Help kleine boeren voor zichzelf op te komen.
Bereik 20 miljoen kleine boeren en stel hen in staat de productiviteit met 50 % te verhogen.
5. Help mensen veilig te werken.
Train 20 miljoen telers in het veilig werken in het algemeen, maar natuurlijk ook met onze middelen.
6. Zorg goed voor elke medewerker.
Streef naar eerlijke arbeidsomstandigheden overal in het bedrijf, waar ook ter wereld.

We hebben niet alle antwoorden. Daarom werken we samen met telers, overheden, NGO's en anderen die net als wij geloven dat deze 6 bijdragen het verschil kunnen maken.

Het Good Growth Plan en Nederland.

Niet overal ter wereld speelt dezelfde problematiek. Het GGP wordt dan ook lokaal gericht op de belangrijkste aspecten die er spelen. In Nederland richten we ons op het verbeteren van de biodiversiteit, het efficiënter maken van gewassen en het trainen van mensen om veiliger te werken.

Hieronder volgt de uitwerking van de eerste 2 bijdragen die mogelijk aanknopingspunten bieden voor een samenwerking in de thema's over biodiversiteit en duurzaamheid in de Bijenstrategie 2017.

1. Help biodiversiteit gedijen.

Syngenta werkt al zo'n 15 jaar aan projecten om de biodiversiteit in de land- en tuinbouw gebieden te verhogen. Onder de naam "Operation Pollinator" wordt er onder andere in Duitsland, UK, Frankrijk en Nederland gewerkt aan het verbeteren van de biodiversiteit in de land- en tuinbouw en daarmee de positie van de bestuivende insecten te verbeteren. Daarnaast zijn er ook duidelijke voordelen voor nuttige insecten die vanuit de biodiversiteitsstroken naar de naastliggende gewassen migreren om daar schadelijke insecten bestrijden.

Er zijn speciale bloemmengsels ontwikkeld die er voor zorgen dat er altijd een opeenvolging is van bloemen, zodat er gedurende het gehele groeiseizoen stuifmeel beschikbaar is voor de bestuivende insecten. Deze worden kosteloos beschikbaar gesteld. In Nederland werken we samen met partners zoals Flevoland Agrarische Collectief, Coöperatie Collectief Hoekse Waard, Agrarisch Collectief Waadrane, Mc Cain, Stichting Veldleeuwrik en Veelzijdig Boerenland om de aanleg van multifunctionele bloemenranden mogelijk te maken.

In 2016 hebben we meegewerkt aan het tot stand brengen van 240 hectaren biodiversiteitsstroken, gericht op bestuivers. Als we uit gaan van een gemiddelde breedte van 6 meter, zou dit een strook biodiversiteit zijn van 400 kilometer lengte. We weten dat deze stroken in landbouwgebieden, juist in de tijd dat de gewassen niet bloeien, zeer waardevol zijn als voedselbron ("oase" met stuifmeel, nectar) en daardoor een veel groter areaal ondersteunen. We gaan daarbij uit van een factor 30 - 50, zodat de bestuivende insecten van een teeltoppervlakte van tenminste 7.500 – 10.000ha hebben kunnen profiteren. Voor 2017 streven we naar een uitbreiding van 25%; 300 hectaren biodiversiteitsstroken met 10 – 15.000 ha ondersteuning voor bestuivers.

Dit project kan eventueel als onderdeel van de Bijenstrategie meegenomen worden. Hierbij kan dan gedacht worden aan het verdiepen van de kennis over wat er nu precies in de stroken gebeurt (natuurlijke vijanden -> voordelen voor nabijgelegen gewassen; voedsel voor dieren (vegetatie -> insecten, muizen -> vogels, roofvogels).

2. Gewassen efficiënter te laten produceren

Het Fruit Quality Concept (FQC) in Nederland richt zich op verduurzaming van de teelt van fruit

Met het Fruit Quality Concept bieden wij de deelnemende telers producten en services aan om de teelt van appel en peer te verduurzamen en de kansen op de afzetmarkt te verhogen. In dit project komen de volgende zaken aan de orde.

➤ **Minder chemie en meer natuurlijke vijanden.**

Het beheersen van spint door het introduceren van de roofmijt *Anderline aa* om het natuurlijke evenwicht tussen roofmijt en spint te bewerkstelligen.

Het stimuleren van de inzet van selectieve middelen die natuurlijke vijanden zoals *Anderline* en *Typhlodromus*) ongemoeid laten.

Inzet waar mogelijk van groenere gewasbeschermingsmiddelen en plantversterkers.

➤ **Elimineren en minimaliseren van residuen op het fruit.**

Door de beschikbare kennis van ziekten en plagen en de selectiviteit, effectiviteit en afbreekbaarheid van middelen optimaal te gebruiken, kunnen de maatregelen om het gewas gezond te houden heel gericht worden ingezet. Daardoor wordt er geen druppel teveel gebruikt en worden residuen bij de oogst tot het uiterste minimum beperkt.

➤ **Voorkomen van vervuiling oppervlaktewater.**

Op het erf; het verzamelen van vervuilde restvloeistoffen uit de spuittank in een speciaal reservoir (Heliosec) en afvoer daarvan naar professionele afvalverwerkers om vervuiling van het oppervlakte water te voorkomen.

In de boomgaard; het stimuleren van drift-beperkende spuittechniek (Venturi spuitdoppen) om drift naar o.a. oppervlaktewater tegen te gaan.

➤ **Verbeteren van de biodiversiteit.**

Door aanleg van bloemenstroken met daarvoor geschikte bloemenmengsels.

De resultaten tot nu toe.

Het FQC is in 2013 begonnen met 2 telers en 160 hectaren appel en peer. Inmiddels is het uitgegroeid tot 28 telers met gezamenlijk meer dan 1000 ha appel en peer. Dit is al meer dan 5% van het areaal in Nederland.

De resultaten van de bedrijven waar we mee samenwerken om deze omslag in productie te bewerkstelligen vergelijken we met fruitbedrijven die het op de gangbare manier doen. Zo worden de resultaten van de 28 bedrijven in 2016 vergeleken met 17 bedrijven (de zgn. benchmark bedrijven).

Het verzamelen van alle gegevens van de bedrijven (in 2017 dus 45) en de analyse wordt gedaan door het onderzoeksbureau Market Probe. Elk jaar is er een verslag welke met de deelnemende bedrijven wordt teruggekoppeld.

We zijn op dit moment in gesprek met enkele retailers over het FQC als een mogelijke stap om bij te dragen aan hun strategie om de teelt van appel en peer te verduurzamen.

Mogelijke bijdrage Syngenta aan de Bijenstrategie

In de ambitie in de Bijenstrategie is het gezamenlijk werken aan een aantal grote thema's;

- Biodiversiteit
- Verduurzaming van de land- en tuinbouwproductie
- Honingbijen
- Vergroeningsmaatregelen

Het FQC verduurzamingsproject in appel en peer is naar de mening van Syngenta een project waar de 3 van de 4 thema's bij elkaar komen: verduurzaming van de teelt, biodiversiteit bevordering en stimulering van (honing) bijen en waar mogelijkheden aanwezig zijn waar het ministerie en Syngenta elkaar kunnen verstreken en aanvullen.

Ook heeft het project de pilotfase doorstaan en is er inmiddels een robuuste groep van 28 telers die de verduurzamingsslag willen maken. Daarnaast is er de controlegroep van 17 gangbare telers en worden de resultaten sinds 2014 elk jaar verzameld en geanalyseerd door een onafhankelijk onderzoeksbedrijf (Market Probe). De gegevens worden elk jaar geanalyseerd en openbaar gemaakt.

Daarnaast is er een duidelijke connectie met ketenpartijen zoals FruitNL (telers) en LiDL (retailer).

Onze ambitie is om het project als onderdeel van de Bijenstrategie verder uit te bouwen:

Het aantal deelnemers verder te laten groeien om uiteindelijk 10% van hardfruit areaal af te dekken (1700 hectaren in ~2020).

Op dit moment passen niet alle deelnemers alle duurzaamheidsaspecten volledig toe. Het overschakelen is immers een proces dat tijd kost. Onze doelstelling is om op elk van de aspecten (roofmijt, bloemstrook, afvalwater verantwoord verwerken, spuittechniek, etc.) tenminste 50 - 75% toepassing op de deelnemende bedrijven te bereiken. Meer details mbt de huidige startpositie en de streefcijfers per jaar:

FQC element:	2016	2020	Benchmark bedrijven
Hectaren FQC	1000	1700	Info volgt
Specifiek (spuit) protocol gericht op beperken van aantal werkstoffen en residu	100%	100%	Info volgt
Inzet bijen/hommelvolkeren voor bestuiving	100%	100%	100%
Inzet natuurlijke vijanden (<i>Andersoni</i>)	15%	30%	0
Heliosec of vergelijkbaar biofilter	7%	25%	0%
Biodiversiteit	15%	100%	Info volgt
Gebruik spuittechniek gericht op drift reductie	25%	>95%	Info volgt

Op dit moment worden nog een aantal andere KPI's jaarlijks vastgesteld om de trend van meer met minder vast te kunnen stellen (o.a. opbrengst per eenheid input van meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen, machine-uren, etc). Hiervoor is de "nulmeting" beschikbaar en volgen de resultaten in de komende jaren.

De informatie hierover volgt.

In aanvulling hierop zijn we bereid biodiversiteitsaspecten te meten (bestuivers; aantallen en soorten, incl wilde bijen?, natuurlijke vijanden? Vogels?) Hier hebben we wel ondersteuning van andere partijen voor nodig.

Meer communicatie over dit project binnen de fruitsector en daarbuiten, zoals de goede praktijk ervaringen met verduurzaming ook breder ingevoerd gaan worden. Ook hier kan hulp van andere partijen nodig zijn.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: [redacted]@tuinbranche.nl>
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 16:01
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: RE: gespreksverslagje NBV

We sluiten aan bij het EZ-brede Programma Bijenstrategie waarbij wij willen inhaken op de punten 1 biodiversiteit en 3 honingbijen (en andere nectar – en stuifmeel etende insecten).

Inmiddels werkende NBV en Tuinbranche NL al voor derde jaar samen in de promotie van de drachtplanten en de aandacht voor bijen en de leefomgeving.

Geïnspireerd door het programma hebben wij het volgende intentie.

April is de maand van de bij. Daarin vragen de tuincentra de aandacht van de consument voor de bijen. NBV levert de goede informatie waardoor de consument zich bewust wordt van het belang van de bij en tot actie uitgenodigd om planten te kopen die voor de bij aantrekkelijk zijn. Voor de tuincentra, zij kunnen honing verkopen ook bijen huizen insectenkasten etc om het commercieel aantrekkelijk te maken

Aan de kassa krijgen de consumenten zaadjes voor afrikaantjes omdat een afrikaantje een gemakkelijke drachtplant is. Voor iedereen herkenbaar en wellicht ook nog wat nostalgie wat in deze tijd belangrijk is omdat mensen het thuis weer gezellig willen maken, terug kijken naar vroeger en afrikaantjes zullen daarbij horen voor een aantal mensen. Bij dat zakje zaad zit een uitnodiging om te komen kijken op de open imkerijdagen in juli alsook een korting bon voor bij vriendelijke bloembollen. botanische tulpjes, sneeuwkllokjes, hyacinthtjes, crocussen, scilla's die gezellige aankondigingen van het voorjaar zijn.

Daarnaast maken we een factsheet waarop grappige en leuke wetenswaardigheden de bij staan. Ook de foldertjes die we hebben gemaakt worden aangeboden.

Leuke kleurplatenwedstrijd

NBV: - levert de kennis en de vrijwilligers die voorlichting kunnen geven in de tuincentra

- Persbericht in maart/april als de eerste bij weer uitvliegt
- Redactionele pagina maken
- Informatiebijeenkomst voor medewerkers van tuincentra

Meetpunten: het aantal tuincentra dat meedoet, het aantal zakjes zaad dat wordt verspreid, de aandacht in de pers etc

Hartelijke groet,

TUINBRANCHE NEDERLAND

10.2.e10.2.e

Arnhemse Bovenweg 100 | Postbus 762, 3700 AT Zeist | T: 088 [redacted]
 | E: [redacted]@tuinbranche.nl | www.tuinbranche.nl

Disclaimer: Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend. Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Als u dit bericht per abuis ontvangen heeft, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Wij adviseren u bij twijfel over de juistheid of de volledigheid van deze e-mail contact op te nemen met de afzender.

Van: 10.2.e10.2.e
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 14:43
Aan: @minez.nl>
Onderwerp: gespreksverslagje NBV

Dag 10.2.e

Ik bel je meteen.

Hartelijke groet,

TUINBRANCHE NEDERLAND

10.2.e10.2.e
10.2.e

10.2.e10.2.e

TUINBRANCHE
NEDERLAND

Arnhemse Bovenweg 100 | Postbus 762, 3700 AT Zeist | T: 088
I E: @tuinbranche.nl | www.tuinbranche.nl

Disclaimer: Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend. Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Als u dit bericht per abuis ontvangen heeft, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Wij adviseren u bij twijfel over de juistheid of de volledigheid van deze e-mail contact op te nemen met de afzender.

Van: [mailto: @minez.nl]
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 14:18
Aan: @tuinbranche.nl>
CC: @tuinbranche.nl>
Onderwerp: RE: contact

Beste 10.2.e ,

Goed dat 10.2. ons in contact brengt.

Ik ben zo vrij om meteen met de deur in huis te vallen. Graag ontvang ik het 'conceptidee' voor een initiatief van Tuinbranche natuurlijk!

Mag ik je zo even bellen? Kun je me laten weten onder welk nummer?
Uiteraard kun je ook mij bellen: 06

Groet, 10.2.e

Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands
**31 (0)70
@minez.nl

Van: [mailto: @tuinbranche.nl]
Verzonden: dinsdag 10 januari 2017 21:16
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: contact

Beste 10.2.e10.2.e10.2.e,

Via deze weg koppel ik jullie zoals vanmiddag aangegeven aan elkaar. 10.2.e heeft vanuit Tuinbranche Nederland intensief contact met De Nederlandse Bijenhouders vereniging en met andere natuurorganisaties.

Voor het bijenprogramma is het goed dat jullie dit verder met elkaar afstemmen. 10.2.e had al een concept idee hiervoor.

Voor eerst een fijne avond,

Hartelijke groet,

TUINBRANCHE NEDERLAND

10.2.e10.2.e10.2.e

10.2.e

TUINBRANCHE
NEDERLAND

Arnhemse Bovenweg 100 | Postbus 762, 3700 AT Zeist | T: 088 [redacted] | M: (06) [redacted] | E:

[redacted]@tuinbranche.nl | www.tuinbranche.nl

Disclaimer: Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend. Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Als u dit bericht per abuis ontvangen heeft, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Wij adviseren u bij twijfel over de juistheid of de volledigheid van deze e-mail contact op te nemen met de afzender.

**TUINZAKEN
RETAILEXPERIENCE
9-10 FEB 2017**

TUINBRANCHE
NEDERLAND

KAART
VERKOOP
TUSSEN
12-14

PLANTARIUMGEBOUW BOSKOOP (NL) • AANMELDEN OP TR-EX.EU

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: [redacted] <[redacted]@bayer.com>
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 11:07
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e
 10. [redacted] 10.2.e10.2.e
Onderwerp: Bijenstrategie
Bijlagen: 170111 Bayer - Voorstel NL Bijenstrategie.pdf

Dag 10.2.e,

Zie bijgesloten ons voorstel voor een bijdrage aan de Bijenstrategie. Wij zitten daarbij vooral in de hoek van de wisselwerking landbouw en natuur en biodiversiteit (hangt een beetje van de verdere invulling van deze thema's af welke het beste past). Uiteraard is met aanpassing van het GLB veel van wat wij laten zien op de ForwardFarm (financieel) aantrekkelijker te maken voor telers. Dat lijkt mij een zeer belangrijk onderdeel van de bijenstrategie. Dit onderwerp heeft in algemene zin zeker ook onze aandacht.

Voor wat betreft honingbijen. Ik heb daar nu geen initiatieven voor opgenomen. Wij beginnen dit jaar met digital hive monitoring op o.a. de ForwardFarm en we verwachten de Varroa gate begin dit jaar. Vanuit honingbijgezondheid is dit denk ik wel interessant.

Wat mij betreft ligt onze focus op het realiseren van een voor bestuivers / biodiversiteit noodzakelijke ecologische milieukwaliteit en het in combinatie met diensten voor telers (ecosysteemdiensten) voorzien in bed and breakfast voor bestuivers / biodiversiteit.

Je kunt ons voor alsnog onder het thema wisselwerking landbouw en natuur indelen. 10.2.e en ik zijn aangemeld voor de Bijenstrategie en 10.2.e is ook aangemeld voor de Voedsel Top.

Met vriendelijke groet,

10.2.e10.2.e

Bayer: Science For A Better Life

Crop Science Division
 Bayer CropScience SA-NV
 Bayer NL-CS
 Energieweg 1
 3641 RT Mijdrecht, the Netherlands
 Tel: +31 297 10.2.e
 Fax: +31 297 10.2.e
 Mobile: +31 [redacted]
 E-mail: [redacted]@bayer.com
 Web: <http://www.bayer.nl>

The information contained in this e-mail is for the exclusive use of the intended recipient(s) and may be confidential, proprietary, and/or legally privileged. Inadvertent disclosure of this message does not constitute a waiver of any privilege. If you receive this message in error, please do not directly or indirectly use, print, copy, forward, or disclose any part of this message. Please also delete this e-mail and all copies and notify the sender. Thank you.

Voorstel Bayer NL Bijenstrategie

Verduurzaming van de landbouw is belangrijk. Het gaat om een gezonde oogst voor boer, keten en consument. Meer met minder, ofwel efficiënt omgaan met grondstoffen en land in combinatie met het reduceren van de milieu impact, is daarbij het leidend principe. Innovatie in o.a. zaden, gewasbescherming en digitalisering van de landbouw kan hier aan bijdragen.

Bayer onderschrijft de doelen van de 'Convention on Biological Diversity', waaronder het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit. Dit is integraal onderdeel van een duurzame landbouw. Bescherming van bestuivers valt daar onder. Bestuivers zijn belangrijk voor landbouw en natuur.

Duurzaamheid en behoud van biodiversiteit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Het vraagt om samenwerking. Met o.a. het 'Bee Care Program' en 'Forward Farming' geeft Bayer hier invulling aan.

Inzet NL Bijenstrategie

Op de Bayer ForwardFarm in Abbenes brengen wij duurzame landbouw in de praktijk. Hier geven wij o.a. aandacht aan de ecologische kwaliteit van het milieu, aan werken met de natuur en aan innovatie. De ForwardFarm is een plek voor samenwerking in onderzoek, praktijkdemonstraties, voorlichting en dialoog. Wij willen hier graag ruimte geven aan de NL Bijenstrategie. Concreet denken wij aan:

- Samenwerking met partijen die willen werken aan de natuur in de landbouw. Wij stellen de ForwardFarm beschikbaar voor onderzoek, praktijkdemonstraties, voorlichting en dialoog.
 - *Ons doel is 5 partnerships in 2017 en 10 in de jaren daarna.*
- 'ForwardFarm academie' waarin wij telers, de distributie en andere belanghebbenden in de praktijk meenemen in het belang van een goede ecologische kwaliteit van het milieu voor o.a. behoud en herstel van de natuur. In de academie demonstreren wij schoon en veilig werken met het oog op een goede ecologische kwaliteit.
 - *Ons doel is 300 deelnemers in 2017 en 500 in de jaren daarna.*
- 'Tour de farm werken met de natuur' waarin wij belanghebbenden meenemen in het belang van bestuivers, natuurlijke vijanden, bodemleven en vegetatie. Tijdens de tour laten we natuurmaatregelen zien en geven we aandacht aan verschillende ecosysteemdiensten en het belang hiervan voor verduurzaming van de landbouw.
 - *Ons doel is 1000 deelnemers in 2017 en 1500 in de jaren daarna.*
- 'Velddialogen verduurzaming landbouw', waarmee wij vanuit onze visie 'Vergroening door precisie' in het veld het gesprek aangaan over de kansen die kennis en technologie bieden voor het versterken van geïntegreerde teeltsystemen, schoon en veilig werken en daarmee o.a. behoud en herstel van biodiversiteit (waaronder bestuivers).
 - *Ons doel is 1000 deelnemers in 2017 en 1500 in de jaren daarna.*

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 09:41
Aan: 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
 10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e
Onderwerp: Fwd: Voorstel visuele presentatie
Bijlagen: Voorstel visuele presentatie.docx; ATT00001.htm

Dag beide,
 Zoals beloofd stuur ik jullie de opzet voor de inhoudelijke presentatie door die tijdens de aftrap van het side event getoond wordt.

Bedoeling is met een aantal alarmerende cijfers en vette krantenkoppen te komen. Zodat de ernst/urgentie goed overkomt.

Kijk graag mee naar facts en figures. Hebben jullie (tot en met vrijdag) tijd om te controleren en hierop aan te vullen?

Dank en groetjes 10.2.e

Begin doorgestuurd bericht:

Van: <@minez.nl>
Datum: 10 januari 2017 19:25:54 CET
Aan: " " @minez.nl>
Kopie: " " @minez.nl>
Onderwerp: Voorstel visuele presentatie

Houd dit maar even zo!
 Goede opzet, zoals gezegd, veel dank, 10.2.e !!

10.2.e, als je dit morgen gaat omzetten in slides, dan kunnen getallen/facts/figures komen vanuit de toegestuurde documenten (zie e-mail van daarstraks), maar 10.2.e10.2.e ev.
 10.2.e kunnen je ook verder helpen.

Nog twee vragen, 10.2.e

1. Is die cartoonist al beter in beeld? Weten we hoe die werkt: digitaal of nog op papier? Hoeveel tekeningen kan hij/zij maken in de relatief korte tijd? Hebben we een voorgesprek?
2. 10.2.e zou een lijstje maken met benodigde 'workshop-materiaal', zoals flip-overs, pennen, post-its etc. Kun jij dan met dat lijstje (via het bureau) zorgen dat dat beschikbaar is?

Groet en tot morgen!
 10.2.e

Voorstel voor de visuele presentatie t.b.v. side event bijenstrategie

Versie 3 januari 2017

NB. Dit document is zowel bedoeld als briefing voor het ontwerpbureau als voor de dagvoorzitter die de presentatie inleidt en begeleidt op de dag zelf.

Opbouw van de presentatie:

1. eerst een omschrijving van het probleem gevolgd door enkele alarmerende feiten (cijfers) en vette krantenkoppen.
2. Hierna enkele voorbeelden van eerdere/lopende initiatieven, zodat duidelijk wordt dat het probleem niet nieuw is, gevolgd door de boodschap dat we een tandje bij moeten zetten om een kanteling te bereiken.
3. < video boodschap of animatie?> filmpje wellicht aan het einde vd presentatie?? Vanwege logistiek? (Tuinbranche is ook enthousiasat over interviewen van consumenten/burgers in een tuincentrum ofzo. Gaat even kijken wat mogelijk is/kan, gezien het 'slechte' jaargetijde nu.
4. Hierna een globale opsomming van hoe verder; het "wat" (stip op de horizon: transitie nodig naar natuurinclusieve landbouw en leefomgeving met voldoende aantallen en diversiteit), het "hoe" (mondiale afspraken in Pollinators Coalition en nationale inzet in bijenstrategie)
5. Hierna beelden van stakeholders om aan te geven wie hierbij nodig zijn
6. Vervolgens een korte intro over het proces van de bijenstrategie (binnen een jaar een strategie; bouwend op eerdere initiatieven, de volgende thema's centraal)

Algemeen:

- Toepassen van beeldmateriaal: foto's die ook in de nota zijn gebruikt
- Beeld en tekst in verhouding; voorkeur voor beeld; waar nodig tekst als ondersteuning

1.Omschrijving probleem

Inhoudelijke boodschap

Bestuivers zijn essentieel voor de productie van veel van onze voedselgewassen. Het gaat om een diverse groep dieren, met name insecten en in het bijzonder om (wilde) bijen. Zij zorgen voor voldoende en kwalitatief goede productie. Bestuivers staan mondiaal zwaar onder druk. Het gaat om de gehouden bijen, juist ook over de in het wild voorkomende soorten.

Feiten IPBES rapport – wereldwijde afname bestuivers

(http://www.ipbes.net/sites/default/files/downloads/Pollination_Summary%20for%20policymakers_EN_.pdf).

- Many wild bees and butterflies have been declining in abundance, occurrence and diversity at local and regional scales in North-West Europe and North America
- More than 90 percent of the leading global crop types are visited by bees and around 30 per cent by flies
- few species of bees are managed; however, the vast majority of the world's 20,077 known bee species are wild
- Zonder bestuiving zou de oogst 40% kleiner zijn (bron: voedselbrief)

Krantenkoppen – oorzaken bijensterfte

PM verder aanvullen.

2. Eerdere initiatieven

Inhoudelijke boodschap

In Nederland is al veel bereikt met het gezamenlijk Actieprogramma Bijengezondheid 2013-2015. In dat actieprogramma kwam vier pijlers aan de orde om bijengezondheid te bevorderen. pijler 1: gewasbeschermingsmiddelen pijler 2: ziekten en plagen van bijen pijler 3: (gebrek aan)

voedselaanbod en biodiversiteit. pijler 4: imkerpraktijk. Dit programma is afgerond en leidde tot een veelheid aan initiatieven van een brede groep stakeholders

Voorbeelden van initiatieven, op te nemen in dynamische slide met voorbijrollende beelden/teksten:

PM verder aanvullen.

- Bijenlectoraat (VHL)
- Honingbijen surveillance NLD: patronen grote wintersterfte honingbijen is onduidelijk daarom onderzoek (integraal) naar rol gwb, imker, ziekten, voedselaanbod en landschap Opdracht van EZ aan: WUR, Alterra, NCB, Naturalis. Resultaten voor iedereen beschikbaar, tussenrapportages (jaarlijks), eindrapportage 2018
- Bijenapp: Burgerbevolking betrekken en handelingsperspectief bieden, volgend jaar uitgebreide versie gelanceerd.
- Biobermen (RWS)
- Honey Highway (privaat)
- Groene cirkels, initiatief van oa Heineken (cider productie! En dus afhankelijk van bestuivers) en provincie ZH (250k€).

Inhoudelijke boodschap (vervolg)

Maar er moet een tandje bij en dit mag geen tijdelijke inspanning blijven, met het oog op de toekomst:

Feiten IPBES rapport – afhankelijkheid van pollinators

- De mondiale vraag naar voedsel zal de komende decennia nog sterk toenemen
- More food is produced every year and global agriculture's reliance on pollinator-dependent crops has increased in volume by more than 300 per cent over the last five decades
- global agriculture is becoming increasingly pollinator-dependent

3. video of animatie.

Wellicht kunnen we hier (evt ipv 10.2.e experts aan het woord laten over de urgentie van het onderwerp/probleem. Is intussen geregeld....)

4. hoe verder?

Inhoudelijke boodschap

Er is een transitie nodig naar natuurinclusieve landbouw en een leefomgeving met voldoende aantallen en diversiteit. Dit staat in twee recente Kamerbrieven:

- Voortgang Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel, 21 november 2016
- Voortgangsbrief Natuur, 21 november jl.

In 2030 is de gewasproductie vrij van risicovolle gewasbeschermingsmiddelen.

In 2030 zijn de populaties bestuivers duurzaam beschermd.

In 2030 is daardoor een zichtbare bijdrage geleverd aan 'natuurinclusieve' landbouw.

In 2030 is de internationale agro-positie van Nederland onverminderd sterk.

In 2020-2026 zijn kansen benut om een verbinding te realiseren met de bestaande 'vergroening' van het GLB (functionele agrobiodiversiteit, ecosysteemdiensten, agro-ecologie).

Daarom geeft de staatssecretaris van EZ op het onderdeel innovatie binnen de Voedselagenda prioriteit aan het in samenwerking met stakeholders en wetenschap opstellen van een zogenoemde bijenstrategie voor Nederland. Het gaat om een aanpak die zich richt op duurzame gewasbescherming, nieuwe agrarische landschapsinrichting om biodiversiteit te stimuleren (zoals bloemen- en akkerranden) en op het stimuleren van een optimale imkerpraktijk (voor de honingbij). Nederland wil koploper zijn in de EU en heeft in december 2016 op de tweejaarlijkse vergadering van de leden van het Biodiversiteitsverdrag in

Verenigde Naties verband een 'Pollinators Coalition' van internationale koplopers op dit gebied gesloten.

5. stakeholders

Inhoudelijke boodschap

Zo veel mogelijk stakeholders zijn daarbij nodig in Nederland:

Doel: Dynamische slide (plaatje van een netwerk) met namen van alle stakeholders die we willen betrekken bij de kanteling/bijenstrategie in NL

Overheden:	Provincies/IPO/Bij12, gemeenten, VNG, I&M, EZ
Ondernemers:	(Fruit)telers / boeren (akkerbouw/groenteteelt/sierteelt)
TBO's;	SBB, Natuurmonumenten, LandschappenNL, RWS, Waterschappen, Prorail, Industrieterreinen
Brancheorg.:	LTO, ZLTO
(Wilde) bijen:	Bijenhouderverenigingen / Bijenlint / bijeninitiatieven / Bijenberaad
Onderzoek:	Wageningen Research (oud DLO), Wageningen Environmental Research (Alterra), Naturalis Biodiversity Center / 10.2.e, StichtingEIS (het kenniscentrum voor insecten en andere ongewervelden)
Onderwijs:	Bijenlector, scholen (curriculum, projecten, spuitlicenties)
Kennisverspreiding:	Kennisnet, nationale databank Flora/fauna (www.ndff.nl/het Natuurloket.nl)

6.korte intro over het proces van de bijenstrategie

Inhoudelijke boodschap

Binnen een jaar moet een strategie ontwerp zijn ontwikkeld.

Het doel van het Side Event Bijenstrategie is om initiatieven / voornemens van de strategie met de partners in te kleuren en te lanceren. Dit in de vorm van een manifest met initiatieven.

In de loop van 2017 volgen meerdere bijeenkomsten voor verdere aanscherping?

10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e10.2.e

Van: 10.2.e10.2.e10.2.e
Verzonden: dinsdag 10 januari 2017 19:08
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: kernteam side-event - toegezegde stukken
Bijlagen: Programma Bijenstrategie onderdeel Bestuivers_versie 22-12-2016.docx; programmaplan_jan2017.docx; Side-event_Bijenstrategie.docx; Voorstel visuele presentatie.docx

Beste kernteam side-event ;-)),

Dank voor het eerste constructieve overleg vanmiddag. Jullie hebben allemaal veel dingen opgepakt die noodzakelijk zijn om het side event Bijenstrategie te laten slagen op 26 januari.

Afspraken zijn:

- 10.2.e maakt vier teksten tbv elke van de vier workshops. Uiterlijk donderdag klaar. 10.2.e10.2.e versturen de betreffende tekst naar de beoogde inleider (uiterlijk vrijdagochtend) en vragen om reactie per ommegaande; uiterlijk maandagochtend 10 uur.
- 10.2.e maakt een ingeleurd programma, op basis van het doc invulling op hoofdlijnen. Klaar vrijdag a.s.
- Beide documenten worden aan alle genodigden toegestuurd in de loop van volgende week; via event-bureau. 10.2.e zet dat in gang.
- 10.2.e10.2.e10.2.e maken een document met de verschillende rollen en 'functies'. Wat wordt verwacht? Dit document moet klaar zijn volgende week.
- 10.2.e maakt een tijdlijn naar de dag van de side event toe. Graag zsm klaar.
- 10.2.e zet alle beoogde initiatieven, waar we nu al weet van hebben op een rij. Document moet deze week klaar zijn.
- 10.2.e maakt morgen een eenvoudige opzet per dia voor de inleidende presentatie, vanuit de voorzet van 10.2.e (zie aangehecht). 10.2.e zorgt dat dit naar het bureau gaat voor mooie vormgeving. 10.2.e kan voor alle cijfers en feiten terecht bij 10.2.e, 10.2.e en eventueel 10.2.e.
- Van de dag van het side-event moet er een draaiboek komen. Kan op basis van bijv draaiboek 'Dialogo gr gwb'. 10.2.e maakt dit.
- 10.2.e 1 maakt een eerste opzet van een 'slotwoord'/'uitgeleide' van 10.2. Idee is dat 10.2 eerst in een soort 'interview-gesprek' met 10.2 de ochtend samenvat. 10.2 geeft als uitsmijter dan nog aan hoe de ontwikkeling gaat tot aan de definitieve nationale Bijenstrategie in de late herfst van 2017.
- 10.2.e10.2.e10.2.e maken enkele bullits tbv welkomstwoord van 10.2.e

Alvast – zoals vanmiddag toegezegd – vier documenten:

1. De invulling van de thema's van de Bijenstrategie, met veel dank voor het werk aan 10.2.e en 10.2.e
2. Het eerste concept van het 'Programmaplan Bijenstrategie', zoals dat is neergelegd bij 10.2.e en 10.2.e.
3. Invulling van het programma op hoofdlijnen voor het side event
4. Eerste invulling van inleidende presentatie

Deze documenten zal ik sturen naar het hele beoogde programmateam. Dat hoop ik komende donderdag te doen, omdat ik dan ook graag nog het programma voor onze 'heidag' van 17 januari erbij wil doen. Daarvoor is echter nog niet alles rond bij onze HRM. Hoop op snel bericht van hen.

Groet, 10.2.e

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands

10.2.e

Van: 10.2.e @koppert.nl>
Verzonden: maandag 9 januari 2017 10:18
Aan: 10.2.e
Onderwerp: RE: Programma Bijenstrategie - commitment

Beste 10.2.e

We hebben dit intern overlegd en besloten is dat

1. Koppert graag deelneemt in dit programma Bijenstrategie.
2. We kunnen dat melden op die ochtend van het side event. Ik kan zelf helaas niet die dag ivm IBMA vergaderingen. Een collega die veel met hommels (en bijen) werkt is beschikbaar. Onze vraag is wel of er ook een 2^e persoon mee kan omdat zij veel met Public Affairs doet voor Koppert in Nederland? Mogelijk wordt zij project-coordinator in Koppert.
3. Ons project is nog niet inhoudelijk vastgesteld. Daarover volgt intern nog overleg. Maar we hebben ook nog al wat vragen over hoe zo iets in te steken. Is er financiële ondersteuning mogelijk? Met welke partners zouden we dit kunnen doen? Wie zijn die projecttrekkers die je noemt op die 4 thema's? Hoe lang zou zo'n project kunnen lopen, en wanneer kan het starten. Allemaal zaken die belangrijk zijn om een project en de bijbehorende 'resources' te kunnen bepalen. Kan je wat van deze vragen beantwoorden?
4. We denken aan een project in klein fruit, blauwe bes of aardbei, en dan met een holistische benadering, dwz een programma ontwikkelen met biostimulanten, biopesticiden, natuurlijke vijanden, commerciële en natuurlijke bestuivers, en zo min mogelijk chemische (verstorende) middelen. Dus een IPM project dat een systeem moet opleveren in de praktijk voor de teler. Dat kunnen we later ook internationaal positioneren.

Kan je onze afspraak, ook met 10.2.e nog even bevestigen? Ik had vorige week contact met haar hierover.

Met vriendelijke groet,

10.2.e

Koppert Biological Systems

10.2.e

Regulatory and Governmental Affairs, BU Microbials

Tel. : +31 10 10.2.e
 Phone R&D : +31 10
 Mobile number : +31 6
 Fax : +31 10
 E-mail 10.2.e @koppert.nl
www.koppert.nl

Meld u aan voor onze nieuwsbrief.

Veilingweg 14 | Postbus 155 2650 AD Berkel en Rodenrijs (NL) | KvK 27216926

Van: 10.2.e [redacted]@minez.nl]

Verzonden: vrijdag 16 december 2016 14:36

Aan: 10.2.e [redacted]

Onderwerp: Programma Bijenstrategie - commitment

Beste 10.2.e [redacted]

Vandaag hebben wij kort gesproken over het nieuwe - nog te lanceren - EZ-brede Programma Bijenstrategie. Dat programma mag ik als programmamanager gaan leiden en het treft in ons huis onderdelen (en doelen) van alle vijf directies die vallen onder DG Agro en Natuur van DG Sonnema.

Binnen het streven naar beter eten en een groener Nederland via "ecologisch houdbare voedselsystemen" wil EZ zich met het Programma Bijenstrategie richten op de bevordering van optimale bestuiving van gewassen/planten en de insecten die daarvoor nodig zijn. (Wilde) Bijen zijn daarvan de exponent en het uithangbord. Dit kan slechts in duurzame landbouwproductiesystemen die in balans zijn met de natuurlijke hulpbronnen waarvan zij gebruik maken. Dat is dan ook de stip op de horizon die wij in 2030 willen bereiken.

De mondiale vraag naar voedsel zal de komende decennia nog sterk toenemen, terwijl er nu al veel wordt gevraagd van de draagkracht van de aarde. Zo is voedselproductie en -consumptie verantwoordelijk voor ongeveer een derde van de klimaatbelasting en neemt biodiversiteit in agrarische gebieden sterk af.

Met veel partners - uiteraard ook buiten de overheid - willen wij samenwerken aan dit vraagstuk. Het is de bedoeling om nog in 2017 samen een nationale "Bijenstrategie" op te stellen, waarbij wij gezamenlijk ambities uitwerken aan de hand van een beperkt aantal grote thema's.

Ik zie nu voor me:

1. Biodiversiteit; leefomgeving (wilde)bijen in relatie tot groen (landschapsinrichting en terreinbeheer)
2. Wisselwerking landbouw en natuur; leefomgeving bijen in relatie tot voedselbronnen (groente- en fruitteelt, akkerbouw; grasland- en terreinbeheer. Deze in relatie met de essentiële landbouwproductie randvoorwaarden, bijvoorbeeld duurzame gewasbescherming en bemesting.
3. Honingbijen
4. Vergroeningsmaatregelen in het GLB op gebied van het Programma.

Uiteraard lopen door alle thema's heen drie belangrijke lijnen:

- Kennis
- Internationale aspecten
- Consument

Op kennisgebied wil de staatssecretaris een innovatie-impuls. Dit is recent in de Voedselbrief aan de Tweede Kamer gemeld.

Het is de bedoeling om het Programma Bijenstrategie officieel te lanceren tijdens de Voedseltop van 26 januari 2017.

Daartoe wil ik een 'side event Bijenstrategie' organiseren met belanghebbenden en partijen die zich in enige (concrete) vorm willen committeren aan de bijenstrategie.

Dat zou m.i. kunnen in de vorm van (deel-)projecten met projecttrekkers die dan hangen onder een van de thema's.

Dan kom ik nu nogmaals op mijn vraag:

1. Zou je organisatie zich willen verbinden en zich willen committeren aan dit Programma Bijenstrategie?
2. Kun je daarvoor tijdens de side event en de voedseltop commitment (laten) uitspreken?
3. Zo ja, dan wil ik je uitdagen om met een concreet idee te komen of een eerste 'outline' van een project dat hierin zou kunnen passen. Graag met een concreet beoogd resultaat of mijlpaal.

Zou ik je antwoord zsm tegemoet kunnen zien, liefst nog deze week of iig voor de kerst.
Als deze week niet lukt, laat je dan weten wanneer ik kan rekenen op je bericht?

Veel dank en groet,

10.2.e

10.2.e

Co-ordinating senior officer
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands
**31 (0)70 10.2.e
10.2.e @minez.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Koppert Biological Systems

This e-mail and any attached files are confidential and may be legally privileged. If you are not the addressee, any disclosure, reproduction, copying, distribution, or other dissemination or use of this communication is strictly prohibited. If you have received this transmission in error please notify Koppert Biological Systems immediately and then delete this e-mail. Koppert Biological Systems does not accept liability for the correct and complete transmission of the information, nor for any delay or interruption of the transmission, nor for damages arising from the use of or reliance on the information.

10.2.e

Van: 10.2.e
Verzonden: donderdag 9 februari 2017 23:02
Aan: 10.2.e
Onderwerp: informatief - Groenbemesting, vanggewassen, bodemverbeteraars

Hoi,

Bekend?

<https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Groenbemesting>

Lees ook over Vanggewassen, om stikstof te binden of mest niet te laten uitspoelen.
Kwam erop door lezen vd abstract over vergroening. Dacht, ik zoek het even op in NLS.

Over groenbemesters en vanggewassen heeft men het vaak, in kader van GLB.
bij akkerbouw en groenteteelt. ook over bodemverbeteraars e.d.

Groet, 10.2.e

10.2.e

Van: 10.2.e @nzo.nl>
Verzonden: woensdag 11 januari 2017 18:05
Aan: 10.2.e
Onderwerp: RE: bijen -zuivel

Hee 10.2.e ,
 We willen het wel een plaats gaan geven binnen de duurzaamheidsprogrammas, maar willen eigenlijk nog voor de 26^e nog met naturalis doorpraten wat nu echt maatregelen zijn die er toe doen, die effect hebben. Vandaag 10.2.e en 10.2.e gemaild, hoop op reactie ☺
 Groetjes, 10.2.e

Van: 10.2.e @minez.nl]
Verzonden: dinsdag 10 januari 2017 4:44
Aan: 10.2.e @nzo.nl>
Onderwerp: RE: bijen -zuivel

Goed om te horen, 10.2.e Doet me deugd!

Ik ben wel erg benieuwd naar een 'initiatief' en inzet idd. Kun je niet een tipje van de sluier doen? Het is namelijk ook belangrijk dat ik alvast wat mogelijkheden op een rij zet, wordt input voor workshop inleiders en gespreksleiders.

Hebben jullie de uitnodiging ontvangen? (vlak voor kerst verstuurd, ik meen 23 dec)

Groet, 10.2.e
 P.S. Kunnen we deze week nog even bellen? Graag.

10.2.e

Co-ordinating senior officer
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70
 @minez.nl

Van: 10.2.e @nzo.nl]
Verzonden: dinsdag 10 januari 2017 16:32
Aan: 10.2.e
Onderwerp: bijen -zuivel

Ha 10.2.e , we komen hoor naar de bijen. Ik denk 10.2.e en ik. 10.2.e is via naturalis 10.2.e al uitgenodigd geloof ik. We werken nog wel aan inzet ;-)
 Groetjes, 10.2.e

10.2.e

Programmaleider Duurzame Zuivelketen

DUURZAME ZUIVELKETEN

@nzo.nl

070 , 06

Postbus 93044, 2509 AL Den Haag
 Benoordenhoudseweg 46, 2596 AA Den Haag

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: woensdag 26 april 2017 16:02
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: initiatief van platform bijvriendelijk zeeland in media

10.2.e.

Zie onderstaande link en boodschap over het initiatief van platform bij vriendelijk zeeland.
 De meneer van dit initiatief 10.2.e. zat bij mij aan tafel in Driebergen. 11.1

Mooi om dit nu in de media terug te zien. 11.1
 Ik zal contact zoeken om de banden met de bijenstrategie te versterken. Ook even de site van het platform zoeken.

<http://internetbode.nl/reimerswaal/hoe-meer-bloemen-hoe-meer-bijen-301893>

"Actieplan

Begin mei organiseert het platform 'Bij-vriendelijk Zeeland' een symposium bij 's-Gravenpolder. In dat platform werken Zeeuwse imkers, Poldernatuur Zeeland, de landbouworganisatie ZLTO, waterschap Scheldestromen en de Stichting Landschapsbeheer Zeeland samen. Het doel is om een actieplan te presenteren. Daarin moet worden aangegeven hoe er voldoende bloemen gedurende het hele seizoen beschikbaar kunnen komen, zodat de Zeeuwse bijenstand kan worden versterkt."

Groet, 10.2.e.

10.2.e.

Van: 10.2.e @nudge.nl>
Verzonden: maandag 24 april 2017 18:24
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e.
Onderwerp: Re: Bestuivers initiatief: The Pollinators

Opvolgingsvlag: Opvolgen
Vlagstatus: Met vlag

Hallo 10.2.e ,

afgelopen weekend zijn de zaden voor het Pollinators project gezaaid!
 Op de verschillende locaties was de grond mooi voorbereid zodat de zaden letterlijk in goede aarde vielen.
 Een impressie van het zaaigebeuren is [hier](#) te vinden.

Wat betreft de kaart:

Het idee is dat zoveel mogelijk mensen gaan zie waar er allemaal bijeninitiatieven zijn.
 Mocht er nog een nieuwe kaart gemaakt gaan worden dan zou het heel fijn zijn als deze zo gemaakt wordt dat je deze op een andere site ook kan laten zien ('embedden').

Een reacties op je Psjes:

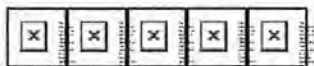
1. Ja, de Pollinators heeft zo veel mogelijk voor locaties gekozen die meerdere jaren mee kunnen.
2. wij hebben contact met Operatie Steenbreek. Binnenkort gaan we van start met een campagne in Noord-Holland. Dit zijn inderdaad prima initiatieven om met Bijen in verbinding te brengen!
 Ook met Duurzaam Den Haag hebben wij goed contact.

Vriendelijke Groet,
 10.2.e.

10.2.e.

10.2.e.
 Operationeel Directeur
 06-10.2.e | +31(0)20 10.2.e

Op 21 april 2017 om 13:55 schreef 10.2.e @minez.nl>:

Dank je, 10.2.e.

The Pollinators volg ik op twitter. Zo blijf ik bij wat zij/jullie zoal doen.

Ik zal de kaart met initiatieven bekijken. Fijn om overzicht te hebben.

WUR gaat in opdracht van EZ ook een interactieve digitale kaart van NL maken met initiatieven voor bijen.

Daarnaast is er het Lectoraat Bijengezondheid, waar EZ aan bijdraagt, daar wordt ook nagedacht over een digitale kaart van initiatieven.

Ook weet ik van de Bijen App met kaart in de app. Wellicht zijn dit soort initiatieven en kaarten te verbinden met elkaar. We moeten een wiel niet keer op keer opnieuw uitvinden.

Ik zal dit bespreken met de lector en onderzoeker van WUR die hiervoor verantwoordelijk is. Anderzijds begrijp ik ook heel goed dat initiatieven zoals Pollinators graag met een eigen kaart eea zichtbaar willen maken.

Intussen zijn we ook in contact met 10.2.e. van Bee Foundation met de Bee Miles.

Zij is ook aan Pollinators verbonden begreep ik. Goed om elkaar op de hoogte te houden en waar mogelijk te linken.

p.s. 1

Wordt er bij Pollinators ook gedacht aan meerjarige bloemen/vegetatie, zodat er structureel verbloeming geborgd wordt?

Continuïteit in het bloemenaanbod is ook een aandachtspunt in de nationale bijenstrategie. Zaaïen (van eenjarigen) is mooi, ook voor beeldvorming en meekrijgen van mensen, maar we wensen natuurlijk meer continuïteit.

p.s. 2

Hebben jullie contact met Operatie Steenbreek? Of Duurzaam Den Haag, die Operatie Steenbreek voor Haaglanden uitvoert?

Dit kan een interessante partner zijn, ook om meer mensen te bereiken. Vaak zie ik bijenvriendelijke berichten langskomen van dit initiatief. Ook zijn veel gemeenten aangesloten!

Succes morgen met de zaaidag !

Groet, 10.2.e.

10.2.e.

Beleidsmedewerker Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit

Ministerie van Economische Zaken (EZ)

Bezoekadres: Bezuidenhoutseweg 73

Postadres: Postbus 20401, 2500 EK Den Haag

Telefoon: 070 - 10.2.e

Mobiel: 06 10.2.e

E-mail: 10.2.e @minez.nl

Van: [redacted] [mailto:[redacted]@nudge.nl]

Verzonden: vrijdag 21 april 2017 13:35

Aan: 10.2.e. [redacted]

Onderwerp: Bestuivers initiatief: The Pollinators

Hallo 10.2.e. [redacted]

samen met The Tipping Point Foundation zijn wij het project The Pollinators gestart.

Komend weekend gaat er gezaaid worden en in de tussen tijd verzamelen we zo veel mogelijk initiatieven die zich met dit onderwerp bezig houden.

Ik deel graag de link met jullie:

<http://thepollinators.org/initiatieven/>

Vriendelijke Groet,

10.2.e. [redacted]

Baden Powellweg 281

10.2.e.

Operationeel Directeur

06- | +31(0)20

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: maandag 24 april 2017 15:22
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: FW: bijdrage Bee Foundation aan Bijenstrategie

Ter info

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: 10.2.e. @bee-foundation.nl]
Verzonden: maandag 24 april 2017 11:34
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: RE: bijdrage Bee Foundation aan Bijenstrategie

Beste 10.2.e.,

We werken uitsluitend met meerjarige inheemse kruidenmengsels en beogen in 4 jaar een structurele bijenbiotoop op te bouwen. De afspraken die we maken met grondeigenaren zijn minimaal vier jaar begeleiding en monitoring vanuit Bee Foundation en training op bijenvriendelijk beheer. Daarna functioneert de biotoop en is voldoende kennis aanwezig voor het voortzetten van bijenvriendelijk beheer.

Als we met struiken en bomen werken is de begeleiding en monitoring ook vier jaar met de doelstelling dat de aanplant natuurlijk veel langer blijft staan. Hierin werken we samen met het Boomregister en Cobra.

Vorig jaar was ons eerste jaar van Bee Foundation. We hebben het concept getest en er is veel animo voor. We hebben 3 bijenoases aangelegd, twee in Arnhem en een in Houten.

Ook zijn er meerdere samenwerkingsverbanden opgestart o.a. met Landschapsbeheer Gelderland, Stoomtram Hoorn Medemblik, Gemeente Zwijndrecht, Nudge, The Pollinators en Radboud ziekenhuis. In de komende periode worden binnen deze samenwerkingsverbanden bedrijven gemobiliseerd om via Bee Miles mee te investeren en aanleg van structureel voedsel voor bijen, hommels en vlinders.

Met de winkel De Bijenkorf hebben we twee weken geleden de aftrap gedaan voor een bijeneducatieprogramma.

In de komende periode werken we aan een marketingcommunicatie plan waarin we het woord Bee Miles vervangen voor bijenoase. Momenteel zijn we dit concept aan het testen. Voorafgaand aan de presentatie van juni, zal ik je hierover een update geven.

Hartelijke groet,
 10.2.e.

> 10.2.e.

- >
- > Zojuist de toelichting op beemiles gelezen. Mooi initiatief.
- > Is er al veel animo voor?
- >
- > Ik vroeg me af in hoeverre dit een initiatief is dat structureel
- > bijdraagt aan bijen(voedsel).
- > In de flyer las ik dat dit voor 4 jaar geborgd is.
- >
- > Kan je aangeven wat er gebeurd met zo'n bloemengebied na 4 jaar?
- > Wordt er dan opnieuw een set beemiles aangeschaft of vervalt zo'n gebied?
- > (wat jammer zou zijn natuurlijk)
- >
- > En doet Bee Foundation aan monitoring van resultaten en effecten voor
- > bijen?
- >
- > Ben benieuwd hierover te horen.
- >
- > Groet, 10.2.e.
- >
- >

> -----Oorspronkelijk bericht-----
> Van: 10.2.e [redacted]@bee-foundation.nl]
> Verzonden: dinsdag 18 april 2017 14:16
> Aan: 10.2.e. [redacted]
> Onderwerp: bijdrage Bee Foundation aan Bijenstrategie
>
> Beste 10.2.e.,
> We hebben elkaar vorige week donderdag op de bijeenkomst van de
> bijenstrategie gesproken i.v.m. mijn betrokkenheid bij de ontwikkeling
> van de Heideboerderijen.
>
> Zoals afgesproken stuur ik je ook de bijdrage van Bee Foundation aan
> de bijenstrategie. De ppt en een korte tekst.
>
> Ik heb het emailadres van 10.2.e. niet, zou jij het aan haar willen
> doorsturen met een cc aan mij? Hartelijk dank.
>
>
> Met vriendelijke groet,
>
> 10.2.e. [redacted]
> Directeur-Bestuurder Bee-Foundation
>
> Stichting Bee Foundation
> Tel: 06 - 10.2.e [redacted]
> 10.2. [redacted]@bee-foundation.nl
> www.bee-foundation.nl
>
> -----
> Bee Foundation in de correspondent! Lees hier het hele artikel:
> <http://www.bee-foundation.nl/artikel-correspondent-zo-gaan-we-bijensterfte/>
> rfte/
>
> Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien
> u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is
> gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het
> bericht te verwijderen.
> De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard
> ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch
> verzenden van berichten.
>
> This message may contain information that is not intended for you. If
> you are not the addressee or if this message was sent to you by
> mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
> The State accepts no liability for damage of any kind resulting from
> the risks inherent in the electronic transmission of messages.
>
>

Met vriendelijke groet,

10.2.e. [redacted]
Directeur-Bestuurder Bee-Foundation

Stichting Bee Foundation
Tel: 06 - 10.2.e [redacted]
10.2. [redacted]@bee-foundation.nl
www.bee-foundation.nl

Bee Foundation in de correspondent! Lees hier het hele artikel:
<http://www.bee-foundation.nl/artikel-correspondent-zo-gaan-we-bijensterfte/>

10.2.e.

Van: 10.2.e @prorail.nl
Verzonden: maandag 24 april 2017 08:57
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e @prorail.nl; 10.2.e @prorail.nl
Onderwerp: RE: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.

Dag 10.2.e,

Fijn dat ik de presentaties mag ontvangen!

Over de bijeenkomst: het was zeer inspirerend en goed om te zien dat er vanuit alle geledingen in de maatschappij organisaties hiermee bezig zijn. Ook vond ik de workshop leuk en heel goed om te merken dat er concrete afspraken gemaakt konden worden en het ene initiatief het andere kon versterken.

Zoals ik tijdens de bijeenkomst ook heb aangegeven is het belang van dit beraad voor ons ook het feit dat dit geïnitieerd wordt door het ministerie van EZ. Wij vinden het essentieel dat de overheid zich uitspreekt dat natuur en biodiversiteit belangrijk is. In dat opzicht zouden we naast de faciliterende rol die EZ hierin vervult wat ons betreft in het beraad misschien ook kunnen kijken naar de voorwaardenseppende rol. Als uitvoerende organisaties hebben we dit nodig om onze activiteiten voor dit onderwerp te kunnen verantwoorden en uit te voeren.

Daarnaast onderschrijven wij ook dat, kijkend naar de visie voor 2030, we moeten bepalen welke stappen gezet moeten worden om daar te komen, hoe de benoemde initiatieven daaraan bijdragen en – niet onbelangrijk - wat er nog ontbreekt en wat we dus nog zullen moeten organiseren. En tot slot is het voor ons van belang dat we met elkaar kennis opbouwen over wat werkelijk nodig is om niet alleen de bijen maar alle bestuivers vooruit te helpen en welke specifieke maatregelen daaraan bijdragen.

Hopelijk kun je hier wat mee en we horen graag wat het vervolg is op afgelopen bijeenkomst.

Met vriendelijke groet

10.2.e.

ProRail

ProRail "Afdeling Leefomgeving, Juridische Zaken en Vastgoed"
 Postadres: ProRail - Tulpenburgh 1.08, Postbus 2038, 3500 GA Utrecht
 bezoekadres: Moreelse park 2, 3511 EP Utrecht
 e-mail: 10.2.e @prorail.nl
 tel: 06 10.2.e

Van: 10.2.e @minez.nl]
Verzonden: woensdag 19 april 2017 14:20
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: RE: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.

Hallo 10.2.e,

Wij kijken zeker terug op een geslaagde bijeenkomst.

Heb jij dat ook zo ervaren? Of heb je nog tips / aandachtspunten voor een eventuele volgende bijeenkomst?

De presentaties zal ik bij elkaar zoeken en naar je doorsturen.

Groet,
 10.2.e

Van: 10.2.e [redacted]@prorail.nl]

Verzonden: dinsdag 18 april 2017 10:51

Aan: 10.2.e. [redacted]

Onderwerp: RE: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.

Dag 10.2. ,

Ik hoop dat jullie met voldoening terugkijken op de bijeenkomst van 13 april j.l. Wij hadden afgesproken om nav deze bijeenkomst nog even contact hebben.

Aanvullend nog een vraag of het mogelijk is om de gehouden presentaties digitaal te ontvangen?

Met vriendelijke groet

10.2.e. [redacted]

Van: 10.2.e [redacted]@minez.nl]

Verzonden: dinsdag 11 april 2017 12:27

Aan: 10.2.e. [redacted]

Onderwerp: RE: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.

Beste 10.2.e. ,

Wat fijn dat het lukt om aanwezig te zijn a.s. donderdag.

Ik kan me voorstellen dat het niet meer haalbaar is om het huiswerk voor a.s. donderdag uit te werken.

Het meenemen van input t.b.v. het gesprek in de workshop is heel prettig, zou het je lukken om van deze input een aantal exemplaren mee te nemen zodat het ook voor anderen binnen de workshop beschikbaar is?

Alvast bedankt en tot donderdag!

Vriendelijke groet,

10.2.e. [redacted]

Van: 10.2.e [redacted]@prorail.nl]

Verzonden: dinsdag 11 april 2017 11:00

Aan: 10.2.e [redacted]@minez.nl

CC: 10.2.e [redacted]@prorail.nl; 10.2.e [redacted]@prorail.nl

Onderwerp: RE: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.

Beste 10.2.e. [redacted]

Hierbij wil ik u laten weten dat ik as donderdag aanwezig ben bij het bijenevent in Antropia. Ik vervang 10.2.e. [redacted] die helaas niet kan as donderdag. Wij zijn directe collega's en werken binnen ProRail beiden aan het dossier 'Natuur'.

Ik begreep van 10.2.e. [redacted] dat zij de eerdere mails m.b.t. het huiswerk heeft gemist. Wij hebben dat deel daarom helaas niet goed kunnen voorbereiden. Uiteraard zal ik de input vanuit ProRail zoveel mogelijk meenemen en inbrengen.

Met vriendelijke groet

10.2.e. [redacted]

ProRail

ProRail "Afdeling Leefomgeving, Juridische Zaken en Vastgoed"

postadres: ProRail - Tulpenburgh 1.08, Postbus 2038, 3500 GA Utrecht

bezoekadres: Moreelse park 2, 3511 EP Utrecht

e-mail: 10.2.e [redacted]@prorail.nl

tel: 06 10.2.e [redacted]

Van: 10.2.e [redacted]@minez.nl]

Verzonden: woensdag 5 april 2017 16:20

Aan: 10.2.e. [redacted]

Onderwerp: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.

Urgentie: Hoog

Beste 10.2.e. ,

Met dit bericht wil ik je herinneren aan de bijen-bijeenkomst volgende week donderdag 13 april.

Zoals in de uitnodiging aangegeven willen we deze middag gebruiken om de door verschillende partijen aangedragen initiatieven samen met de andere partners verder uit te werken/concreter te maken met als doel ze een stap verder te brengen.

Graag nodig ik je uit hierbij aanwezig te zijn om met elkaar verder te praten over wat er tijdens de bijeenkomst van 26-1 jl. is besproken (zie het tekstblok uit het verslag hieronder).

Infrastructuur keten

Infrastructuur (Prorail, RWS) en terreinbeheer (Natuurmonumenten) aan elkaar koppelen en bijvriendelijk maken lijkt een goede mogelijkheid. Daarvoor is nodig:

1) KENNIS:

- Wat is nodig voor bijen (vegetatie, nestplek, hoeveel, regio-specifiek, ruimtelijke verdeling; wat werkt op lange termijn om diversiteit en populaties te bevorderen?)
→ *NATURALIS/EIS zijn bereid te verkennen hoe dit te leveren/genereren*
- Uitvoering (passend bij huidig beheer, inrichting van gebieden, machines, kosten, regels, etc) →
GREENDEAL INFRANATUUR partners kunnen dit wellicht trekken

2) IMPLEMENTATIE / UITROLLEN VAN BEHEEROPTIES:

- Contracten met beheerders aanpassen, bewustwording en training van beheerders/uitvoerders. →
GREENDEAL INFRANATUUR partners

3) INTEGRALE AANPAK OP LANDSCHAPSNIVEAU

- Bovenstaande werkt alleen als verschillende beheerders in een landschap samenwerken en een visie ontwikkelen voor het gehele landschap. Hierbij gaat het om een sociaal netwerk opzetten en van daar uit samen plannen en uitwerken.
→ *Groene Cirkels Bijenlandschap kan voorbeeld hiervoor zijn! Provincie zou faciliterend kunnen zijn hierin*

In voorbereiding op de bijeenkomst wil ik je vragen om bijgaande 'huiswerkopdrachten' in te vullen en retour te zenden zodat we deze kunnen gebruiken als input voor een presentatie over de stand van zaken van de diverse initiatieven en ter bespreking in de workshops.

Aanmelden en het toesturen van de sheets kan bij mijn collega [redacted] (via [redacted]@minez.nl) maar ook rechtstreeks via mij.

Alvast bedankt voor de moeite.

Met vriendelijke groet en hopelijk tot 13 april.

10.2.e.

Programma Bijenstrategie
Regisseur Biodiversiteit

Ministerie van Economische Zaken
Bezuidenhoutseweg 73, Den Haag
Postbus 20401, 2500 EK Den Haag

M: 06 10.2.e [redacted]

Email: 10.2.e [redacted]@minez.nl

<http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez>

Van: 10.2.e. [redacted]

Verzonden: maandag 27 maart 2017 11:23

Aan: 10.2.e. [redacted]

CC: 10.2.e.

Onderwerp: REMINDER: AANMELDING EN HUISWERK ten behoeve van het Event op 13 april 2017

Beste initiatiefhouders en partners,

Hierbij wil ik u herinneren aan het "huiswerk".

Wilt u zo vriendelijk zijn om u aan te melden?

Gaarne zie uw aanmelding tegemoet via mijn mailadres 10.2.e@minez.nl inzake het overleg van 13 april a.s.

Alvast veel dank.

Met vriendelijke groet,

10.2.e.

10.2.e@minez.nl

Bijenstrategie

Locatie C passage/4^e etage

Ministerie van Economische Zaken

Bezuidenhoutseweg 73 | 2595 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

Let op: Interdepartementale toegang kan aangevraagd worden via: rijkspas.rijksweb.nl

Het adres:

Antropia

Hoofdstraat 8

3972 LA Driebergen

Telefoon: 0343-531 818

(tegenover station Driebergen-Zeist)

In de uitnodiging vindt u ook twee korte 'huiswerkopdrachten'. Graag hiervoor aandacht.

De deadline voor uw antwoord is vóór 1 april a.s.

Mocht u vragen hebben en voor uw aanmelding kunt u terecht bij () (10.2.e@minez.nl)

Ik hoop u allen te mogen treffen,

Mede namens het hele programmateam,

10.2.e.

Programmamanager Bijenstrategie

10.2.e.

Co-ordinating senior officer

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)7010.2.e

10.2.e@minez.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Lees [hier](#) de volledige tekst van de e-mail disclaimer. [Here](#) you can read the full e-mail disclaimer.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: donderdag 20 april 2017 16:45
Aan: 10.2.e @bee-foundation.nl
CC: 10.2.e.
Onderwerp: RE: bijdrage Bee Foundation aan Bijenstrategie

10.2.e,

Zojuist de toelichting op beemiles gelezen. Mooi initiatief.
 Is er al veel animo voor?

Ik vroeg me af in hoeverre dit een initiatief is dat structureel bijdraagt aan bijen(voedsel).
 In de flyer las ik dat dit voor 4 jaar geborgd is.

Kan je aangeven wat er gebeurt met zo'n bloemengebied na 4 jaar?
 Wordt er dan opnieuw een set beemiles aangeschaft of vervalt zo'n gebied? (wat jammer zou zijn natuurlijk)

En doet Bee Foundation aan monitoring van resultaten en effecten voor bijen?

Ben benieuwd hierover te horen.

Groet, 10.2.e

-----Oorspronkelijk bericht-----

Van: 10.2.e @bee-foundation.nl
Verzonden: dinsdag 18 april 2017 14:16
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: bijdrage Bee Foundation aan Bijenstrategie

Beste 10.2.e.,
 We hebben elkaar vorige week donderdag op de bijeenkomst van de bijenstrategie gesproken i.v.m. mijn betrokkenheid bij de ontwikkeling van de Heideboerderijen.

Zoals afgesproken stuur ik je ook de bijdrage van Bee Foundation aan de bijenstrategie. De ppt en een korte tekst.

Ik heb het emailadres van 10.2.e niet, zou jij het aan haar willen doorsturen met een cc aan mij? Hartelijk dank.

Met vriendelijke groet,

10.2.e.

Directeur-Bestuurder Bee-Foundation

Stichting Bee Foundation
 Tel: 06 - 10.2.e
 10.2. @bee-foundation.nl
 www.bee-foundation.nl

 Bee Foundation in de correspondent! Lees hier het hele artikel:
<http://www.bee-foundation.nl/artikel-correspondent-zo-gaan-we-bijensterfte/>

10.2.e.

Van: 10.2.e @defruitmotor.nl>
Verzonden: donderdag 20 april 2017 16:13
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: RE: FW: Tweede Natuur

Hoi 10.2.e.,

Dank voor je terugkoppeling, ook al had ik natuurlijk liever een ander eindoordeel gezien vwb Tweede Natuur. Ik zal 10.2.e. benaderen, dank voor die suggestie!

De bijenstrategie-workshop vond ik erg leuk. Vanuit Natuur & Milieu heb ik enkele afspraken gemaakt en ben ik nu aangesloten bij Greendeal Infranatuur. In ieder geval zijn er interessante lijntjes om resultaat te boeken voor de wilde bijen.

10.2. is vanuit De Fruitmotor betrokken bij het onderzoek van Wageningen – 10.2.e. Ook voor De Fruitmotor waren interessante partijen aanwezig waarmee we verder in gesprek zijn.

Nogmaals dank voor je antwoord en graag tot een volgende keer,
 10.2.

Van: 10.2.e @minez.nl]
Verzonden: donderdag 20 april 2017 15:40
Aan: 10.2.e @defruitmotor.nl>
Onderwerp: FW: FW: Tweede Natuur

Hallo 10.2.,

Inmiddels alweer een week geleden dat we elkaar spraken. Hoe heb je de bijeenkomst ervaren? Wat het nuttig? Volgens mij heb jij wel wat leuke links met andere projecten kunnen leggen, als ik me niet vergis.

Ik kan je hierbij ook gelijk terugkoppelen over de bespreking van de Fruitmotor binnen het team Tweede natuur. Ze zijn enthousiast over het project maar moeten energie en middelen beperken tot initiatieven die op een of andere wijze aantoonbaar een bredere uitstraling hebben, liefst landelijk, en daarbij een concreet perspectief bieden op meer biodiversiteit, meer aandacht/draagvlak voor biodiversiteit en/of benutting van natuur. De suggestie uit het team is om de provincie Gelderland te benaderen hiervoor.

Daarnaast hebben zij bij 10.2.e. van Crowdfunding voor natuur (<https://www.voorjebuurt.nl/special/crowdfunding-voornatuur/>) geïnformeerd over eventuele mogelijkheden, en zijn reactie is als volgt: *"Het organiseren van de dag (voorlichting, plukdag) is in mijn optiek minder geschikt voor crowdfunding. Er zullen weinig mensen zijn die financieel willen bijdragen aan de organisatiekosten van een dergelijk event. Eventueel zou je een onderdeel er kunnen uitlichten (speciale sprekers, bijzondere activiteit) maar ik zie ook een andere mogelijkheid: de herinrichting van de boomgaard. Uiteraard moeten we dan concreter maken wat de herinrichting precies is en waarom die van belang is. Maar als je dat lukt heb je een concreet project waar het grote netwerk en de bezoekers aan de dag mogelijkheid aan willen bijdragen."*

Ik hoop dat ik je hiermee iets verder heb kunnen helpen en als we vanuit de Bijenstrategie nog iets kunnen betekenen, op een andere manier dan een financiële bijdrage, dan hoor ik het graag.

Gr
 10.2.e

Van: 10.2.e [redacted]@defruitmotor.nl]

Verzonden: woensdag 5 april 2017 12:30

Aan: 10.2.e. [redacted]

Onderwerp: FW: Tweede Natuur

Hallo 10.2.e,

Ik mail je even vanaf mijn Fruitmotor account.

Wat zo bijzonder is aan De Fruitmotor:

De Fruitmotor wil samen met ondernemers, lokale en regionale overheid, onderzoek- en onderwijsorganisaties de fruitteelt verduurzamen, die zo belangrijk is voor de Betuwe in economische, sociale en ecologische zin. Uit uitgebreide gesprekken met stakeholders is gebleken dat hieraan grote behoefte is. Daarvoor heeft De Fruitmotor een systeeminnovatie ontworpen, met 7 innovaties die leiden tot een systeemkanteling waarin ecologie, sociaalmaatschappelijke en economie in balans zijn en toegewerkt wordt naar een circulaire economie in een veerkrachtige regio, met vitale leefgemeenschappen:

1. Van restfruit (dat wij Krenkelaars noemen), maken we hoogwaardige producten (innovatie 1)
2. Die verkopen we als streekproduct onder een echt streekmerk: de Betuwse Krenkelaar (innovatie 2)
3. De hele keten (van teler, verwerker, producenten, winkels en horeca tot en met consument) is lid van de opgerichte coöperatie (innovatie 3)
4. De ketensamenwerking richt zich op het optimaliseren van de gehele keten en niet op de maximalisatie van elke schakel. Daardoor ontvangt de teler een betere prijs voor zijn restfruit (innovatie 4)
5. En heeft hij financiële armslag om zijn boomgaard te verduurzamen door bijenbosjes te planten en bloemranden aan te leggen en minder te spuiten. Dat levert een mooier landschap op wat weer goed is voor inwoners, recreatie en toerisme (innovatie 5)
6. De verkoop van producten in dorpshuizen en sportverenigingen levert waardepunten op, die zij kunnen omzetten naar sociale activiteiten, verduurzaming van het gebouw, van het voedselpakket, of anderszins (innovatie 6)
7. Doordat we zoveel mogelijk activiteiten in de streek te laten plaats vinden, stimuleren we de regionale economie en zorgen we voor extra werkgelegenheid (innovatie 7)

Zie ook ons korte filmpje op <https://www.youtube.com/watch?v=WuzW07JCZw0> en www.defruitmotor.nl

Het initiatief is uniek in Nederland. Nog niet eerder is verduurzaming van een agrarische sector tot stand gebracht door ketensamenwerking in de structuur van een integrale streekcoöperatie, waarbij alle ketendeelnemers aangesloten zijn. Tot nu toe zijn wel boerencoöperaties bekend of juist consumentencoöperaties, maar ketencoöperaties zijn er nog niet. Het project ontstijgt het individuele belang door de gehele keten van regionale fruittelers, regionale verwerking, distributie- en afzetkanalen en klanten/inwoners te betrekken bij de transitie van fruittelers naar een nieuw circulair businessmodel (in tegenstelling tot Kromkommer etc. die nog steeds in een lineair business model werken), waarbij de duurzaamheid structureel verbeterd wordt. Deze aanpak is kopieerbaar naar andere grondgebonden landbouw en gebieden.

De Fruitmotor is een samenwerking aangegaan met diverse partners, die in uiteenlopende rollen bijdragen aan het succes van dit project. Zij zijn allen sleutelspelers op hun deelterrein en koplopers in hun vak:

- Bedrijven: fruitteler 10.2.e [redacted] uit Kerk-Avezaath (die ook fruittelers van studieclub Zoelen e.o. vertegenwoordigt en tevens voorzitter is van NFO Hardfruit), Betuws Wijdomein uit Erichem (die al vele medaille-winnende wijnen heeft gebotteld), Spar de Haas uit Deil, Restaurant de Os en het Paard uit Deil, Qoin, Rabobank West Betuwe, Spijker & Co uit Buren

- Overheid: gemeenten Geldermalsen, Culemborg, Buren, Regio Rivierenland
- Onderwijs en onderzoek: HAS Hogeschool, Wageningen Environmental Research (Alterra)
- NGO's: Imkervereniging West Betuwe, Greenport Gelderland (Fruitpact), DKK Gelderland, Groene Brein/Groene Zaak, Gebiedscoöperatie Rivierenland
- De Fruitmotor treedt op als ketenregisseur en procesmanager.

De Fruitmotor is na de zomer van 2016 gestart met het uitwerken en neerzetten van een pilotproject. In 5 werkgroepen die gecoördineerd worden door De Fruitmotor, wordt samen met de 11 partners gewerkt aan de ontwikkeling. Terwijl de ontwikkeling nog gaande is, is ook al gestart met de verkoop van streekproducten onder het merk Betuwse Krenkelaar in een streekcoöperatie en het benaderen van leden. Dit is een succes: in enkele maanden tijd zijn bijna 2.000 flessen verkocht aan cateraars, slijterijen en horeca die trots het streekproduct schenken. Ook zijn bijna 100 inwoners lid geworden. Een klein formaat fles is in bestelling als 1-persoons flesje voor op de terrassen.

Impact van het project:

- Vermindering CO2 door voorkomen verspilling,
- Verbetering biodiversiteit in de boomgaard,
- Voorkomen van bestuiverstekort,
- Teler komt letterlijk achter zijn heg vandaag, is in contact met de inwoners, krijgt waardering voor zijn vakmanschap en zijn landschapbeheer.
- Streekmerk Betuwse Krenkelaar wekt trots van inwoners (en is een heerlijk product).
- De Fruitmotor verbetert de regionale economie en zorgt voor extra werkgelegenheid.
- We werken nog aan een programma waarin dorpshuizen worden ondersteund, als centrum voor de dorpsgemeenschap

We werken nu toe naar het praktische deel van de herinrichting van de boomgaard. We willen daaraan ook een voorlichtingsdag bij de teler verbinden, die toegankelijk is voor omwonenden, collega-telers, partnerorganisaties. Daarnaast willen we een plukdag organiseren, met daarin centraal het plukken van zowel appels als bloemen.

Voor de communicatie en de organisatie van de dag, met sprekers etc. zou het fijn zijn om ondersteuning vanuit Tweede Natuur te ontvangen.

We denken aan een bedrag van 10.1.c

10.2.e, mocht je nog meer informatie willen, laat het me svp weten!

Met fruitige groet,

10.2.e.

M. 06 10.2.e

De Coöperatieve Betuwse Fruitmotor U.A.

Secretariaat Linge Singel 1

4033 KA Lienden

www.defruitmotor.nl

www.betuwsekrenkelaar.nl

sta a.u.b. stil bij het milieu voordat u deze e-mail print..

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: donderdag 20 april 2017 14:30
Aan: 10.2.e @springtij.nu'
Onderwerp: Kansen voor Verzorgingsplaatsen: Van Grauwwaars Groen
Bijlagen: Presentatie van Grauwwaars Groen V1 (1).pdf

Beste 10.2.e.

Zoals vanmorgen toegezegd bijgaand de presentatie van Nudge en RWS waarin de plannen van dit initiatief zijn uitgewerkt.

Ik heb van 10.2.e. (zie haar gegevens hieronder) begrepen dat inmiddels Microsoft, Philips, Staatsbosbeheer en onder andere de ANWB hun medewerking hebben toegezegd om een actieve bijdrage te leveren aan de toekomstige invulling voor deze uitdagende locaties. Het is hun plan om een gezamenlijke campagne op te zetten waarbij zoveel mogelijk organisaties en inwoners van Nederland mee kunnen denken en beslissen over de toekomst van deze specifieke locaties: de parkeerplaatsen langs de rijkssnelwegen.

Wellicht zijn er mogelijkheden op het gebied van biodiversiteit die gezamenlijk kunnen worden opgepakt, zeker omdat beide initiatieven inzetten op de burger/consument en het feit dat er meerdere dezelfde partners zijn aangesloten bij beide initiatieven.

Ik hoor graag wat jullie hiervan denken.

Binnenkort spreken we elkaar nog over 'Buzzing Spring'.

Met vriendelijke groet,
 10.2.e.

nudge

Baden Powellweg 281
 1069 LH Amsterdam

10.2.e.

Operationeel Directeur

06 10.2.e | +31(0)20 10.2.e

10.2
.e.

van **grauw**
naar **groen**

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

nudge

01/03/2017

Droom

*De verzorgingsplaatsen
langs de snelweg worden
buitenplaatsen om bij te tanken
in harmonie met de natuur*

Vertrekpunt

"Samen met **Nudge** is een **onderzoek** gestart naar de **verzorgingsplaatsen** van **Rijkswaterstaat**. In totaal zijn dit er ruim **300**. Hoe kun je de **leefbaarheid** op deze plekken, met hulp van **belanghebbenden**, een flinke **impuls** geven?"

Tot dusver

*Droom van grijs
naar groen*

*Framen van
het vraagstuk*

*Voorstel
ideeëncompetitie*

*Inspiratie en
onderzoek*

*Opbouw van het
ecosysteem*

Inspiratie en onderzoek

Gebruikers van de verzorgingsplaats

Families

Ouderen

Vrouwen

App'ers

Vertegenwoordigers

Rokers

Zondagrijders

Motorrijders

Vrachtwagen
chauffeurs

ZZP'ers

Honden en
paarden

Wegenwacht
en politie

Bezoekers die een onveilig gevoel geven

Criminelen

Vertierzoekers

Chauffeurs

Desk research

Strategische Beheervisie Verzorgingsplaatsen 2016-2030

Eindrapport met visie en strategie

Rapport Zelfrijdende Auto's

Verkenning van implicaties op het ontwerp van wegen

RWS NEXT Bouwstenen

Inspiratie voor organisatiekoers 2020

Natuurlijk verder

Rijksnatuurvisie 2014

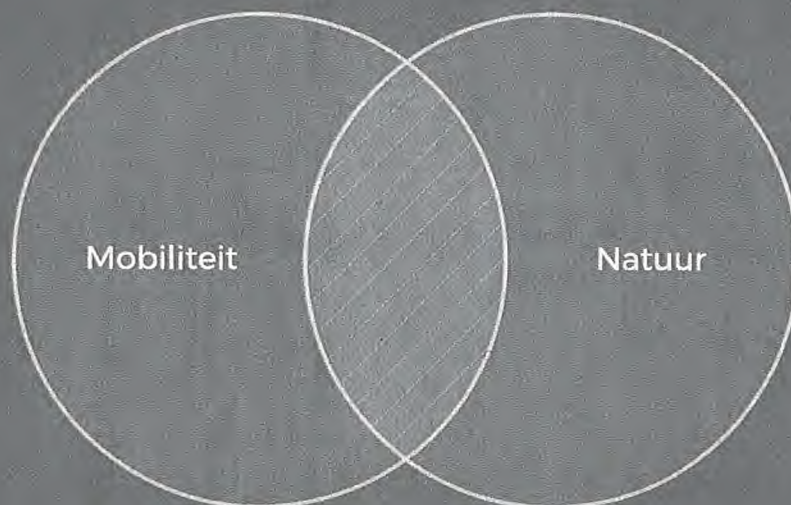
Lange Termijn Verkenning Wegen

Toekomstige Uitdagingen

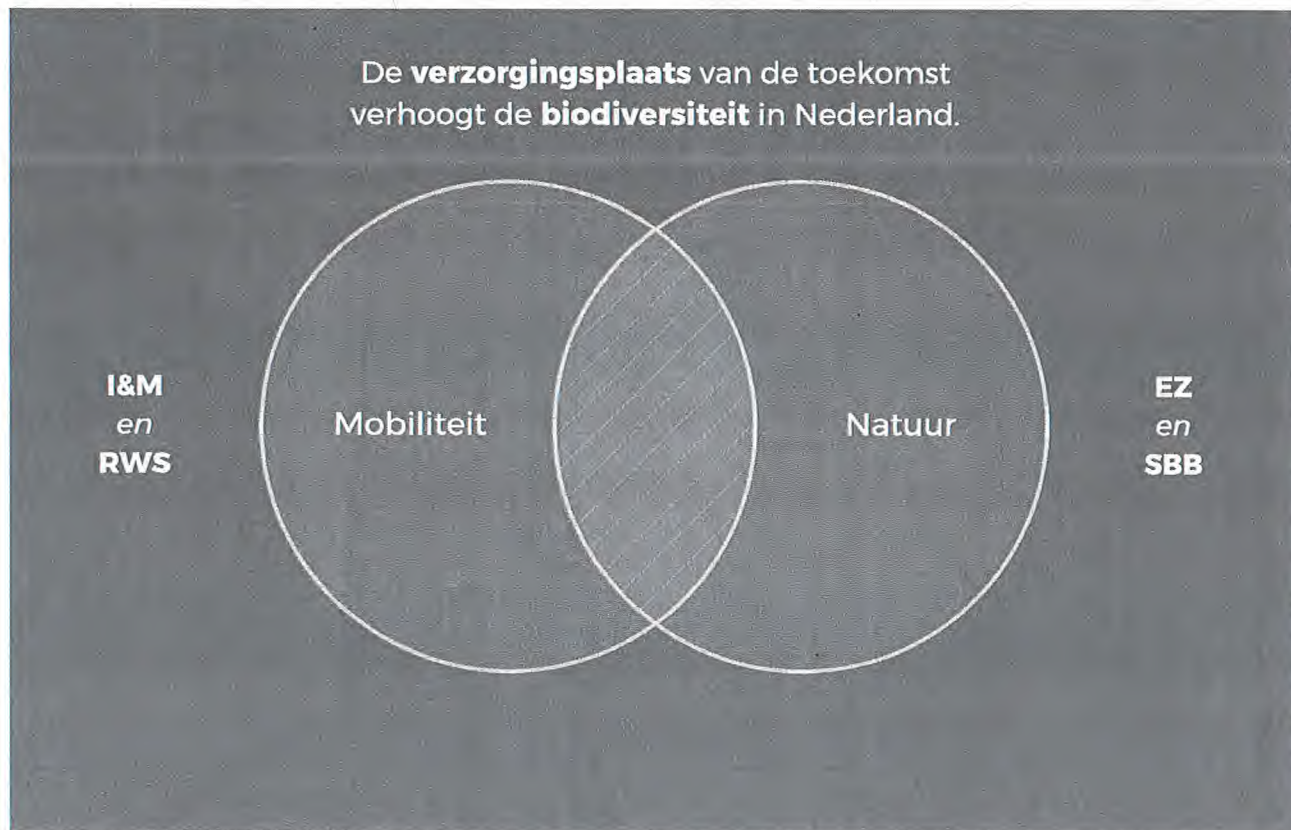

Framen van het vraagstuk

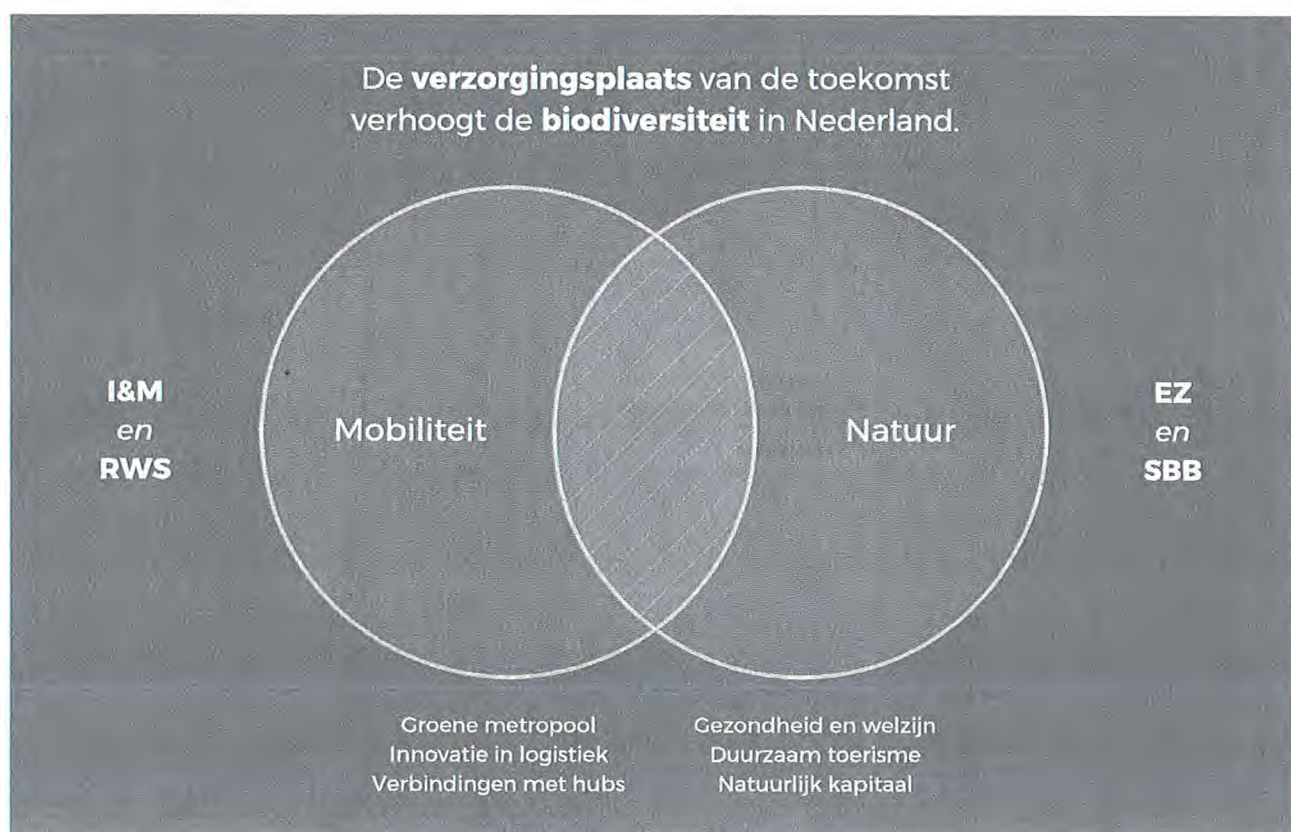
Framing

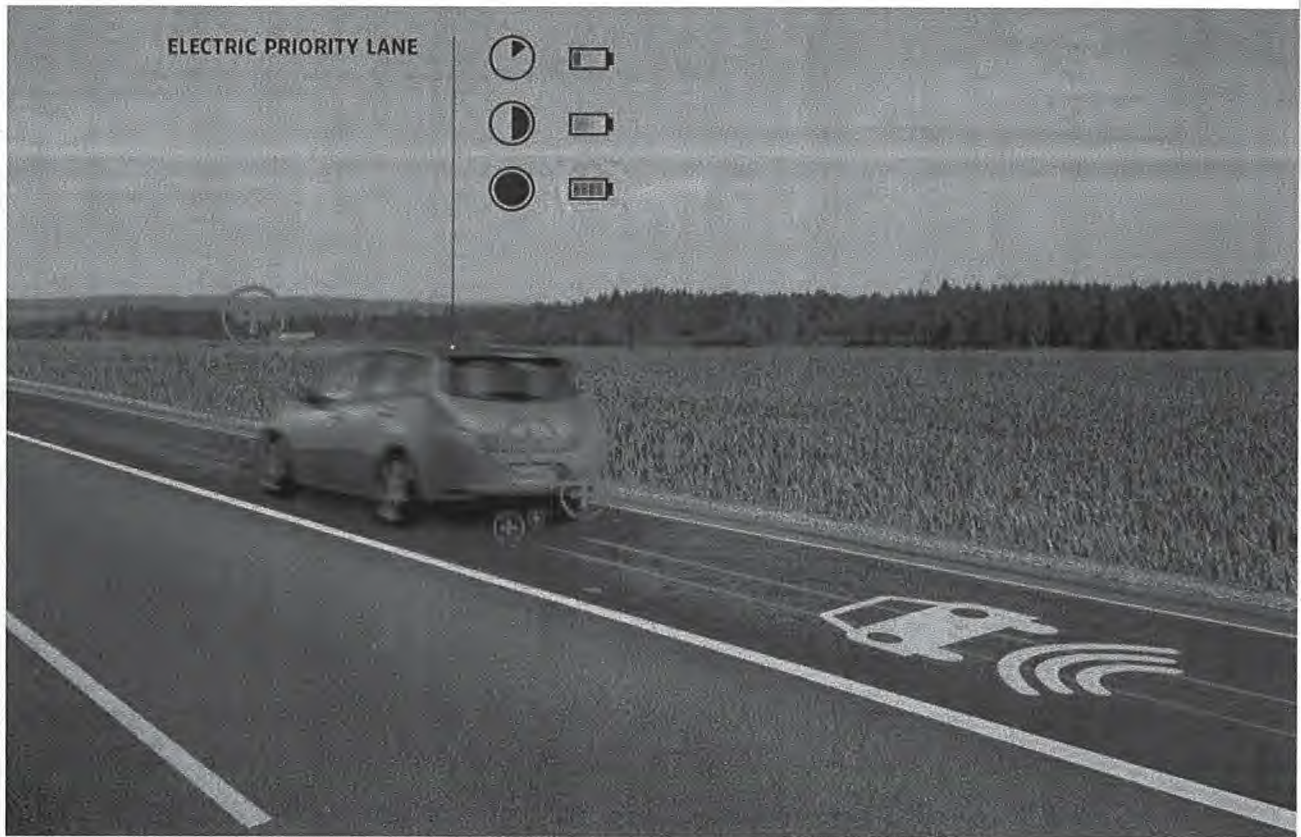
Framing

Framing

Framing Mobiliteit

Framing Mobiliteit

Er is steeds meer behoefte aan **slimme en schone mobiliteitsoplossingen** voor personen, goederen en diensten.

Nieuwe ontwikkelingen bieden de komende jaren kansen om **mobiliteit op een slimme én duurzame wijze** aan te pakken.

Framing Natuur

Framing Natuur

Wereldwijd verslechtert de **biodiversiteit**. Het aantal verschillende soorten **dieren, planten en micro-organismen neemt af**. De overheid wil daarom de biodiversiteit **behouden en duurzaam gebruiken**.

"Natuur hoort midden in de samenleving thuis."

Natuurvisie (Natuurlijk verder, Economische Zaken)

Ontwerp-opgave

*Wat als we verzorgingsplaatsen
zo ontwerpen dat dit de biodiversiteit
in Nederland verhoogt en bijdraagt aan
slimme en schone mobiliteitsoplossingen
voor mens en product.*

Perspectief Vier thema's

Mens, plant
en dier

Cultuur en
vrije tijd

Mobiliteit als
een service

Nieuwe
economie

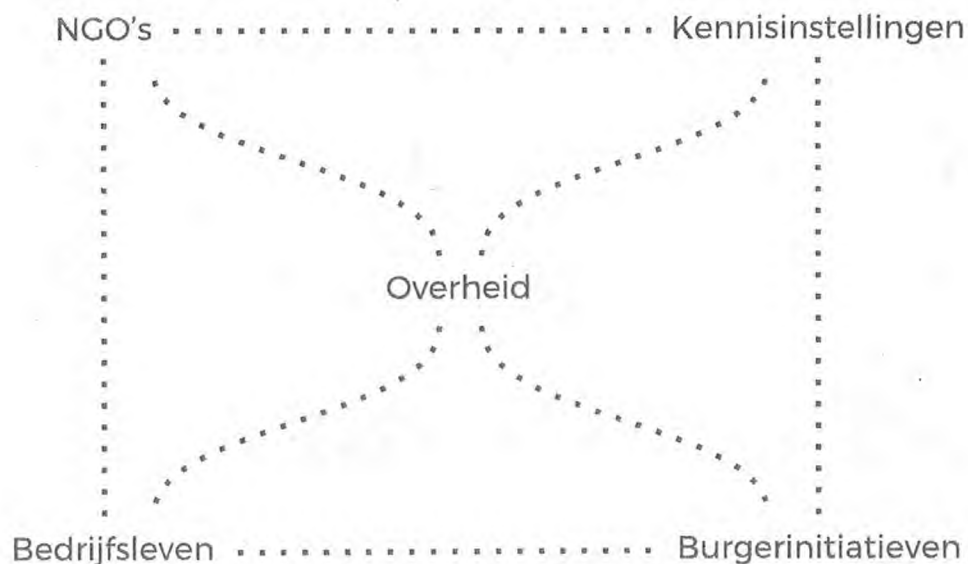
Criteria

- Aangename omgeving
- Veilig, heel en schoon
- Toekomstbestendig
- Vergroten duurzaamheid (*impact*)
- Bijdrage klimaatdoelstellingen
- Gedeeld eigenaarschap, tastbaar
- Innovatieve aanpak, bottom up
- Prototypen, schaalbaar en herhaalbaar
-
-

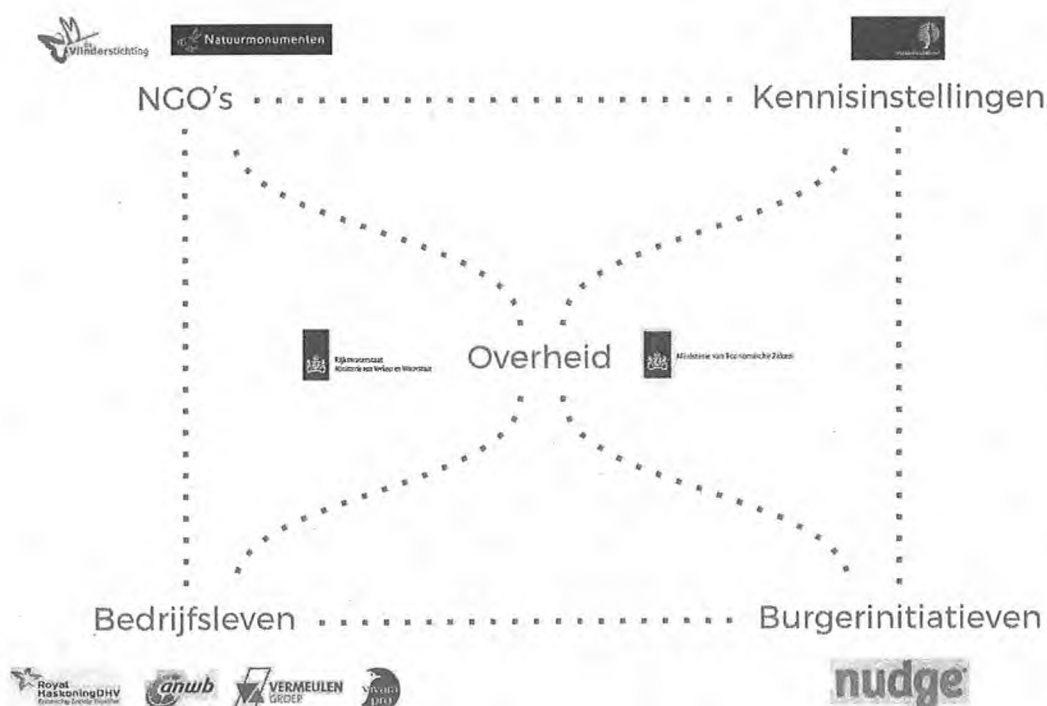

**Bouwen van
het ecosystem**

Stakeholders voor bouwen van het ecosystem

Stakeholders voor bouwen van het ecosystem

Partners die het project ondersteunen

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Ministerie van Economische Zaken

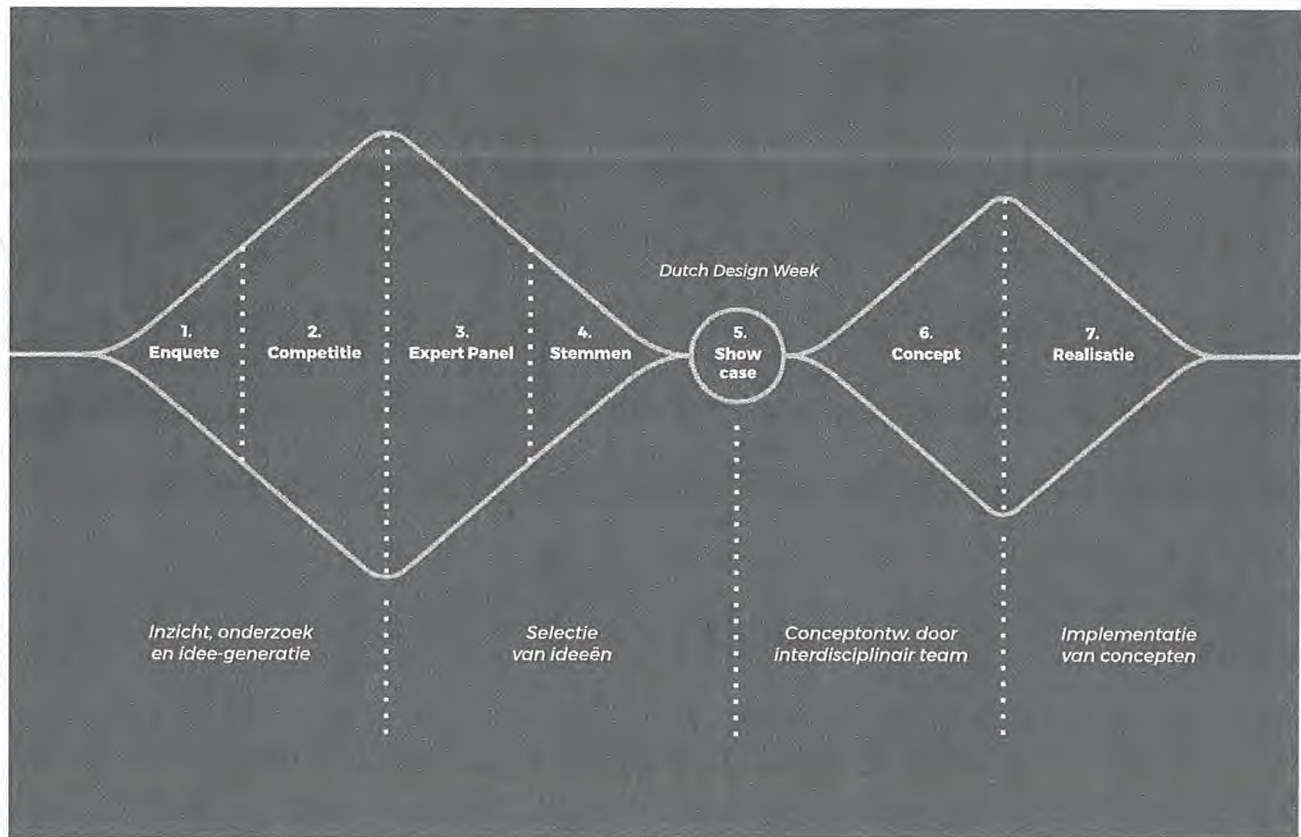

heijmans

**Voorstel
ideeëncompetitie**

Plan van aanpak

Locaties

A2 Haarrijn

A2 De Groote Bleek

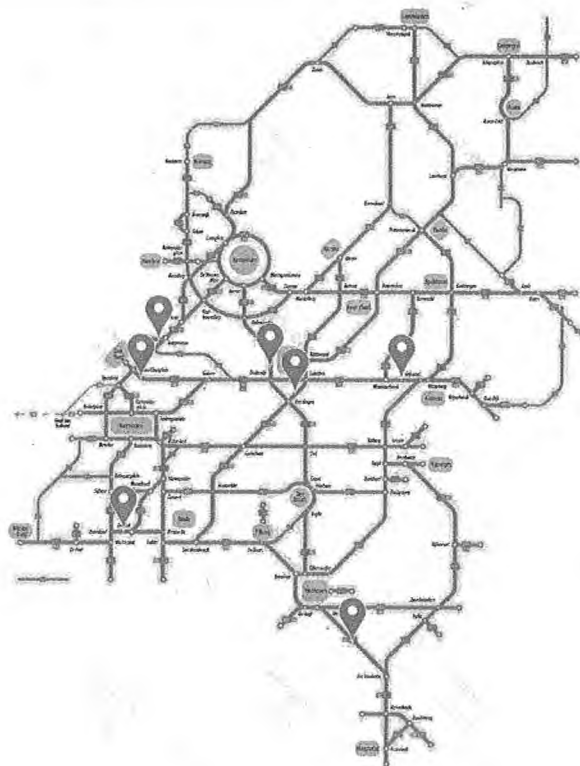
A12 Ginkelse Zand

A12 Knorrestein

A27 De Knoest

A44 Elsgeest

A58 Wouwse Tol

Resultaat Hoe meten we succes?

- **Nulmeting** biodiversiteit en mobiliteit.
- Succes van het **ecosysteem**.
- Meten **verwachtingen** en resultaat, wat heeft de nieuwe samenwerking gebracht?
- **Bereik** van de **campagne**, bij hoeveel mensen hebben mobiliteit en natuur onder de aandacht weten te brengen?
- Aantal **plannen** dat is ingediend.

Resultaat Wat gaat het project opleveren?

NRC Handelsblad: *"Zeldzame Sperweruill gespot op verzorgingsplaats De Knoest"*

De Volkskrant: *"Delegatie uit Frankrijk bezoekt natuurplaatsen langs A2"*

Eindhovens Dagblad: *"HAVO-klas start natuuronderzoek vanaf verzorgingsplaats"*

Metro: *"NS kijkt onderzoekt nieuwe samenwerkingsvormen naar voorbeeld RWS"*

Financieel Dagblad: *"Nieuwe economie start langs de snelweg"*

AutoWeek: *"Het nieuwe autorijden begint naast de snelweg"*

De Volkskrant: *"Smartcity kan niet zonder mobiliteitshub"*

Natuurvisie: *"Botanische hoofdstructuur voor mens en dier"*

van **grauw**
naar **groen**

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

nudge

01/03/2017

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: woensdag 19 april 2017 13:26
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: HUISWERK van 10.2.e. Agrobiodiversiteit : initiatief voor de 'bijenstrategie'
Bijlagen: Nationale Bijenstrategie 2017- BIJenBLOEM.docx

Beste allen,

Hierbij het huiswerk va 10.2.e.
 Gr 10.2.

Van: 10.2.e @Louisbolk.nl]
Verzonden: woensdag 19 april 2017 13:22
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: FW: initiatief voor de 'bijenstrategie'

Beste 10.2.e.

Zoals afgesproken hierbij nog mijn 'huiswerk' voor de Bijenstrategie.
 Graag wilde ik de BIJenBLOEM aanmelden als initiatief (Zie bijlage).

Vriendelijke groet,

10.2.e.

Onderzoeker agrobiodiversiteit
 Louis Bolk Instituut | Hoofdstraat 24 | 3972 LA Driebergen | 0343-10.2.e | 06-10.2.e

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: woensdag 19 april 2017 11:38
Aan: 10.2.e @bee-foundation.nl
Onderwerp: Fwd: bijdrage Bee Foundation aan Bijenstrategie
Bijlagen: vragen_initiatiefhouders_13april (4).ppt; ATT00001.htm; Bee Foundation, meer voedsel voor bijen, hommels en vlinders.pdf; ATT00002.htm

10.2.e.

Bedankt voor je bijdrage.
 Bij deze aan 10.2.e doorgezonden.
 We gaan er naar kijken.

Groet, 10.2.e

begin doorgestuurd bericht:

Van: 10.2.e @bee-foundation.nl>
Aan: 10.2.e @minez.nl>
Onderwerp: bijdrage Bee Foundation aan Bijenstrategie

Beste 10.2.e,
 We hebben elkaar vorige week donderdag op de bijeenkomst van de bijenstrategie gesproken i.v.m. mijn betrokkenheid bij de ontwikkeling van de Heideboerderijen.

Zoals afgesproken stuur ik je ook de bijdrage van Bee Foundation aan de bijenstrategie. De ppt en een korte tekst.

Ik heb het emailadres 10.2.e niet, zou jij het aan haar willen doorsturen met een cc aan mij? Hartelijk dank.

Met vriendelijke groet,

10.2.e.
 Directeur-Bestuurder Bee-Foundation

Stichting Bee Foundation
 Tel: 06 - 10.2.e
 10.2.e @bee-foundation.nl
www.bee-foundation.nl

 Bee Foundation in de correspondent! Lees hier het hele artikel:
<http://www.bee-foundation.nl/artikel-correspondent-zo-gaan-we-bijensterfte/>

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: dinsdag 18 april 2017 11:42
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e.
Onderwerp: FW: Aanmeldingen bijeenkomst 13 april 2017-incl workshop verdeling.xlsx
Bijlagen: Initiatieven-tijdslijn-schrijffrollen_bijenstrategie_13april17.pdf

Beste teamleden,

Hieronder in het mailtje van woensdag 12 april van mij, zien jullie de indeling van initiatieven die ik heb gemaakt voor de bijeenkomst van 13 april.

@Regisseurs:

Zouden jullie deze willen aanvullen met de initiatieven die jullie nog hebben ontvangen vorige week tot heden, via de 'huiswerk-opdracht'? Sommige aanvullingen direct of via 10.2.. Kan iedere 'regisseur' dit svp zelf even nagaan op zijn/haar thema? Graag.

Kunnen jullie deze aanvulling 'bijschrijven' op onderstaande lijst tot einde deze week (vrijdag, 21 april) en naar mijn sturen?

Ik zal dan alles bij elkaar zetten in één lijst.

Dan vraag ik 10.2. vervolgens om deze twee documenten (aangepaste lijst en de korte presentatie – als pdf-je - van mij) te versturen aan de aangemelde deelnemers van donderdagmiddag, bij wijze van verslagje.

10.2. zal ook de flip-overs van donderdag uitwerken in word-documentjes. Ik vraag dan te zijner tijd of jullie ernaar willen kijken en eventueel aanvullen. Alvast dank, 10.2.!

@10.2., zou je ergens deze week ook nog tijd kunnen vinden om te bezien of wij met 30-40 mensen (in de Vegenzaal??) kunnen vergaderen hier in huis bij EZ: laatste week juni/eerste week juli. Het is de bedoeling om dan een eerste concept-raamwerk voor de strategie aan de initiatiefhouders voor te leggen ter discussie in een mondelinge sessie. Vorm moeten we nog over spreken samen (komende maandag), mogelijk zoals een EU-audit-team dat doet, 10.2.e. had daar een idee over.

(Korte initiatieven-tijdslijn-schrijffrol-presentatie van mij hecht ik aan).

Dank en graag jullie reactie vóór vrijdagmiddag,
Groet, 10.2.e.

10.2.e.

Co-ordinating senior officer
 Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 Plant Health
 P.O. Box 20401
 NL 2500 EK The Hague
 The Netherlands
 **31 (0)70 10.2.e
 10.2.e @minez.nl

Van: 10.2.e.
Verzonden: woensdag 12 april 2017 9:41
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e.
Onderwerp: RE: Aanmeldingen bijeenkomst 13 april 2017-incl workshop verdeling.xlsx

Nog een mailtje in de lawine van mij..... ☺ ☺ ☺

Indeling initiatieven (en reeds gezegd, sommige initiatieven passen in meer thema's, we zoeken morgen dan ook de verbinding met de initiatiefhouder tussen haakjes):

Groep Biodiversiteit (9 initiatieven)

- Wilde bijenlinie (Landschappen NL)
- Beheer: campagne en educatie (Natuur en Milieu)
- Greenbase (BCS)
- Monitoring biodiversiteit (BCS)
- Bijstand: bestuiversmonitoring (EIS/Naturalis)
- Linde terug in NL-bossen (NBV)
- Groene Cirkel (Pov Z-H/Heineken)
- Fruitbos (Scouting Gendringen)
- Operation Pollinator (Syngenta)

Groep Honingbij (5 initiatieven)

- Bij-vriendelijke gemeenten (NBV)
- Heideboerderij (Federatie Heideboerderijen)
- 'Weerbare bij' (WUR)
- Herintroductie wilde bij (Imbuzz en WUR)
- (VHL Bijenlectoraat)

Groep Wisselwerking Landbouw/Natuur en GLB (10 initiatieven)

- Bij de Boer (Stichting Veldleeuwerik)
- Boerenerf: place to bee (LTO)
- Fruitmotor (Cooperatie Betuwse Fruitmotor)
- (Veld-)dialogen verduurzaming landbouw (BCS)
- Forward Farm Academy (BCS)
- Natuurinclusief ondernemen (SBB)
- Bestuivers in voedselproductie (Koppert)
- Fruit Quality Concept (Syngenta)
- AgBalance Tool (BASF)
- Bestuiverstelling op bedrijfsniveau ((BASF)

In de (nabije?) toekomst hoop ik nog op

- aparte Groene Cirkel initiatief: 'Bij-vriendelijke kaas'
- initiatief vanuit VEWIN
- Duurzame Zuivelketen
- Waterschappen?

Groet, 10.2.e.

10.2.e.

Co-ordinating senior officer
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands

**31 (0)70 10.2.e
10.2.e @minez.nl

Van: 10.2.e.

Verzonden: woensdag 12 april 2017 9:19

Aan: 10.2.e.

CC: 10.2.e.

Onderwerp: RE: Aanmeldingen bijeenkomst 13 april 2017-incl workshop verdeling.xlsx

Aha.
Thanks ☺

Van: 10.2.e.

Verzonden: woensdag 12 april 2017 9:19

Aan: 10.2.e.

CC: 10.2.e.

Onderwerp: RE: Aanmeldingen bijeenkomst 13 april 2017-incl workshop verdeling.xlsx

Hallo allen,

- 10.2.e. is eruit gevallen, geloof ik.

Is van BCS en heb ik in de biodiv-groep gestopt met twee initiatieven.

- 10.2.e. ook bij biodiversiteit
- 10.2.e. als projectleider graag bij wisselwerking landbouw/natuur; 10.2 kan eventueel kiezen, maar is prima in deze groep/
- 10.2.e. bij honingbij (in het kader van evenwichtigere groepen).

Groet, 10.2.e.

10.2.e.

Co-ordinating senior officer
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health

O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands

**31 (0)70 10.2.e

10.2.e @minez.nl

Van: 10.2.e.

Verzonden: woensdag 12 april 2017 9:02

Aan: 10.2.e.

CC: 10.2.e.

Onderwerp: RE: Aanmeldingen bijeenkomst 13 april 2017-incl workshop verdeling.xlsx

Hoi 10.2.e. ,

Bijgaand een aangepaste lijst.

11.1

Daarnaast hebben we nu dan nog een paar mensen die we de gelegenheid geven om te kiezen of heb je die wel al definitief een plek toegewezen gezien jouw telling?

Even handig om te weten gezien de voorbereiding ;-)

10.2.e. heeft zich bij mij afgemeld. Zie haar reactie: "Sorry dat ik nog niet gereageerd heb. Vanuit LTO is er een plan gemaakt waarin zowel ideeën van akkerbouw (erfbeplanting) als ideeën van Duurzame Zuivelketen (samenwerking naturalis, in kaart brengen witte vlekken agrarisch landschap) zijn samengebracht. Dat is als huiswerkopdracht ingeleverd. Ik heb nog niet voldoende tijd gehad (plan heb ik pas paar dagen geleden ontvangen) om dit bij de zuivel verder te brengen. Het is dus helaas nog niet een gedragen plan waar commitment op is, daar heb ik meer tijd voor nodig. Ik kan dus niets namens zuivel presenteren op dit moment. Maar hoop wel in de toekomst. Ik kan donderdag helaas niet komen naar alle waarschijnlijkheid, maar zal zeker contact zoeken als ik weer een stapje verder ben."

Gr

10.2.e

Van: 10.2.e.

Verzonden: dinsdag 11 april 2017 19:57

Aan: 10.2.e.

CC: 10.2.e.

Onderwerp: RE: Aanmeldingen bijeenkomst 13 april 2017-incl workshop verdeling.xlsx

Urgentie: Hoog

Hallo 10.2.e en alle andere harde werkers,

Ik heb nog wat staan puzzelen met de indeling om de groepen iets evenwichtiger te krijgen, niet alleen qua grootte, maar ook qua samenstelling, bij van de industrie.....

Daaruit komen een paar wijzigingsvoorstellen voort:

- 10.2.e. (Naturalis) bij GLB/ Wisselwerking Landbouw Natuur
- 10.2.e. (BCS): Biodiversiteit
- 10.2.e. (Syngenta): Biodiversiteit
- 10.2.e. komt voor SBB en vervangt 10.2.e. Wisselwerking Landbouw Natuur
- VEWIN (drinkwaterbedrijven): 10.2.e. heeft initiatieven geïnventariseerd en komt (of een vervanger)
- 11.1 Hopelijk krijgen we nog iemand te pakken.
10.2.e. en ik zijn bezig.....

Ik kom dan uit op de volgende samenstelling van de groepen:

Biodiversiteit: 13 mensen

Honingbij: 7 mensen

Wisselwerking Landbouw Natuur / GLB: 15 mensen

(waar 10.2. en de 11.1 bij gaan aanschuiven is nog even afhankelijk van hun inbreng/aanmelding.)

Groet, 10.2.e.

10.2.e.
Co-ordinating senior officer
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands
**31 (0)70 10.2.e
10.2.e @minez.nl

Van: 10.2.e.

Verzonden: dinsdag 11 april 2017 17:00

Aan: 10.2.e.

CC: 10.2.e.

Onderwerp: Aanmeldingen bijeenkomst 13 april 2017-incl workshop verdeling.xlsx

Urgentie: Hoog

Hoi 10.2.e.,

Hierbij de laatste lijst met aanmeldingen waarbij 10.2.e. en ik een voorstel voor een enigszins evenredige verdeling over de 3 verschillende workshops hebben gemaakt.

Zoals verwacht komt honingbij hier nu wat bekaaid vanaf en is de grootste groep voor landbouw.

Bij een aantal mensen staan nu 2 workshops genoemd omdat we denken dat deze mensen wellicht sterke voorkeur hebben om bij een bepaalde workshop aan te schuiven en die vrijheid willen we hen wel geven.

1
0.

@ 10.2. zouden jij en 10.2.e. vanaf nu deze lijst kunnen gebruiken om bij te werken dan hebben we alle gegevens bij elkaar en houden we deze up to date.

Bijenstrategie

Initiatieven 13 april 2017

Stock taking

Groep Biodiversiteit (9 initiatieven)

- Wilde bijenlinie (Landschappen NL)
- Beheer: campagne en educatie (Natuur en Milieu)
- Greenbase (BCS)
- Monitoring biodiversiteit (BCS)
- Bijstand: bestuiversmonitoring (EIS/Naturalis)
- Linde terug in NL-bossen (NBV)
- Groene Cirkel (Pov Z-H / Heineken)
- Fruitbos (Scouting Gendringen)
- Operation Pollinator (Syngenta)

Groep Wisselwerking Landbouw/Natuur en GLB (10 initiatieven)

- Bij de Boer (Stichting Veldleeuwerik)
- Boerenerf: place to bee (LTO)
- Fruitmotor (Coöperatie Betuwse Fruitmotor)
- (Veld-)dialogen verduurzaming landbouw (BCS)
- Forward Farm Academy (BCS)
- Natuurinclusief ondernemen (SBB)
- Bestuivers in voedselproductie (Koppert)
- Fruit Quality Concept (Syngenta)
- AgBalance Tool (BASF)
- Bestuiverstelling op bedrijfsniveau ((BASF)

Groep Honingbij (5 initiatieven)

- Bij-vriendelijke gemeenten (NBV)
- Heideboerderij (Federatie Heideboerderijen)
- 'Weerbare bij' (WUR)
- Herintroductie wilde bij (Imbuzz en WUR)
- (VHL Bijenlectoraat)

Bijenstrategie

Initiatieven 13 april 2017

Landelijk (7 initiatieven)

- Wilde bijenlinie (Landschappen NL)
- Bijstand: bestuiversmonitoring (EIS/Naturalis)
- Bij de Boer (Stichting Veldleeuwerik)
- Boerenerf: place to bee (LTO)
- Natuurinclusief ondernemen (SBB)
- AgBalance Tool (BASF)
- 'Weerbare bij' (WUR)

Regionaal/provinciaal (5 initiatieven)

- Groene Cirkel (Pov Z-H/ Heineken)
- Linde terug in NL-bossen (NBV)
- Fruitmotor (Coöperatie Betuwse Fruitmotor)
- Operation Pollinator (Syngenta)
- (VHL Bijenlectoraat)

Gemeentelijk/bedrijfn. (12 initiatieven)

- Greenbase (BCS)
- (Veld-)dialogen verduurzaming landbouw (BCS)
- Forward Farm Academy (BCS)
- Monitoring biodiversiteit (BCS)
- Fruitbos (Scouting Gendringen)
- Bestuivers in voedselproductie (Koppert)
- Fruit Quality Concept (Syngenta)
- Bij-vriendelijke gemeenten (NBV)
- Heideboerderij (Federatie Heideboerderijen)
- Herintroductie wilde bij (Imbuzz en WUR)
- Beheer: campagne en educatie (Natuur en Milieu)
- Bestuiverstelling op bedrijfsniveau (BASF)

Bijenstrategie

Tijdlijn 2017

met
Initiatief
houders

met
initiatief-
houders

26 januari
Side-event

13 maart
Bijeninitiatieven
Workshop

eind juni
conceptstrategie
bespreken

september
eindconcept
presenteren

eind november
Conferentie NL
Bijenstrategie

Kamerbrief Bijenstrategie

Bijlage 1

- *EZ Penvoerder*

Inhoud:

- Probleemstelling
- Thema's & doelen
- Instrumenten

Kaders met
voorbeelden van
inspirerende
initiatieven
(nieuw en/of
bestaand)

Kaders over
wetenschappelijke
context

- Initiatieven (nieuw)
- Door initiatiefhouders
- Richtlijn 1 a 2 A4

Indeling:

Ordering naar thema en
subdoel, daarna impact
(landelijk, regionaal)

- Lijst initiatieven
(bestaand)
- Door initiatiefhouders
- Beknopt overzicht, niet
uitputtend

10.2.e.

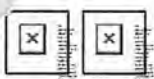
Van: 10.2.e @pzh.nl>
Verzonden: dinsdag 18 april 2017 15:38
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e.
Onderwerp: Re: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.
Bijlagen: Initiatieven nationale bijenstrategie.docx

Beste 10.2.e ,

Hierbij alsnog het 'huiswerk'.

Afgelopen donderdag de bijeenkomst bijgewoond (inspirerend en nuttig), maar daar was niet iemand van Rijkswaterstaat aanwezig. Is het nog gelukt iemand te benaderen? En zo ja, wie dan?

10.2.e.

Provincie Zuid-Holland, Groene Cirkel Bijenlandschap, 088-10.2.e

Van: 10.2.e @minez.nl>
Verzonden: donderdag 6 april 2017 16:12
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: FW: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.

Beste 10.2.e ,

Zoals net besproken.

Gr
 10.2.e

Van: 10.2.e.
Verzonden: donderdag 6 april 2017 13:24
Aan: 10.2.e @rws.nl'
Onderwerp: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.
Urgentie: Hoog

Beste 10.2.e ,

Vooruitlopend op het telefoontje stuur ik je hierbij alvast de informatie die eerder is uitgegaan naar je collega 10.2.e.

Van 10.2.e heb ik begrepen dat niet zij maar jij tijdens de bijeenkomst op 26-1 jl. aanwezig was. Excuus voor deze vreemde naamsverwisseling, er is in de adressenlijst iets niet goed gegaan.

Graag nodig ik je uit voor de komende bijeenkomst op 13 april a.s. Bijgaand en hieronder tref je alle relevante informatie en het verzoek wat ik eerder aan 10.2.e heb voorgelegd.

Uit je voicemail begreep ik dat je waarschijnlijk aanwezig kan zijn de 13^e. Ik hoor ook graag of het mogelijk is om het 'huiswerk' ter voorbereiding van de bijeenkomst in te vullen of dat ik daarvoor een van de andere gesprekspartners moet aanspreken.

Alvast bedankt voor je reactie.

Met vriendelijke groet,
10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: woensdag 5 april 2017 16:18
Aan: 10.2.e @rws.nl
Onderwerp: REMINDER: Bijenevent op 13 april a.s.
Urgentie: Hoog

Beste 10.2.e.,

Met dit bericht wil ik je herinneren aan de bijen-bijeenkomst volgende week donderdag 13 april.

Zoals in de uitnodiging aangegeven willen we deze middag gebruiken om de door verschillende partijen aangedragen initiatieven samen met de andere partners verder uit te werken/concreter te maken met als doel ze een stap verder te brengen.

Graag nodig ik je uit hierbij aanwezig te zijn om met elkaar verder te praten over wat er tijdens de bijeenkomst van 26-1 jl. is besproken (zie het tekstblok uit het verslag hieronder).

Infrastructuur keten

Infrastructuur (Prorail, RWS) en terreinbeheer (Natuurmonumenten) aan elkaar koppelen en bijvriendelijk maken lijkt een goede mogelijkheid. Daarvoor is nodig:

1) KENNIS:

- Wat is nodig voor bijen (vegetatie, nestplek, hoeveel, regio-specifiek, ruimtelijke verdeling; wat werkt op lange termijn om diversiteit en populaties te bevorderen?)
→ *NATURALIS/EIS zijn bereid te verkennen hoe dit te leveren/genereren*
- Uitvoering (passend bij huidig beheer, inrichting van gebieden, machines, kosten, regels, etc) →
GREENDEAL INFRANATUUR partners kunnen dit wellicht trekken

2) IMPLEMENTATIE / UITROLLEN VAN BEHEEROPTIES:

- Contracten met beheerders aanpassen, bewustwording en training van beheerders/uitvoerders. →
GREENDEAL INFRANATUUR partners

3) INTEGRALE AANPAK OP LANDSCHAPSNIVEAU

- Bovenstaande werkt alleen als verschillende beheerders in een landschap samenwerken en een visie ontwikkelen voor het gehele landschap. Hierbij gaat het om een sociaal netwerk opzetten en van daaruit samen plannen en uitwerken.
→ *Groene Cirkels Bijenlandschap kan voorbeeld hiervoor zijn! Provincie zou faciliterend kunnen zijn hierin*

In voorbereiding op de bijeenkomst wil ik je vragen om bijgaande 'huiswerkopdrachten' in te vullen en retour te zenden zodat we deze kunnen gebruiken als input voor een presentatie over de stand van zaken van de diverse initiatieven en ter bespreking in de workshops.

Aanmelden en het toesturen van de sheets kan bij mijn collega 10.2.e. (via 10.2.e @minez.nl) maar ook rechtstreeks via mij.

Alvast bedankt voor de moeite.

Met vriendelijke groet en hopelijk tot 13 april.

10.2.e.
Programma Bijenstrategie
Regisseur Biodiversiteit

Ministerie van Economische Zaken
Bezuidenhoutseweg 73, Den Haag
Postbus 20401, 2500 EK Den Haag

M: 06 10.2.e
Email: 10.2.e @minez.nl
<http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez>

Van: 10.2.e.

Verzonden: maandag 27 maart 2017 11:23

Aan: 10.2.e.

Onderwerp: REMINDER: AANMELDING EN HUISWERK ten behoeve van het Event op 13 april 2017

Beste initiatiefhouders en partners,

Hierbij wil ik u herinneren aan het "huiswerk".

Wilt u zo vriendelijk zijn om u aan te melden?

Gaarne zie uw aanmelding tegemoet via mijn mailadres 10.2.e. <@minez.nl> inzake het overleg van 13 april a.s.

Alvast veel dank.

Met vriendelijke groet,

10.2.e.

10.2.e. <@minez.nl>

Bijenstrategie

Locatie C passage/4^e etage

Ministerie van Economische Zaken

Bezuidenhoutseweg 73 | 2595 AC | 's-Gravenhage

Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

Let op: Interdepartementale toegang kan aangevraagd worden via: rijkspas.rijksweb.nl

Het adres:

Antropia

Hoofdstraat 8

3972 LA Driebergen

Telefoon: 0343-531 818

(tegenover station Driebergen-Zeist)

In de uitnodiging vindt u ook twee korte 'huiswerkopdrachten'. Graag hiervoor aandacht.

De deadline voor uw antwoord is vóór 1 april a.s.

Mocht u vragen hebben en voor uw aanmelding kunt u terecht bij 10.2.e. (10.2.e. <@minez.nl>)

Ik hoop u allen te mogen treffen,

Mede namens het hele programmteam,

10.2.e.

Programmamanager Bijenstrategie

10.2.e.

Co-ordinating senior officer

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 10.2.e

10.2.e. <@minez.nl>

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

10.2.e.

Van: 10.2.e @nudge.nl>
Verzonden: vrijdag 14 april 2017 15:22
Aan: info@minez.nl
CC: 10.2.e.
Onderwerp: Burgerbrief: kansen voor Verzorgingsplaatsen: Van Grauw naar Groen
Bijlagen: Brief Verzorgingsplaatsen Van Grauw naar Groen (1).pdf; Presentatie van Grauw naar Groen V1 (1).pdf

Let op, in de bijlage van deze e-mail, verzonden door 10.2.e @nudge.nl, is een macro aangetroffen. Macro's kunnen misbruikt worden om malware op uw systeem te installeren. Open de bijlage alleen als de e-mail afkomstig is van een door u vertrouwde afzender.

Indien dit niet het geval is dient u deze e-mail direct te verwijderen zonder de bijlage te openen.

DICTU Servicedesk

Beste Heer Kamp,

De afgelopen maanden zijn wij enthousiast aan de slag geweest met een groeiende groep medestanders rond de verduurzaming van de verzorgingsplaatsen.

Het is duidelijk geworden dat er zich belangrijke vraagstukken afspelen op en rond de verzorgingsplaatsen. Dit zijn complexe situaties die niet door 1 ministerie of organisatie opgelost kunnen worden maar samen kunnen we dit wel!

Inmiddels hebben Microsoft, Philips, Staatsbosbeheer en onder andere de ANWB hun medewerking toegezegd om een actieve bijdrage te leveren aan de toekomstige invulling voor deze uitdagende locaties.

Het is ons plan om een gezamenlijke campagne op te zetten waarbij zoveel mogelijk organisaties en inwoners van Nederland mee kunnen denken en beslissen over de toekomst van deze specifieke locaties: de parkeerplaatsen langs de rijkssnelwegen.

Wij hopen op een positieve reactie vanuit het ministerie zodat dit plan werkelijkheid kan worden.

Bijgevoegd onze brief met meer informatie en de presentatie met een visuele voorstelling van ons plan.

Vriendelijke Groet,

10.2.e.

nudge

Baden Powellweg 281
1069 LH Amsterdam

10.2.e.

Operationeel Directeur

06-10.2.e | +31(0)20-10.2.e

10.2
.e.

Amsterdam, 14 april 2017

Geachte heer Kamp en mevrouw Schultz van Haegen- Maas Geesteranus

Mobiliteit en natuur - het zijn twee onderwerpen in ieders portefeuille, die regelmatig op gespannen voet staan met elkaar én met andere dossiers in de ministeries EZ en IenM. Hoe ze te stimuleren én tevens te vermijden dat ze ten koste van elkaar gaan, dat is ook onze uitdaging, als die van de ANWB, De Vlinderstichting, Natuurmonumenten en vele andere belanghebbenden. Wanneer we inzoomen op de parkeerplaatsen langs de snelweg, de zogeheten verzorgingsplaatsen, wordt die uitdaging heel concreet.

RWS heeft een 10-tal verzorgingsplaatsen aangemeld die gebruikt kunnen worden om als case te dienen. Iedereen kan deze verzorgingsplaatsen bezoeken en verkennen op welke wijze deze verzorgingsplaatsen aangepast kunnen worden en duurzaam worden verbonden. Ideeën die ook op de 300 andere verzorgingsplaatsen een plek kunnen krijgen.

Met deze brief willen we jullie aandacht vragen voor het project 'Van Grauw naar Groen' (werktitel), een verkenning naar de toekomst van verzorgingsplaatsen met een focus op de thema's mobiliteit en biodiversiteit. Aan de basis van deze verkenning staan concrete vraagstukken als:

- Hoe ontwikkelt onze mobiliteit zich de komende jaren? Gaan we ons meer of minder verplaatsen? Welke impact hebben elektrisch rijden of de zelfrijdende auto op verzorgingsplaatsen? Worden verzorgingsplaatsen de nieuwe MobiliteitsHubs voor mensen en goederen?
- Worden dit de StationsHuiskamers van de toekomst, waar je op een aangename manier een tussenstop maakt of op een ander vervoermiddel overstapt?
- Wereldwijd verslechtert de biodiversiteit. Gerichtte actie is nodig om behoud en duurzaam gebruik te realiseren. Bieden de verzorgingsplaatsen een kans om invulling te geven aan het adagium uit de natuurvisie van EZ: 'De natuur hoort midden in de samenleving thuis'?

Een upgrade van verzorgingsplaatsen roept ook vragen op waar nog geen oplossing voor is gevonden - mede als gevolg van de forse bezuinigingen op handhaving op deze locaties:

- Als we verzorgingsplaatsen aantrekkelijker maken, hoe voorkomen we dan een toename van overlast door lang parkerende vrachtwagenchauffeurs?
- Als we via verzorgingsplaatsen achterliggende (natuur-)gebieden ontsluiten, hoe voorkomen we dan een toename van criminaliteit en milieudelicten?
- Hoe gaan we om met overlast door 'vertierzoekers', mannen die op een verzorgingsplaats actief op zoek gaan naar andere mannen. Deze overlast heeft geleid tot sluiting van de prachtige verzorgingsplaats Bosberg langs de A27, en veel discussie rond parkeerplaats Ginkelse Zand zoals beschreven op de voorpagina van de Volkskrant op 3 april jongstleden.

Nudge BV

Baden Powellweg 281 1069LH Amsterdam
+31 (0)23 526 29 29 info@nudge.nl www.nudge.nl
KvK 51351935 BTW NL8232.34.010.B01
Rabobank IBAN NL06RABO0135192242 BIC: RABONL2U

Rond dit project is een brede coalitie aangehaakt, die er naar streeft om zoveel mogelijk mensen en organisaties te laten meedenken en meebeslissen. We zijn ervan overtuigd dat als ons dit op deze complexe locaties lukt, we ook een oplossing hebben voor vele andere gebieden in Nederland zoals bijvoorbeeld de vele bedrijventerreinen maar ook de stukken grond langs spoorwegen en het elektriciteitsnet.

Gebruikelijk zou zijn de overheid te vragen dit probleem op te lossen. Wij stellen in dit project een andere route voor: 'knowledge of the crowd'. Hierbij raadpleegt de overheid Nederlandse burgers, instellingen en organisaties om te komen met oplossingsrichtingen en gaat vervolgens in een coalitie met diverse partners aan de slag om de gevonden oplossingen te realiseren. De participerende overheid in optima forma!

Het project is als volgt opgezet:

- Een landelijke campagne vraagt aandacht voor de onderwerpen mobiliteit en biodiversiteit en informeert over de vraagstukken rond verzorgingsplaatsen.
- Een interactieve enquête die mensen inspireert om mee te denken over de toekomst van mobiliteit en invulling te geven aan de verzorgingsplaatsen van de toekomst.
- Een ideeëncompetitie moet invulling geven aan de behoeften die uit de enquête naar voren zijn gekomen. Aan de competitie kunnen onder meer bedrijven, scholen, NGO's deelnemen.
- Een expertteam met medewerkers van de ministeries van IenM en EZ en externe experts bepaalt welke inzendingen aan de vooraf gestelde criteria voldoen.
- Op de positief beoordeelde ideeën kan vervolgens gestemd worden.
- Tijdens de Dutch Design Week worden alle kansrijke ideeën tentoongesteld en aan het einde van de week maken de ministers de winnende ideeën bekend.

Na deze fase begint de design-opdracht: vanuit verschillende disciplines en opleidingen worden de winnende ideeën uitgewerkt tot een coherent ontwerp, samen met medewerkers van IenM en EZ. Deze ontwerpen zullen op 7 verzorgingsplaatsen gerealiseerd worden.

Inmiddels is een brede coalitie ontstaan die actief bij dit project betrokken is.

- De **ANWB** is bereid de enquête onder haar leden te verspreiden, omdat dit project aansluit bij haar doelgroep;
- **Natuurmonumenten** onderschrijft het belang van dit project en wil dit graag promoten, met de aantekening dat dit project niet tot meer milieucriminaliteit mag leiden;
- **RWS** zoekt als initiatiefnemer van dit project naar nieuwe manieren om invulling te geven aan lastige vraagstukken. De regelgeving rond de verzorgingsplaatsen zit zeer strak in elkaar, er is behoefte om meer te denken vanuit mogelijkheden;
- **Staatsbosbeheer** zoekt 100.000 ha grond voor de aanplant van bomen. De verzorgingsplaatsen kunnen hier een mooie invulling voor zijn;

Daarnaast zijn inmiddels verschillende partijen zoals **De Vermeulen Groep** en **Royal Haskoning**, verantwoordelijk voor het onderhoud van de verzorgingsplaatsen, bij de coalitie aangesloten en

hebben onder andere **De Vlinderstichting** en **de Heggenvlechter** actief meegedacht over de invulling en uitvoering van dit project. Dit heeft geresulteerd in een gedegen projectvoorstel, zoals hierboven beschreven.

In de presentatie die we als bijlage meesturen is bovenstaande verder in beeld gebracht.

De projectkosten zijn geraamd op € 150.000,-. Hiervan vragen wij aan de ministeries van IenM en EZ elk een bijdrage van € 50.000,-. De resterende €50.000,- willen we laten financieren door een of meerdere marktpartijen. Hiervoor lopen gesprekken met **QPark, Philips, Microsoft** en **Texaco**.

Daarnaast hebben we contact met meerdere partijen die bij de Green Deal Infranaatuur betrokken zijn. Dit project geeft bij uitstek een invulling aan het onderwerp 'groene groei' zoals deze Green Deal voor ogen heeft.

Wat betreft de planning: om het mogelijk te maken dat we kunnen aansluiten bij de Dutch Design Week in oktober, hopen we uiterlijk eind april een reactie van jullie te ontvangen.

10.2.e.

10.2.e.

10.2.e.

Directeur Nudge

10.2.e.

Innovator RWS

10.2.e @nudge.nl

0610.2.e

10.2.e

@rws.nl

0610.2.e

Bijlage:

- Presentatie Van Grauw naar Groen

Nudge BV

Baden Powellweg 281 1069LH Amsterdam

+31 (0)23 526 29 29 info@nudge.nl www.nudge.nl

KvK 51351935 BTW NL8232.34.010.B01

Rabobank IBAN NL06RABO0135192242 BIC: RABONL2U

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: donderdag 13 april 2017 08:08
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: FW: Uitnodiging: Event op 13 april 2017
Bijlagen: Beep_digitale_bijenvolk_monitoring.pdf

Van: 10.2.e. @gmail.com]
Verzonden: donderdag 13 april 2017 7:29
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e. 10.2.e
Onderwerp: Re: Uitnodiging: Event op 13 april 2017

Beste 10.2.e.,

Zeker! Dit heeft hij genoemd. Ik wil graag deelnemen om dit initiatief om het te delen met de anderen, reacties te horen en te netwerken. M.b.t. financiering zijn we in gesprek met het SIDN fonds i.c.m. crowdfunding en private sponsoring. Ik heb een korte beschrijving toegevoegd van het initiatief ter informatie.

mvg,
 10.2.e.

2017-04-12 23:11 GMT+02:00 10.2.e. @minez.nl>:
 Bedankt alvast voor het maken van het 'huiswerk'!

Ik ga er wel vanuit dat 10.2. al even heeft toegelicht dat wij (EZ) helaas geen geld hebben dat wij zouden kunnen verdelen.

Groet, 10.2.e.

10.2.e.

Ministry of Economic Affairs
 DG Agriculture and Nature
 The Netherlands
 Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 12 apr. 2017 om 22:56 heeft 10.2.e.
 10.2.e. @gmail.com>> het volgende geschreven:

Beste 10.2.e.

Het is last minute en ik ga m'n best doen om op tijd aanwezig te zijn i.v.m. een vergadering in Amsterdam eind van de ochtend.

Graag tot morgen!

Ik heb alvast de slides ingevuld en bijgevoegd.

Met vriendelijke groet,
10.2.e.

Stichting Beep
Bijenstal Breukelen
Akvo.org<<http://Akvo.org>>
06 10.2.e
10.2.e.

2017-04-12 19:25 GMT+02:00 10.2.e
10.2.e @minez.nl>>:
Beste 10.2.e.

Mooi dat u er morgen bij bent en met een interessant initiatief, zo hoor ik van 10.2.e.
Graag horen wij er morgen meer van!

((@10.2.e., wil je svp meneer 10.2.e. toevoegen aan ons bestand?))

Mede namens 10.2.e. (10.2.e. behartigt het thema honingbij),
10.2.e.

10.2.e.
Programme manager Pollinator Strategy
Co-ordinating senior officer
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands
**31 (0)70 10.2.e
10.2.e @minez.nl>

Van: 10.2.e.
Verzonden: maandag 20 maart 2017 13:16
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e.
Onderwerp: Uitnodiging: Event op 13 april 2017

Beste initiatiefhouders en partners,

Zie aangehecht de uitnodiging en stukken voor ons overleg van 13 april, bij Congrescentrum Antropia te Driebergen. Adres:
Antropia
Hoofdstraat 8
3972 LA Driebergen
Telefoon: 0343-531 818
(tegenover station Driebergen-Zeist)

In de uitnodiging vindt u ook twee korte 'huiswerkopdrachten'. Graag hiervoor aandacht.

De deadline voor uw antwoord is vóór 1 april a.s.

Mocht u vragen hebben en voor uw aanmelding kunt u terecht bij 10.2.e.
10.2.e. (@minez.nl>)

Ik hoop u allen te mogen treffen,
Mede namens het hele programmateam,
10.2.e.

Programmamanager Bijenstrategie

10.2.e.

Co-ordinating senior officer
Ministry of Economic Affairs
DG Agriculture and Nature
Plant Health
P.O. Box 20401
NL 2500 EK The Hague
The Netherlands

**31 (0)70 10.2.e

10.2.e. (@minez.nl>)

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

--

<https://www.facebook.com/bijenstalbreukelen/>

<http://akvo.org/>

Tel: 10.2.e.

<vragen_initiatiehouders_13april_digitale-bijen-monitoring.ppt>

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.
The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

--

<https://www.facebook.com/bijenstalbreukelen/>

<http://akvo.org/>

Tel: 06 10.2.e

Twitter: 10.2.e

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: donderdag 13 april 2017 08:05
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: HUISWERK van 10.2.e.
Bijlagen: vragen_initiatiefhouders_13april_digitale-bijen-monitoring.ppt

Zie huiswerk van 10.2.e.
 Ik print 5x sets
 Ik zet hem op de aanmeldingslijst en ik heb een badge voor de 10.2.e gemaakt
 Gr 10.2.

Van: 10.2.e @gmail.com]
Verzonden: woensdag 12 april 2017 22:56
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e 10.2.e
Onderwerp: Re: FW: Uitnodiging: Event op 13 april 2017

Beste 10.2.e.

Het is last minute en ik ga m'n best doen om op tijd aanwezig te zijn i.v.m. een vergadering in Amsterdam eind van de ochtend.

Graag tot morgen!

Ik heb alvast de slides ingevuld en bijgevoegd.

Met vriendelijke groet,
 10.2.e.

Stichting Beep
 Bijenstal Breukelen
 Akvo.org
 06 10.2.e
 10.2.e

2017-04-12 19:25 GMT+02:00 10.2.e @minez.nl>:

Beste 10.2.e.

Mooi dat u er morgen bij bent en met een interessant initiatief, zo hoor ik van 10.2.e.

Graag horen wij er morgen meer van!

(@ 10.2, wil je svp 10.2.e toevoegen aan ons bestand?)

Mede namens 10.2.e. (10.2.e. behartigt het thema honingbij),

10.2.e.

10.2.e.

Programme manager Pollinator Strategy

Co-ordinating senior officer

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 10.2.e

10.2.e @minez.nl

Van: 10.2.e.

Verzonden: maandag 20 maart 2017 13:16

Aan: 10.2.e.

CC: 10.2.e.

Onderwerp: Uitnodiging: Event op 13 april 2017

Beste initiatiefhouders en partners,

Zie aangehecht de uitnodiging en stukken voor ons overleg van 13 april, bij Congrescentrum Antropia te Driebergen. Adres:

Antropia

Hoofdstraat 8

3972 LA Driebergen

Telefoon: 0343-531 818

(tegenover station Driebergen-Zeist)

In de uitnodiging vindt u ook twee korte 'huiswerkopdrachten'. Graag hiervoor aandacht.

De deadline voor uw antwoord is vóór 1 april a.s.

Mocht u vragen hebben en voor uw aanmelding kunt u terecht bij [10.2.e](#) [@minez.nl](#)

Ik hoop u allen te mogen treffen,

Mede namens het hele programmateam,

[10.2.e](#)

Programmamanager Bijenstrategie

[10.2.e](#)

Co-ordinating senior officer

Ministry of Economic Affairs

DG Agriculture and Nature

Plant Health

P.O. Box 20401

NL 2500 EK The Hague

The Netherlands

**31 (0)70 [10.2.e](#)

[10.2.e](#) [@minez.nl](#)

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

--

<https://www.facebook.com/bijenstalbreukelen/>

<http://akvo.org/>

Tel: 06 10.2.e

Twitter: 10.2.e

10.2.e.

Van: 10.2.e.
Verzonden: donderdag 13 april 2017 07:48
Aan: 10.2.e.
Onderwerp: 10.2.e. RAVON/FLORAN

Zie mail van 10.2.e.
 Gr 10.2.

Van: 10.2.e @ravon.nl]
Verzonden: woensdag 12 april 2017 15:45
Aan: 10.2.e.
CC: 10.2.e.
Onderwerp: Re: AANMELDING EN HUISWERK ten behoeve van het Event op 13 april 2017

Beste 10.2.e.,

goed elkaar even gesproken te hebben. Als FLORON, samen met de Vlinderstichting, werken we aan het project Mijn berm bloeit. Hierbij gaan vrijwilligers op zoek naar bloemrijke bermen en tellen ze welke vlinders (en bestuivers?) er zijn en hoeveel.

Ik ben geïnteresseerd in de uitkomsten van morgen en het vervolg daarop.
 Ik wens jullie een goede bijeenkomst morgen.

Met vriendelijke groet, 10.2
 06-10.2.e

Directeur RAVON en FLORON
 Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland
 Floristisch Onderzoek Nederland

024 - 10.2.e

Bezoekadres: Natuurplaza - Toernooiveld 1 - 6525 ED Nijmegen
 Online: www.ravon.nl | [Facebook](#) | [Twitter](#) | [LinkedIn](#)

Elke soort telt! Geef uw waarnemingen door via www.telmee.nl

Op 11 april 2017 om 12:02 schreef 10.2.e @minez.nl>:

Beste heer 10.2.e.

Hierbij de uitnodiging en het programma.

Wilt u zo vriendelijk zijn om u aan te melden?

Gaarne zie uw aanmelding tegemoet via mijn mailadres 10.2.e @minez.nl inzake het overleg van 13 april a.s.